

O UVELJAVLJANJU NOVEGA GOSPODARSKEGA SISTEMA NA POSTOJSNKEM

Na vrsti so pravilniki

Ekonomsko-politični proces snovanja ekonomskih enot in nadaljnjega utrjevanja samoupravljanja je zavzel v zadnjih tednih v postojnski občini izreden razmah in nesluteno dinamiko. Doslej so ekonomske enote po najrazličnejših kriterijih formirali v Javoru (36), Gradnjah (4), Gozd-

nem gospodarstvu (11), Živino-rejskem kombinatu (7), Nanosu (7), v Tovarni mesnih izdelkov (15), KZ Postojna (7), LIV (4) in v KZ Pivka (3) skratka v dobri večini večjih in srednjih gospodar-skih organizacij v občini.

V teh kolektivih so pri kraju tudi volitve svetov oziroma samo predsednikov zborov proizvajalcev ekonomskih enot, centralni delavski sveti pa so s formalnimi sklepi že prenesli na enote najrazličnejše pristojnosti. V nekaterih od naštetih gospodarskih organizacij je v teku izdelava ekonomskih izračunov, tako da bo mogoče EE v kratkem uzakoniti kot samostojne skupnosti proizvajalcev z lastnim poslovnim obračunom.

Prve izkušnje pri vsem tem delu na Postojnskem kažejo, da je razgibanost pri razpravah o ekonomskih funkcijah EE ter o vlogi in bodočih nalogah proizvajalcev v njih od kolektiva do kolektiva različna, kakor so od podjetja do podjetja različni širina akcije, proizvodni proces in stopnja dosedanj utrujenosti delavskega samoupravljanja. Kolektive čakajo sedaj še pomembne naloge pri izdelavi samouprave-

nih predpisov, s katerimi bo treba točno razmejiti pravice in dolžnosti proizvajalcev pri upravljanju ekonomskih enot.

Na drugi strani doslej še nobena gospodarska organizacija v občini ni izdelala pravilnikov o delitvi čistega dohodka, osebnih dohodkov, poslovnika o delu organov upravljanja, pravilnika o delovnih razmerjih itd. Pozitivno je, da bo pri sestavi in sprejemanju vseh teh pravilnikov lahko neposredneje sodeloval znatno večji krog proizvajalcev po ekonomskih enotah, kar je v pogojih uveljavljanja novega gospodarskega sistema tudi nujno, vendar podjetja ne bi smela s pripravi-mi več odlašati. Koristno bi bilo, da bi to odgovorno delo opravila vsaj do začetka skorajšnje sezone letnih dopustov. (ma)

ZA LETOŠNJI 4. JULIJ

Praznik človeka-borca 1941—1961

Menda usoda nobenega naroda ali države sveta ni tako ozko povezana z borbena tradicijo svojih ljudi, kot je to primer v našo deželo in našimi ljudmi. Noben mali narod ali po svojem obsegu majhna država si ni s takšnim bojem in takšnimi žrtvami svojih junaških ljudi priborila svoje svobode in neodvisnosti, kot si jo je Jugoslavija. Borbenost in junaštvo naših ljudi je bilo v svetu vedno znano; bilo je celo prislovno. Tudi želja po svobodi in neodvisnosti je bila živa v nas in vse junaštvo, ves boj naših narodov je tudi v preteklosti slonel na tej želji.

Žal pa je bilo vse to junaštvo mnogokrat izkoriščano za tuje interese. Močnejši od večine za-ostalega naroda so prigrabljali oblast v svoje roke tudi potem, ko je ta narod s svojim junaštvom in željo po svobodi ustvaril lastno državo. Protijudska klika je prav to junaštvo izrabljala za svoje spekulativne namene in si polnila svoje žepke ob vedno večjem siromašenju junaških ljudi. Vse dokler ni stopila na pozornico zavestna politična sila, ki je povezala vse delovne ljudi v organiziran odpor proti izkoriščanju znotraj države in proti grožnjam od zunaj. Šele Komunistična partija Jugoslavije je v tej državi znala združiti vse ljudske sile in usmeriti tradicionalno junaštvo in boj naših narodov proti pravemu cilju. Ko se je kot hiša iz kart podrla stara Jugoslavija, se je šele začel pravi boj z neenakim sovražnikom, pa tudi odločilen boj s starim pojmovanjem in zaostalostjo. Šele zdaj je tudi prišlo do izraza in prave veljave junaštvo naših ljudi, ki so se postavili v bran tisočkrat močnejšemu sovražniku, ga pobili in kaznovali tudi vse domače izdajalce. Vsak udeleženec velikega boja je bil junak zase. Več kot desetina vseh Jugoslovancev je dala svoja življenja in velika epopeja osvobodilnega boja, epopeja naše oborožene revolucije ne bo nikoli izpeta.

Junaštvo pa je bilo potrebno tudi še po formalnem zaključku oboroženega boja. Temu junaštvu in njegovim nosilcem gre hvala, da smo ohranili svobodo in neodvisnost, da gradimo lepše življenje sebi in svojim potomcem.

Prav zato v Jugoslaviji slavimo človeka-borca. Posvetili smo mu poseben dan, Dan hvalečnosti za vse žrtvovanje, za vse herojstvo. Ta dan so spet skupaj živi in mrtvi, so skupaj soborci, ki so postavili temelje, na katerih danes stoji naša socialistična domovina, sloni vse naše delo. To delo bo jutri nadaljevala naša mladina, ki črpa svojo moč in svoje znanje tudi iz junaških tradicij svojih junaških prednikov. Da ti ne bodo nikoli pozabljeni in da se bo ta tradicija ohranila za vselej, pa jamči tudi vsako leto lepši praznik — Dan borca.

Na dobri poti k utrditvi prijateljstva

»Moj obisk v Beogradu je logična posledica razvoja prijateljskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo,« tako je dejal zunanji minister italijanske vlade Antonio Segni preden je minulo sredo odpotoval na štiridnevni uradni obisk v našo državo. Italijanski zunanji minister Segni je s svojim spremstvom gost državnega sekretarja za zunanje zadeve Koče Popovića, s katerim bo nadaljeval razgovore, ki sta jih načela pred meseci v Rimu o poglobljanju predvsem gospodarskih, pa tudi zunanjepolitičnih odnosov med obema državama, da bi se čimbolj uveljavilo mirno sožitje med narodi.

Ta prvi poveljni obisk italijanskega zunanjega ministra v naši državi pomeni torej novo etapo na poti krepitve prijateljstva med Jugoslavijo in Italijo, ki jo narokujejo težnje po čimtesnejšem sodelovanju sosednih držav v reševanju meddržavnih in mednarodnih vprašanj.

V Izoli in v Kopru je bila preteklo soboto in nedeljo I. republiška revija amaterskih zabavnih ansamblov in orkestrrov. Nastopilo je 21 skupin iz vse Slovenije — najboljši iz občinskih in okrajnih revij. Nedeljsko večerno prireditev na Titovem trgu v Kopru je zaključil veliki zabavni orkester DPD SVOBODA CENTER iz Trbovelj pod vodstvom prof. Mihe Gunzka (na sliki). Strokovnjaki uvrščajo ta orkester na visoko kvaliteto stopnjo in res smo se lahko prepričali, da ne zaostajajo za poklicnimi orkestri te vrste. Več o reviji preberite na 5. strani

PERSPEKTIVA KOPRSKEGA PRISTANIŠČA V LUČI SPECIALIZACIJE

Nič več samo pretovorna točka

O pomenu koprke luke in o njeni sedanjosti ter bodoči vlogi smo že mnogo brali, zato tokrat samo nekaj misli o specializaciji, ki nalaga mlademu kolektivu nad vse zahtevno nalogo dopolnjevanja obalnih kapacitet, predvsem skladišč in naprav oziroma obratov za predelavo blaga. Seveda bo sedanji program specializacije, ki ga postopoma realizirajo, uresničljiv v celoti le ob živem interesu gospodarskih organizacij, ki imajo pogoje za vključitev v verigo obsežno zasnovanega načrta o bodoči funkciji pristanišča v Kopru. Gre namreč za to, da pristanišče ne bi bilo zgolj pretovorna točka, ampak da bi ob tej osnovni dejavnosti opravljalo v obratih za obdelavo blaga še eno nadvse pomembno nalogo

za naše gospodarstvo. Seveda s tem, da nudi pristanišče interesom svoja skladišča, njegovo poslanstvo še zdaleč ni opravljeno, kajti obdelava blaga, kakor je na primer južno sadje, kava, eksotični les in podobno, terja specialne obrate, katerih izgradnja je povezana z nemajhnimi sredstvi.

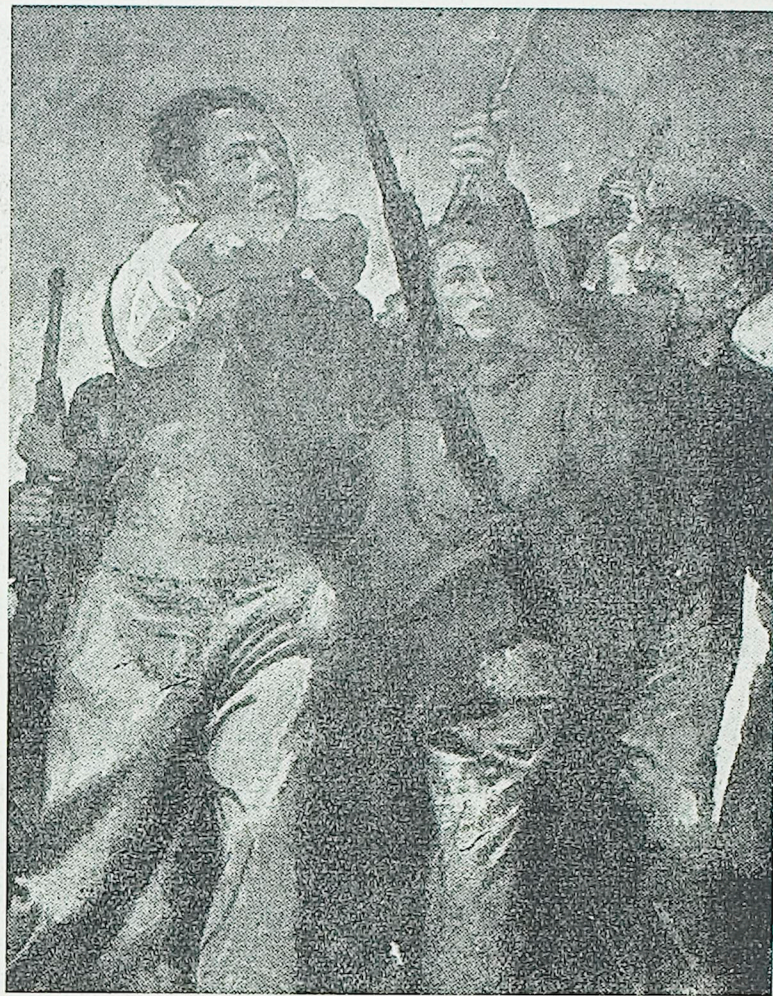
Sicer pa je program specializacije dobro zastavljen in kot smo zvedeli, gre za vrsto obratov, ki jih bodo postopoma zgradili ob operativni obali. To je hkrati dokaz, da se podjetja vsestransko zanimajo za kapacitete pristanišča in njegov bodoči razvoj. Hvale vredna je na primer iniciativa Hladilnice v Dekanih, ki je skupaj z upravo pristanišča pripravila vse potrebno za začetek

gradnje celic za dezinfekcijo in umetno dozorevanje ter najbolj sodobno skladiščenje južnega sadja. Ob podatku, da bo znašala letna kapaciteta tega obrata 65 tisoč ton, lahko seveda računamo ne le na obdelavo južnega sadja, ampak tudi na umetno dozorevanje domačih agrumov, kakor so na primer paradiznik, breskve in podobno. Vsekakor gre v tem primeru za zelo obsežen in kompleksen obrat, ki bo nedvomno zelo važen prispevek za popolnejšo funkcionalnost koprkega pristanišča.

Nadvse pomemben je tudi načrt o izgradnji obrata pražarnice in mešalnice kave, saj so v prekomorskem prometu razen južnega sadja in drugega generalnega tovora tudi izredne možnosti za prevoze večjih količin kave, ki je zelo iskan artikel na našem tržišču, medtem ko pomanjkanje tovrstnih obratov pri nas samo notrjuje umestnost te zamisli. Pogodba o izgradnji pražarnice in mešalnice kave je prav tako plod sodelovanja Pristanišča Koper s podjetjem, tokrat trgovskim podjetjem »Centroprom« v Beogradu.

Razen pretovarjanja generalnega blaga in že omenjenih dejavnosti se poraja tudi izredna možnost za obdelavo eksotičnega lesa. Med drugim pa omenjajo še ugodne pogoje za sodelovanje s kombinatom živilske industrije Delamaris, ki bo v bodoče nedvomno interesent za izvrženo južno sadje, ker ga lahko koristno uporabijo za surovino, medtem ko odvržejo sedaj tako blago v morje.

Možnosti, ki se obetajo koprskemu pristanišču v pogledu specializacije, je torej mnogo in nedvomno bo sedanji program pobuda za nove zamisli, kajti mladost pristanišča ob slovenski obali, zahvaljujoč specializaciji, že ni več zgolj pojem pretovorne točke, ampak postaja spričo tako zastavljenega programa tudi čedalje bolj pomemben činitelj za naše tržišče. To potrjuje tudi podatek o obsegu letošnjega prometa, ki ga ocenjujejo na približno 240 tisoč ton generalnega tovora, kar pomeni dejansko tretjino tovrstnih prevozov po morski poti v državnem merilu. (bb)

Ob vsedržavnem prazniku jugoslovanskega človeka-borca, jubilejnem Dnevu borca ob dvajseti obletnici ljudske vstaje in revolucije gredo iskrene čestitke vsem bivšim borcem, zlasti pa še nosilcem Spomin-skega partizanskega znaka 1941, ki so s svojim bojem in prizadevanji za oplemenitenje našega življenja, za izgradnjo socialistične Jugosla-vije in za njeno varnost ter za obvarovanje miru v svetu dali in dajajo skupnosti vse svoje sile. Hkrati pa vsa naša srca častijo spomin vseh tistih junakov, ki so za te cilje v neenakem boju s sovražnikom dali svoja dragocena življenja

OKRAJNA PROSLAVA 20. OBLETNICE VSTAJE
BO V KOPRU 9. JULIJA

Naša revolucija v besedi, pesmi, glasbi in plesu

Proslavo 20. obletnice ljudske revolucije pripravlja v Kopru

Okrajni svet Svobod in prosvet-nih društev. Akademija, ki jo pri-pravlja okrog 300 nastopajočih, bo v nedeljo, 9. julija, zvečer na Titovem trgu v Kopru.

Teža programa je v izbranem besedilu, ki ga je priredil knji-ževnik Vasja Ocvirk. Tekst ilu-strira borbo delavskega razreda iz časov stare predaprilske Jugo-slavijske, preko narodnoosvobodil-ne borbe do današnjih zmag in dosežkov. Besedilo recitirajo: go-vorna zbor Industrijsko-kovi-narske šole iz Kopra in DPD Svo-bode iz Postojne ter posamezni recitatorji, med njimi Klio Maver-Ciuh, Stane Skamen, Milan Pir-nat, Ernest Zega in Tiberij Le-mut. Tekst ilustrirajo glasba in baletni vložki, ki jih izvajajo go-jenci koprke Baletne šole, pojeta pa moška pevska zbor DPD Svo-da iz Kopra in Pirana ter zdru-žena mladinska pevska zbor obeh koprskih osnovnih šol. Nastopa še Folklorna skupina Turističnega društva iz Portoroža.

Ob zaključku zapojejo vsi zbori znano pesem »Jugoslavija« ob spremljavi klavirja ali godbe na pihala.

Skoraj po vseh popolnih osnovnih šolah koprškega okraja so bile ob zaključku šolskega leta lepe razstave, na katerih so šolarji prikazali izdelke svojih rok in zamisli. Na sliki je detajl s takšne uspele razstave šolskih izdelkov na osnovni šoli v Dutovljah na Krasu

Bodo v Marmorindusu našli izhod?

O stanju v podjetju Marmorindus Sežana je bilo že mnogo napisanega in povedanega. Grobe napake, storjene v preteklosti pri brezglavem vlaganju investicij, tajejo še danes organizacijo, ki je bilo vanjo uprtih mnogo upov. Da bi se stanje izboljšalo, so si sledile analize, posvetovanja, prošnje, itd., toda stvari se bistveno niso izpremenile. Delovni kolektiv si je prizadeval dvigniti proizvodnjo, kolikor jo je pač mogoče dvigniti ob dokaj primitivni mehanizaciji. Sad teh naporov se je pokazal zlasti v prvi tretjini letošnjega leta, ko je med drugim tudi vreme dopuščalo maksimalno izkoriščanje razpoložljivih delovnih ur v kamnolomih. V tem času sta narasla fizični obseg proizvodnje in finančna realizacija. Kljub temu, da se je zmanjšalo število zaposlenih, v prvih štirih mesecih lani je znašala vrednost proizvod-

nje na enega zaposlenega 119.389, letos pa 280.120 dinarjev ali 133 odstotkov več kot lani.

Toda trenutno izboljšanje položaja je zavedlo kolektiv oziroma delavski svet, ki je — ne da bi pregledal vse pokazatelje — dvignil osebne dohodke za 43 odstotkov. Tak skok osebnih dohodkov, čeprav so bili dosežani dohodki relativno nizki, bi bil razumljiv in opravičljiv samo v primeru normalne prosperitete podjetja, nikakor pa ne v sedanjih pogojih, ko visijo nad organizacijo velike obveznosti, izvirajoče iz preteklosti. Osebnih dohodkov bi se torej lahko gibal samo v skladu s splošnim ekonomskim stanjem podjetja. Umakniti se za korak ne bo lahko in vendar ne kaže drugače.

Eden izmed glavnih razlogov, ki so botrovali nepremišljenemu koraku, je bil nedvomno tudi v pomanjkljivih podatkih o finančnem stanju, s katerimi razpolagajo organi samoupravljanja. Računovodstvo, ki bi moralo do potankosti spremljati proizvodnjo, zlasti ob uvajanju ekonomskih enot, je na tleh. V podjetju že par mesecev ni računovodje, pa tudi ko je bil, je bilo njegovo delo izredno težko, ker se je posvečalo premajhna skrb organizaciji in funkcioniranju posameznih služb.

V takem stanju so podjetje zatekli instrumenti novega gospodarskega sistema, vključno z novim deviznim sistemom. Novi predpisi mečejo na probleme še ostrejšo luč. Da bi podjetje izšlo iz zagate, bi se morala proizvodnja bistveno povečati ob izboljšanju ekonomičnosti poslovanja. To pa ne bo lahko doseči.

Ko je občinski zbor proizvajalcev v ponedeljek 26. t. m. razpravljal o teh in še drugih težavah podjetja, je bil mnenja, da bi kazalo preuvesti organizacijo v stroko, ki obsega proizvodnjo in predelavo nekovinskih rudnin, kar bi podjetje osvobodilo plače-

Sprehod PO SVETU

HITLERJEVE PUŠKE ZA PORTUGALSKO

V Zahodni Nemčiji je zelo razširjena mreža privatnih trgovcev z orožjem. In eden izmed njih je sklenil z ameriškim koncernom za orožje »International Armament Corporation«, da bo dobavil Portugalski 10.000 pušk karabink, ki jih je izdelala Hitlerjeva Nemčija leta 1944.

VRANA VRANI NE IZKLJUJE OČI

Šef odcepljene kongoške dežele Katange Moiz Čombe, ki je bil mesec dni zaprt v enem izmed taborišč v Leopoldvillu, je zopet

na svobodi. Obdolžen je bil veleizdajstva, korupcije, poneverb državnega denarja in uboja Lumumbe ter njegovih sodelavcev, sedaj pa je zopet postal »časti vreden mož« in s predsednikom leopoldvillske vlade Ileom kot enakovreden državnik podpisal sporazum o odpravi mej med Katango in drugimi deli Konga.

RAZGOVORI SO SE RAZBILI

V Zürichu sta se te dni sestali italijanska in avstrijska vladna delegacija pod vodstvom zunanjih ministrov Segnija in dr. Kreiskega, da bi rešili vprašanje Južne Tirolske. Vendar je bil ta sestanek neuspešen, saj se delegaciji nista mogli sporazumeti niti za skupno uradno poročilo o kratkotrajnih razgovorih. Stališči sta namreč zelo različni: Rim predlaga, naj bi južnotirolski spor obravnavalo mednarodno sodišče v Haagu, Dunaj pa priporoča ustanovitev mednarodne komisije, ki bi proučila vzroke napetosti na kraju samem in da bi Južna Tirolska dobila popolno regionalno avtonomijo.

TRIJE PRINCI SO SE SPORAZUMELI

Laoški princ Suvana Fuma, ki je predsednik zakonite laoske vlade in se zavzema za nevtralnost svoje dežele, voditelj gibanja Patet Laos Sufanuvong, ki sodeluje z zakonito laosko vlado, in predsednik uporniške vlade v Vientianu Bum Um, so se končno sporazumeli, da bodo osnovali enotno vlado narodne enotnosti, v kateri bodo zastopane vse tri glavne politične struje. Člane te vlade bo imenoval laoski kralj in njihova prva naloga bo ustaviť sovražnosti v Laosu ter voditi politiko popolne nevtralnosti brez vmešavanja kateregakoli bloka.

OBVESTILO BRALCEM

Prosimo bralce in naročnike Slovenskega Jadrana, da nam oprostijo neprostovoljno enodnevno zamudo, ki je nastala zaradi prekinitve dobave vode našim tiskarskim obratom. Obenem sporočamo, da je današnja dvojna številka ob Dnevu borca — 4. juliju — zato bo prihodnja številka izšla v petek, 14. julija.

Uredništvo in uprava

Vnekej vestah

BAMAČO: Češkoslovaška socialistična republika je odobrila republiko Mali posojilo 10 milijonov dolarjev za gradnjo tekstilnega kombinata, mlinov za žito in montažne nekatere stroje.

RIO DE JANEIRO: Ekvador je zaprosil ZDA za nujno posojilo v znesku 200 milijonov dolarjev, da bi odpravil revščino in odločno spodbudil gospodarski ter socialni razvoj države.

ANKARA: Nova ustava Turške republike bo 9. julija dana na referendum, potem pa bo začela veljati. Takrat bo razveljavljena dosedanja ustava, ki jo je pred 37. leti sprejel tedanji voditelj Turčije Kemal Atatürk. Med najpomembnejšimi novostmi nove ustave so odločbe o uveljavljanju agrarne reforme in ukrepi, ki predvidevajo zagotovitev rentabilnega obdelovanja zemlje. Razen tega bo nova ustava jamčila delavcem pravico do dela in možnost ustanavljanja političnih strank.

Mi in republiška proslava

V letolek, ki se bo zival 21. julija v borbeno Ljubljano, se bo vključilo tudi prebivalstvo našega opraja. Kot povsod, potekajo tudi v koprskem okraju obsežne priprave na ta pohod in število prijav raste iz dneva v dan. Seveda terja tako množična udeležba skrbno organizacijo prevoza, saj je že po dosedanjih prijavah razvidno, da bo najmanj dvajset tisoč udeležencev šlo od nas v Ljubljano. V občini Koper se je do nedavna prijavilo 2.100 oseb, v občini Izola in Piran 700, oziroma 880 oseb; v Postoj-

ni 1480 oseb, Sežani 1100, Ilirski Bistrici 1340 in Hrpeljah okrog 600 udeležencev. Te številke pa seveda niso dokončne, kajti organizatorji pričakujejo sprčo velikega zanimanja za našo osrednjo republiško proslavo najmanj še 2500 prijav. Prav zato je poziv udeležencev, da disciplinirano upoštevajo vsa navodila — bodisi v podjetjih, ki sama organizirajo prevoze, ali na zbirnih prostorih po občinah — nadvse važna za organiziran in hiter prevoz.

SVEČAN ZAKLJUČEK DELAVSKIH ŠPORTNIH IGER V POSTOJNI

Pobuda delavcev: tekmujemo v ligah!

Pokal za množičnost v rokah kolektiva bančnih uslužbencev

Enomesečne občinske delavske športne igre v Postojni so pri kraju. V soboto in nedeljo so bile na sporedu še zadnje finalne borbe v odbojki, balinanju in nogometu, nakar so svečano razglasili zmagovalce, jih obdarili s pokali in diplomami, prehodni pokal za množičnost pa podelili sindikalni podružnici Komunalne in Narodne banke, ki je poslala na igrišča v vseh moških in ženskih disciplinah 70 odstotkov zaposlenih.

Igre 1961 so vsestransko uspele. V 8 disciplinah je v 196 ekipah nastopilo nad 800 tekmovalcev ali približno vsak šest zaposlen v občini. Tolikšni množičnosti in odlični organizaciji iger gre tudi zasluga, da se je prenehalo ar od več stotih športnih borbo povzpela na zavidno kvaliteto raven, čeprav je bil to samo postranski in ne osnovni cilj iger.

Komisija za delovno rekreacijo pri ObSS Postojna bo morala prav zato resno preudariti, ali ne bi kazalo letošnji sistem iger v prihodnjih letih zamenjati s sistemom občinskih delavskih lig, ko pa celo tekmovalci sami izjavljajo, da bi želeli zmerno nastopati vsaj nekaj mesecev v letu in

ne zgolj priložnostno, kot je doslej navada. Ob zaključku iger posredujemo tudi željo Postojčanov, naj bi Okrajni sindikalni svet Koper preustroil organizacijo letošnjih okrajnih delavskih iger Komisiji za rekreacijo pri ObSS Postojna.

V preostalih finalnih borbah, ki so bile na sporedu v petek, soboto in nedeljo, so moštva sindikalnih podružnic dosegla naslednje rezultate: **ODBOJKA:** Moški — Deško vzgajališče Planina — LIV 3:1, Banka — ZTP 3:0, Razvrstitev: 1. Deško vzgajališče Planina, 2. LIV Postojna, 3. Komunalna banka Postojna. Ženske — ZTP — Komunalna banka 2:0, Komunalna banka — Nanos Prestranek 2:1. Razvrstitev: 1. ZTP, 2. Komunalna banka, 3. Nanos Prestranek. Skupno je tekmovalo 18 moštvev.

NOGOMET: LIV — Vojne ustanove 8:1, Nanos Prestranek — LIV 5:3. Razvrstitev: 1. Nanos Prestranek, 2. LIV Postojna, 3. Vojne ustanove Postojna. V nogmetu je tekmovalo 9 ekip.

BALINANJE: Oskrba — LM 13:9, Komunalni delavci — KZ Postojna 13:9, LM — Kombinat 13:2 in Komu-

nalni delavci — LM 13:6. Razvrstitev: 1. Oskrba Postojna, 2. Komunalna Postojna, NAMIZNI TENIS: Moški — no je tekmovalo 40 ekip.

Ker smo o podrobnih rezultatih v ostalih disciplinah že poročali, posredujemo danes samo ekipe zmagovalce — SAH: Profesorji (Gimnazija Postojna), NAMIZNI TENIS: Moški — Bančni uslužbeni, ženske — ZTP Postojna. **VLEKA VRVI:** Gradnje Postojna, TEK: Ekipno — Bančni uslužbeni, posamežno — Moški Čič (PTT) ženske Gerželj (KB), STRELJANJE: Moški — Javor, obrat Postojna (GG diskvalificirano), ženske — Bančni uslužbeni.

Razvrstitev po množičnosti: 1. Komunalna in Narodna banka, 2. Vojne ustanove, 3. LIV.

Če tekmujemo uvrstitev na prva tri mesta z 1, 2 in 3 točkami, so dale igre naslednjo točkovno razvrstitev sindikalnih podružnic: Komunalna in Narodna banka 15, LIV 7, ZTP 6, Nanos in KZ 4, PTT, Oskrba, Deško vzgajališče, Javor Postojna, Gradnje, GG in Prosvetni delavci 3, LM, Avto-prevoz, Javor Prestranek in Komunalna 2 ter Vojne ustanove in Mestne trgovine 1 točka. A. Miklavčič

O vlogi in metodi dela

Občinski odbor SZDL Postojna je priredil trejni teden v Postojni in Pivki dva enodnevna seminarja, na katerih so vodje sekcij ter predstavniki krajevnih odborov SZDL postojnske občine razpravljali o vlogi ter metodah dela v sekcijah SZDL.

Potrebo po takšnih seminarjih je narekovala okoliščina, da doslej niso v celoti in povsod razčistili vprašanj o oblikah dela Socialistične zveze preko njenih sekcij. Ponekod so jih izenačevali kar s komisijami, marsikje pa so se zadovoljili že z uspešnim delom samega vodstva sekcij, namesto da bi dober del aktivnosti organizirali preko javnih tribun. Posledice teh nejasnosti so se v preteklih mesecih odrazile že v marsikaterem krajevnem odboru, tako da sekcije po njihovi ustanovitvi sploh niso več zaživele. (ma)

VIII. JUGOSLOVANSKI IZSELJENSKI TEDEN

Ob srečanju 1961

Za Dan borca piknik v Postojni

Ze od leta 1954 dalje praznujemo v Jugoslaviji Izseljenski teden. Osrednje prireditve so vsako leto v drugi republiki. Organizator in gostitelj letošnjih osrednjih prireditev, ki bodo 3., 4. in 5. julija v Ljubljani, Postojni in na Bledu, je Slovenska izseljenska matica. V teh dneh bomo pozdravili v Sloveniji ameriške rojake, ki so na obisku tudi v drugih bratskih republikah.

Z vsakoletnimi proslavami Izseljenskega tedna žele Izseljenske matice Jugoslavije poudariti trdne rodoljubne vezi med jugoslovanskimi izseljenci in njihovo rojstno domovino ter hvaležnost in priznanje za vso moralno in gmočno pomoč, ki so jo nudili jugoslovanskim narodom med narodno-osvobodilno borbo in v povojni graditvi.

Vzajemne vezi in sodelovanje z našimi izseljenci, njihovimi organizacijami in društvi slone na poglavljanju in ohranitvi narodne zavesti, na posredovanju kulturno-prosvetnih dobrin — na osnovi polnega spoštovanja čustev naših izseljencev, ki jih gojijo do novih domov.

Odnosi in stiki z našimi izseljenci predstavljajo pomembno vez v razvoju vestranskega in enakopravnega sodelovanja naše države z narodi in državami, v katerih jugoslovanski izseljenci žive.

Krepitve mednarodnega ugleda naše države, novi uspehi v našem notranjem razvoju, vedno večja pomoč vodilnih organov in družbeno-političnih organizacij pri reševanju izseljenskih vprašanj ter vsestranska aktivnost jugoslovanskih izseljenskih matice doprinašajo h krepitvi pozitivnega odnosa naših izseljencev do Jugoslavije.

Zato obiskujejo naši izseljenci svoj stari kraj vsako leto v večjem številu, v skupinah in posamezno, mnogi pa se za stalno vračajo v rojstno domovino.

V zadnjih letih se odvija širok proces diferenciacije med politično emigracijo, ki je v velikem številu že postala in postaja ekonomska in se kot taka pozitivno orientira do naše države. Izseljenske matice Jugoslavije posvečajo posebno pozornost posameznikom in skupinam, ki prihajajo na obisk v rojstno domovino. Mimo turističnih, kulturnih in zgodovinskih znamenitosti omogočijo obiskovalcem, da vidijo, slišijo in občutijo vse tisto novo in pomembno, ki je ustvarjeno pri nas v narodnoosvobodilni borbi in v povojni socialistični izgradnji. Pri organiziranju Izseljenskega tedna in drugih prireditev za izseljence nudijo maticam vso pomoč organi oblasti in družbeno-politične organizacije. Dosedanje izkušnje kažejo, da so naši izseljenci po povratku v nove domovine zvesti tolmači naše stvarnosti.

Dosedanja aktivnost izseljenskih matice kaže, da obstajajo velike možnosti za informativno in kulturno dejavnost med izseljencem. Naše knjige, revije, posebne publikacije izseljenskih matice, vse vrste filmov, zlasti dokumentarno-turističnih, naši lokalni listi, gradivo za zbornice in orkestre, gramofonske plošče pomagajo k čimbolj neposrednemu spoznavanju izseljencev z našo stvarnostjo. Da bi se proučila in obdelala zgodovina jugoslovanskih izseljencev, njihov sedanji ekonomski položaj, družbeno-politično in kulturno življenje, so začele izseljenske matice z zbiranjem ustreznega gradiva, ki bo pomemben delež k popolnejši obdelavi zgodovine vseh jugoslovanskih narodov.

Ob letošnjem VIII. jugoslovanskem izseljenskem tednu želimo, da se rojaki in čimvečjim številu udeležijo prireditve 3. julija v Ljubljani, 4. julija pa piknika v Postojni, ko bomo proslavljali Dan borcev in dvajsetletnico vstaje jugoslovanskih narodov.

MILA SENK

Urejuje uredniški odbor. Glavni in odgovorni urednik Rastko Brađak. Izhaja vsak petek. Izdaja CZP Primorski tisk Koper. Uredništvo in uprava v Kopru, Canakarjeva 1, telefon 170. Posamezen 800 din, za tujino 1500 dinarjev ali izvod 20 din. — Letna naročnina 15 am. dolarja. — Bančni račun 602-11-181. Rokopisov in fotografij ne vračamo. — Tisk in kiležji tiskarna CZP »Primorski tisk«

V KOPRSKI OBČINI SAMO ENA KMETIJSKA ZADRUGA

Za večjo kmetijsko proizvodnjo

Združitev obeta: več lastnih sredstev, smotrnejše izkoriščanje obratnih sredstev, objektov in kmetijske mehanizacije, boljše poslovanje komercialne in strokovne službe ter cenejšo prodajo kmetijskih pridelkov — brez posrednikov

Uveljavljanje našega novega gospodarskega sistema je tudi v zadrugi nem sektorju kmetijstva koprsko komune narekovalo pripojitev KZ Bertolki in KZ Smarje nad Koprmo h KZ Koper-okolica. Pobudo za to združitev so dali zadrugi sami in Občinski ljudski odbor Koper je v četrtek, 29. junija, sprejel odločbo o združitvi vseh teh kmetijskih zadrug koprsko občine v novo kmetijsko-gospodarsko organizacijo, ki bo s 1. julijem začela poslovati pod imenom Kmetijska zadruga Koper.

Namen te združitve je izključno gospodarskega značaja. To je z drugimi besedami: zadrugi kmetovalci koprsko komune želijo doseči večjo kmetijsko proizvodnjo z boljšim izkoriščanjem kmetijskih strojev in objektov, v katere so bila vložena značajna denarna sredstva, pa sedaj ne nudijo pričakovane rentabilnosti kljub temu, da bi jo lahko, če bi ti objekti, kot na primer oljarna in klet v Pučah, služili širšemu krogu kmetijskih proizvajalcev. Podobno je tudi s tovornimi avtomobili, ki jih imajo zadrugi in v času, ko jih potrebujejo v nekaj kilometrov oddaljenem področju, stojijo v garaži zaradi nekoordinirane komercialne službe med sosednimi zadrugami. Doslej so bile težave tudi pri najemanju kreditov. Nobena izmed omenjenih zadrug se ni mogla udeležiti pomembnejših natečajev, ker je imela premalo lastnih sredstev za soudeležbo. Zato so zadrugi na svojih posvetovanjih logično zaključili: potrebno je organizirati gospodarsko močno kmetijsko zadrugo, ki bo zajela vse področje koprsko občine in ki bo razen smotrnejšega izkoriščanja obratnih sredstev, smotrnejše delitve dela ter doslednega izvajanja nagrajevanja po učinku ustvarila čimveč lastnih sredstev za ustanavljanje novih, gospodarsko rentabilnih kmetijskih obratov. Vzporedno s tem pa bo možno okrepiiti proizvodno sodelovanje z zasebnimi kmetijskimi proizvajalci, da ne bo bodoča kooperacija običajla le pri sklepanju kupnih pogodb za reprodukcijski material, pač pa bo dobila obliko proizvodno-pogodbenega odnosa med zadrugo in zasebnimi kmetovalci.

Za sedaj lahko seznanimo naše bralce le o osnutku organizacijske sheme nove zadruge, kajti šele praksa bo pokazala, kakšne spremembe bodo morda še potrebne za njeno čim bolj uspešno delovanje. Predlog je takšen:

- Lastna kmetijska proizvodnja naj bi imela pet ekonomskih enot:
1. Koper-Vanganel — vrtnarstvo;
 2. Smarje — vrtnarstvo;
 3. Hrvatini — vinogradništvo in oljke;
 4. Valmarin-Purissima-Miranda — vrtnine, sadje, grozdje;
 5. Dekani-Gradin-Pobegi — vrtnine, grozdje, sadje.

Planirana vrednost v teh enotah bi bila okrog 100 milijonov dinarjev, dohodek pa okrog 51 milijonov dinarjev. Skupna vrednost osnovnih sredstev bi znašala okrog 20 milijonov dinarjev z investicijami v nove gradnje pa nadaljnjih 65 milijonov dinarjev. Nadalje naj bi bile še naslednje ekonomske enote:

1. »Transport in kmetijski stroji« s tremi obratnimi enotami: transportni, kmetijski stroji in delavnica. V začetku bi ta ekonomska enota razpolagala s 13 tovornimi avtomobili in 28 stroji, v načrtu pa je ureditev centralne delavnice, v kateri bodo delale združene delavnice vseh treh zadrug. Predvideno je, da bi ta ekonomska enota dosegla promet v višini 95 milijonov dinarjev in dohodek okrog 23 milijonov dinarjev.

2. »Blago in promet«. Ta ekonomska enota bi opravljala odkup na vsem področju občine tako, da bi se s svojimi postajami čim bolj približala neposrednim kmetijskim proizvajalcem. Njen promet bi bil okrog 550 milijonov dinarjev, dohodek pa okrog 38 milijonov dinarjev. Razen tega bi skrbela za prodajo reprodukcijskega materiala v lastnih prodajalnah ter

pri prometu 75 milijonov dinarjev imela okrog 5 milijonov dinarjev dohodka. In če bo tej ekonomski enoti uspelo dobiti reprodukcijski material neposredno od proizvajalcev, bo cena posameznih artiklov nižja od sedanjih.

3. Ekonomska enota »Predelava« bi vključevala obračunske enote mlin, oljarna in klet Puče. Predvidena realizacija teh obračunskih enot bi znašala okrog 22 milijonov dinarjev.

4. Ekonomska enota »Farma brojljev« pa bi imela predvidoma promet v višini 26 milijonov dinarjev, dohodek pa okrog 4 milijone dinarjev.

Uprava zadruge bi bila posebna ekonomska enota, nekakšen servis s strokovno in finančno službo za vse druge ekonomske enote, saj bi izvrševala upravne, gospodarsko-računske, komercialne in kmetijsko-strokovne posle.

DOBRO ZASTAVLJENO DELO SEKCIJE ZA VZGOJO IN VARSTVO OTROK

Sekcija za vzgojo in varstvo otrok pri 3. krajevni organizaciji SZDL v Izoli razvija svojo dejavnost nadvse načrtno. Težišče dela so namenili prirejanju predavanj in razgovorov s člani te sekcije, predvsem seveda za starše. Da je med starši za to področje dela Socialistične zveze zelo veliko zanimanje, dokazuje nedavno predavanje, na katerem je učiteljica Vera Ferluga na zelo zanimiv način tolmačila več kot osemdesetim udeležencem vrsto vzgojnih vprašanj v zvezi s temo medsebojnih odnosov med starši in otroki, o njihovem odnosu do družbe in podobno.

Vse kaže, da bo nova zadruga imela letos prometa v vrednosti 900 milijonov dinarjev, njena osnovna sredstva, vključno z nedovršenimi investicijami, pa so ocenjena na približno 370 milijonov dinarjev. Zaposlila bo 300 delavcev in uslužbencev.

In še nekaj je potrebno omeniti. Čeprav se bo notranja organizacija bistveno spremenila, ne bo spremenjen odnos zadruge do njenih članov in drugih kmetijskih proizvajalcev. Nasprotno: vloga zadrugnega sveta in upravnega odbora bo vse bolj odgovorna, se pravi, da bodo v novi zadrugi prevzeli neposredni proizvajalci na svoje rame tisto težo upravljanja, kot jo imajo že vrsto let delavci v drugih gospodarskih organizacijah. (Sič)

KMETIJSKA ZADRUGA LUCIJA POGODBENO SODELUJE Z 800 KMETOVALCI

Vse sile in sredstva za vrtnarstvo

Ko smo v zgodnji pomladi obiskali KMETIJSKO ZADRUGO v Luciji pri Portorožu, je bil 70-članski kolektiv hudo zaskrbljen zaradi izredno slabega vremena, ki je ogrožalo rast zgodnje povrtine v najbolj nežni rasti. Tudi kasneje v pozni pomladi jim vreme ni bilo naklonjeno in na ekonomiji, ki ima skupno 80 ha površine, so se bali najhujšega. Tedaj pa se je vsem našim kmetovalcem — sicer dokaj pozno — nasmešnila sreča in blagodejni vpliv sonca je tudi na poljih lucijskih zadrugnikov in njihovih kooperantov napravil svoje. V pospešeni rasti so dozorele primice le z neznatno zamudo in nadpovprečna letina jih je pravzaprav celo presenetila. Sicer pa pogledimo, koliko zgodnjega pridelka so prodali zadrugi iz Lu-

cije in kje se je pet njihovih tovornjakov najčesteje ustavljalo.

Med zgodnjimi vrtninami in sadjem so se letos najbolj obnesli grah, jagode in krompir. Medtem ko so lani pridelali komaj 45 ton graha, je znašal letos pridelek 62 ton; jagod je bilo lani 58 ton, letos 115 ton; še bolj izrazita pa je razlika v pridelku ranega krompirja, ki so ga lani pridelali samo 150, letos pa kar 250 ton. Pač pa so imeli v tem letu znatno manjši pridelek oziroma odkup češenj, ki so jih poslali lani na tržišče 150, letos vsega 80 ton.

Sicer pravijo v Luciji, da jih ta izpad ni posebno prizadel — kajti nadpovprečen pridelek drugih vrtnarskih kultur obeta letos zadrugi lepe dohodka.

Največ pridelka pa odpeljejo iz Lucije v Ljubljano, Zagreb in na

Reko, kamor vsak dan transportirajo več ton povrtine. Na seznamu odjemalcev sledijo Pula, Trbovlje, Celje, Maribor, Kranj in druga mesta v Sloveniji in sosednji Hrvaški. Da je lucijska povrtina povsod zelo cenjena, dokazuje podatek, da so sklenili z vsemi odjemalci pogodbe pred sezono.

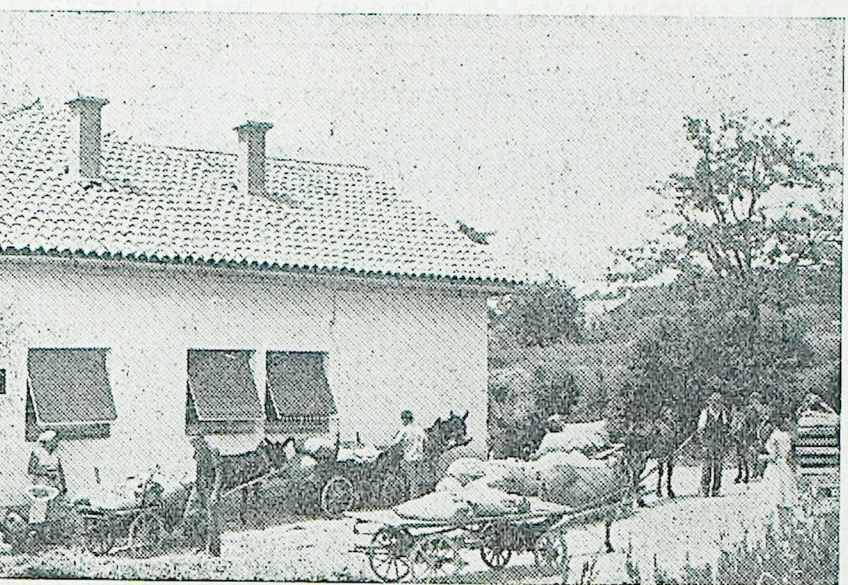
Lepe koristi pa si obetajo lucijski zadrugi tudi od pogodbenega sodelovanja s kombinatom DELAMARIS, ki bo samo letos odkupil 490 ton pridelka.

Zares je skoraj neverjeten podatek, da je tako majhno družbeno kmetijsko gospodarstvo navezalo nase kar 800 zasebnih kmetovalcev, ki razpolagajo s 95 odstotki zasebnega zemljišča v piranski občini. Vsekakor je kolektiv lucijske zadruge lahko dosegel tak uspeh edinele s preudarno politiko medsebojnega dopolnjevanja kmetijske proizvodnje. Obveze zasebnih kmetovalcev so minimalne v primerjavi s pomočjo, ki jim jo nudi zadruga. Strojne usluge, zaščita pridelkov pred boleznimi in mrčesom ter razne oblike strokovne pomoči pomenijo za zasebnike edinstveno ugodnost, zato ni čudno, da srečamo v sezoni pred skladiščem KZ Lucija dolge vrste vozov, kajti kmetovalci se brez izjeme odločijo za prodajo celotnega pridelka zadrugi, kar je več, kakor piše v pogodbi o odkupu.

V zadrugi tolmačijo ta uspeh z vsestransko ugodno oceno uvažanja petih ekonomskih enot, kar vnaša v organizacijo dela, v sistem nagrajevanja itd. vrsto novih elementov. Resda je težišče še na akordnih delih, vendar s postopnim izpopolnjevanjem oblikuje stimulativne postavke bodočega novega pravilnika o nagrajevanju. Pravilnik bodo sprejeli proti koncu poletja.

Vzporedno s produktivnostjo so seveda porasli tudi osebni dohodki zaposlenih.

Da bo letošnji dohodek zadruge zares zadovoljiv, dokazuje tudi sedanji odkup paradiznika, kumaric, fižola v stroju, bučk, breskev, smokev in podobnih pridelkov, ki jih polno natovorjeni kamioni razvažajo dan za dnem na notranje tržišče, kjer so posebno zgodnji pridelki lucijskih zadrugnikov in njihovih kooperantov že pojem kvalitetne povrtine in okusnega sadja. bb

Skoraj vsak dan se vrstijo pred skladiščem KZ Lucija dolge kolone voz, ki so naloženi v tem času pretežno s stročnim fižolom, paradiznikom in smokami

To je pa že korak naprej!

V špedicijsko-transportnem podjetju Intereuropa so izvolili svete delavcev ekonomskih enot

Ko je delovni kolektiv špedicijsko-transportnega podjetja Intereuropa v Kopru v začetku letošnjega leta sprejel Pravilnik o osebnih dohodkih delavcev, je postavil temelj novemu načinu nagrajevanja, ki se bistveno razlikuje od razdelitve dohodkov po sistemu tarifnih pravilnikov. Posebna značilnost novega pravilnika je tudi v tem, da zahteva novo organizacijsko shemo podjetja, ki je odsej razdeljena na 14 ekonomskih enot. Le-te so razmeščene v vseh večjih krajih države in predstavljajo prvo obliko decentralizacije delavskega samoupravljanja v podjetju.

Sedaj pa korak naprej! Vsaka ekonomska enota je v juniju izvolila svoj svet delavcev. V tistih ekonomskih enotah, kjer je manj kot 50 delavcev in uslužbencev, so vsi člani sveta, kjer jih je več kot 50, pa sestavlja svet od 30 do 50 zaposlenih. In da bi člani delovnega kolektiva

čimprej spoznali vsebino novega načina razdeljevanja dohodka, so organizirali seminarje in v režijsko upravni grupi je posebna komisija ocenila usposobljenost kandidatov za izvajanje temeljnega pravilnika o delitvi osebnega dohodka v podjetju Intereuropa. Vzporedno s tem so začeli ocenjevati vrednost posameznih delovnih mest na osnovi njihove lanske letne ocene. To ocenjevanje pa je že v začetku pokazalo, da centralna ocenjevalna komisija ne bo dala objektivnih rezultatov in zato so se odločili, da bodo namesto dosedanjih analitske ocene delovnih mest uvedli kolektivno ocenjevanje. Tako so vsi člani posameznih ekonomskih enot na skupnih sestankih temeljito pretehtali strokovne in moralne kakovosti vsakega posameznika in tudi sami ocenili vrednost posameznih delovnih mest.

Uprava podjetja je s tem že prenesla vrsto odgovornosti na neposredne proizvajalce in obdržala le splošno gospodarsko vsklajevanje dela posameznih ekonomskih enot z namenom nadaljnjega razvoja podjetja. Zato imajo vse ekonomske enote dolžnost in pravico, da odločajo o svojem planu dela, o ustanavljanju lastnih podružnic, o eventualni združitvi zaradi zmanjšanja režijskih stroškov. Nadalje lahko po lastni uvidenosti v težnji po boljšem gospodarjenju namestijo ali odpustijo delovno silo vrednotijo delovna mesta in sklepajo o investicijah. Te odgovorne naloge pa so pokazale vrsto lepih rezultatov.

Doslej so namreč v nekaterih podružnicah imeli prvo in zadnjo besedo le njihovi vodilni uslužbenci, ki niso radi seznanjali svoj kolektiv z navodili matičnega podjetja. Razen tega jim često ni bilo mar mnenje sodelavcev o poslovanju podružnice, o racionalnem izkoriščanju ustvarjenega dohodka iz prometa, saj »bo že podjetje krilo naše potrebe za reprezentanco«.

Bil so tudi primeri, ko so komercialisti v nedogled sklepali pogodbe s komitenti, ki niso imeli finančnega kritja. Zato je centralno računovodstvo imelo dolg seznam tistih, ki so bili zadoženi za milijon in več dinarjev, a kljub temu so posamezne poslovalnice še vnaprej imele poslovne stike s takimi dvomljivimi plačniki. Toda odsej sveti delavcev ekonomskih enot sami odločajo o svojem poslovanju in skrbno pazijo, za kakšno kupnjo gre. Vodilni uslužbenci pa postopoma prevzemajo dolžnost strokovnega in inštruktaznega značaja. Tako se vse bolj uveljavlja vloga neposrednih proizvajalcev, ki si delijo osebne dohodka v višini, kot si jo sami ustvarijo. Ali z drugimi besedami: čim bolj znižujejo režijske stroške, zmanjšujejo reprezentančne iz-

datke, čim bolj skrbno gospodarijo in v svoje delo vlagajo kar največ osebnih prizadevanj za povečanje prometa, tem večji so njihovi osebni mesečni prejemki in tem večja je možnost nadaljnjega razvoja podjetja. Zato odsej temeljito premislijo, kaj je bolj rentabilno: ali po nepotrebnem povečati število zaposlenih, ki jih morajo plačevati na račun zmanjšanja lastnih osebnih dohodkov, ali pa povečati delovno storilnost. Dalje — ali ni bolje sklepati pogodbe s komitenti, ki so takojšnji plačniki in teh je več kot dovolj, kot pa s tistimi »stalnimi«, ki svoje obveznosti zavlačujejo, da jih je potrebno terjati na sodnih razpravah. Kajti tudi neplačani računi, pa čeprav imajo milijonske številke, ne bodo nudili članom posameznih ekonomskih enot možnosti za prejemanje vsaj minimalnih osebnih dohodkov.

Vsa ta vprašanja so sedaj v podjetju Intereuropa v središču zanimanja. Njihova rešitev je v njihovih rokah in ni več »uprava tista, ki bo že vse to uredila«. Sedaj namreč postajajo vsi delavci in uslužbenci tega podjetja samostojni upravitelji lastnega kapitala in posamezne ekonomske enote zaključene gospodarske enice z družbenim upravljanjem pod vodstvom svojih svetov delavcev. Pri tem velja še pripomniti, da bo centralni delavski svet s svojim upravnim odborom tudi v prihodnje opravljal svoje odgovorne naloge kot samoupravni organ celotnega podjetja in usmerjal njegovo gospodarsko politiko ter dajal svetom delavcev ekonomskih enot le osnovne smernice ter priporočila za njihovo krepkejšo rast. sič

Uvajanje EE v piranski občini

V gospodarskih organizacijah piranske občine pospešeno uvajajo gospodarjenje s pomočjo ekonomskih enot. Vendar ne prehajajo na tako gospodarjenje stihijsko, temveč po dobri proučitvi vseh činiteljev, ki odločajo o najprimernejši širini take enote. Kolektivi se pri tem poslužujejo tudi izkušenj drugih podjetij. Tako velja za zgleden primer uvedba ekonomskih enot v Rudniku črne premoga v Sečoveljah. Tam so lanskega oktobra poskusno uvedli pet enot. Letos so te enote že lahko uveljavili kot osnovne

celice podjetja. Rezultati so odlični: kljub zmanjšanju števila zaposlenih za 38 delavcev nakopljajo letos mesečno povprečno 2000 ton premoga, se pravi 500 ton premoga mesečno več kot lani. Močno se je tudi zmanjšalo število izostankov z dela; kolektiv je lani izgubil zaradi takih izostankov povprečno 250 tisoč dinarjev mesečno, letos pa povprečno samo še okrog 64.000 din mesečno. Mesečni prejemki delavcev pa so se letos povečali povprečno za skoraj 8000 din. Jule

Nenadna prekinitev dobave vode obalnemu področju v teh dneh je prinesla obilo negotovanja prebivalstvu, vendar pa je pravočasna intervencija oblastvenih organov preprečila večjo škodo. Naglo je bila organizirana preskrba s cisternami in sodi, hkrati pa so hiteli popravljati napake na cevovodih. Na aliji: takole so se koprsko gospodinjstvo tiste dni preskrbovale z vodo na mestni tržnici

IZOLČANI BODO PRAZNOVALI 16. JULIJ

Osrednja proslava bo v Dvorih

Prebivalci izolske komune bodo imeli v počastitev 20-letnice vstaje osrednjo proslavo v Dvorih nad Izolo. Proslava, ki se je bo po dosedanjih prijavah udeležilo več tisoč ljudi, bo 16. julija ter je povezana z obsežnim programom, v katerem bodo nastopili razen izolske Svobode, pevškega zbora kombinata Delamaris in godbi na pihala tudi kulturniki italijanskega kulturnega krožka »Giordano

KAJ PRAVIJO DRUGOD

DOLENJSKI LIST

V BELI KRAJINI ŽE ZANJEJO JEČMEN

V preteklem tednu so v mnogih belokranjskih vaseh poželi prve snope ječmena, drugod pa se pripravljajo na žetev, te dni. Čez teden ali dva bo marsikje zrela tudi že pšenica; vsi upajo, da ji bo toplo vreme pomagalo dozoreti. Italijanka na splošno dobro kaze, ne bo pa povsod tako lepa, kot je bila lani oziroma predlanskim, ker jo je precej zaviralo dolgotrajno deževje.

tednik

MLADINA V LOVSKIH DRUŽINAH

Starostni sestav članov lovskih družin na območju celjskega okraja (in tako je bržkone tudi drugod) ni zadovoljiv. Zlasti je očiten nezadosten priliv mladine. Da bi zagotovili vzgojo mladih lovcev, so nekatere društvene zahteve ustanovljati mladinske aktivne. Pri tem so se v glavnem naslonile na tiste prosvetne delavce, ki so hkrati tudi lovci. Prizadevanja na tem področju so že na začetku rodila zadovoljive uspehe. Tako dela na območju celjskega okraja že sedaj pri lovskih družinah sedem mladinskih aktivov, ki vključujejo okoli štiri sto mladih lovcev. Zlasti lepo delajo ti aktivni pri lovskih družinah v Vojniku, Skofji vasi, Celju, Polzeli in Sentjurju.

pomurski vestnik

NOVE MLADINSKE BRIGADE IZ POMURJA

Konec junija bo odšla v Skofjo Loko srednješolska mladinska delovna brigada, ki bo štela 30 mladincev. Brigada bo pomagala pri gradnji spornega doma v Skofji Loki. Do sedaj se je iz soboških srednjih šol prijavilo že več kot 60 mladink in mladincev.

Konec julija pa bo odšla srednješolska mladina iz Pomurja na mladinsko delovno akcijo na avtocesto v Makedonijo. Ta brigada bo štela 120 brigadirjev. Prijavljenih je že 115 mladink in mladincev.

GLAS

V PRIHODNIH PETIH LETIH DVE MILIJARDI ZA STANOVANJA

Na Jesenicah so vzporedno z rekonstrukcijskim načrtom Železarne izdelali tudi načrt stanovanjske izgradnje za obdobje prihodnjih desetih let. Se posebej je zanimiv načrt stanovanjske izgradnje v letih 1961 do 1965, iz katerega je razvidno, da bodo zgradili 800 stanovanj in 130 garsonjer.

Kako veliko pozornost posveča Železarne izgradnji stanovanj, je razvidno že iz tega, da so v tem namene predvideli 2.148.000.000 dinarjev. S temi sredstvi bodo lahko financirali tudi 100 nadaljnjih stanovanj, ki jih bodo gradili člani njihovega kolektiva v okviru združne gradnje.

Primorske NOVICE

OLEPSAVA NASELJ

V počastitev 20-letnice oborožene vstaje je Turistično-olepševalno društvo Nova Gorica razpisalo nagradno tekmovanje za ureditev zunanjega videza zgradb in olepšavo naselij. V razglasu, ki so ga pripravili, beremo: V času od 4. do 22. julija bomo med drugim poskrbeli za lepši in urejen videz naših krajev, bivališč, trgovin in gostinskih lokalov.

Poskrbite, da bo odstranjena z dvorišč vsa navlaka, da bodo prepletkane zgradbe in olepšajte ograje, uredite in pospravite nasade, olepšajte fasade, napisne table, dopolnite okna in balkone s cvetjem, da bodo dajali videz urejenosti, tako v notranjosti kot v zunanosti tudi vseh javnih lokalov in prostorov.

Bruno, člani PD Janko Premrl-Vojko iz Dvorov, učenci domače šole in vseh treh izolskih osemletk. Domača mladina bo uprizorila v počastitev te pomembne proslave med drugim tudi partizanski napad na Dvore. Da bi bil program kar najbolj popoln, bodo na večer praznika organizirali izolski taborniki rodu »Jadranskih stražarjev« partizanski pohod na Dvore, medtem ko se člani izolskega strelskega društva pripravljajo že lep čas na celodnevno strelsko tekmovanje, nič manj temeljite pa niso priprave na množični kros, ki ga pripravlja občinska zveza za telesno vzgojo.

Kot je razvidno iz zares obsežnega programa, gre za eno najbolj množičnih proslav v našem okraju in ni pretirana ocena, da bo samo v programu te osrednje občinske proslave sodelovalo več kot tisoč oseb. Množičnost pa je končno tudi namen te proslave, s katero bodo prebivalci te delavske komune za to slavno obletnico vsega jugoslovanskega ljudstva manifestirali svojo pripadnost.

ZNAŠLI SO SE

Ko je nedavna prekinitev vode povzročala nemalo hude krvi med prebivalci obalnih komun, ki jih oskrbuje z vodo Rižanski vodovod, so Izolčani domiselno izkoristili star lokalni vodovod na ekonomiji KZ in s pomočjo občinskega ljudskega odbora, Ljudske milice, gasilcev, Kmetijske zadruge in meščanov samih napeljali zasilni cevovod do središča mesta, kjer so se Izolčani lahko poljubno oskrbovali s svežo pitno vodo. S tem so prihranili nemalo jeze in znatna denarna sredstva, ker prebivalci niso bili odvisni od dovoza vode v cisterni.

UREJANJE POTI V POSTOJNI

V novem stanovanjskem naselju nad Ulico 1. maja v Postojni je zraslo v zadnjih letih skoraj 20 dvonadstropnih stanovanjskih blokov s približno 500 prebivalci. Žal pa vzporedno z gradnjo hiš niso urejali okolice, tako da je v deževnih dneh celotno naselje obdano s blatom. Končno so v zadnjem času pristopili k urejanju poti in razsvetljave, kar bo dalo novim prebivalcem vsaj do spomladi lepši videz tudi v prizemlju.

Koče dobijo lasten klub

Prebivalci naselja Koče na Postojnskem so več let iskali možnost, kako priti do lastnega družbenega kluba. Letos je krajevna organizacija SZDL zbrala v vasi nad pol milijona dinarjev prostovoljnih prispevkov, da bi v ta namen odkupila zasebno Geržinovo stavbo. Ker pa znesek lastnih prispevkov ni zadoščal za odkup, je vaški odbor prosil za pomoč v Postojni. Oba zbora ObLO Postojna sta na zadnjem zasedanju

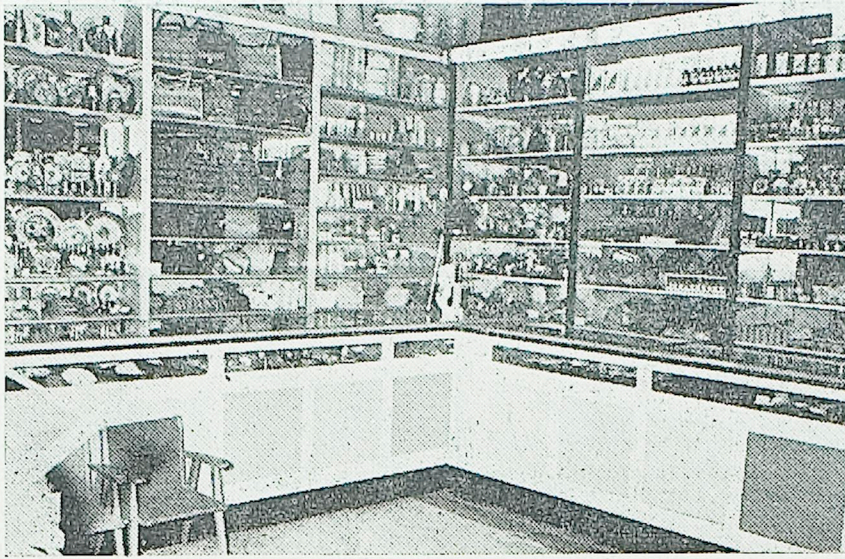
GRADNJA NOVE RIBOGORNICE V ILIRSKI BISTRICI

Ribiško društvo v Ilirski Bistrici je pred nedavnim začelo z gradnjo bazena za ribogojnico ob izviru reke Bistrice. Predvidevajo, da bodo tukaj gojili tudi ribe za široko potrošnjo. Za vsa letošnja dela delo društvo prispevalo kar dva milijona lastnih sredstev.

IZOLSKI PODMLADEK TOD MED NAJBOLJ AKTIVNIMI

Ko je pred nedavnim razpisalo izolsko Turistično-olepševalno društvo natečaj za pionijskega turizma, pa nihče ni pričakoval takšnega odziva, saj so se vključili v to domiselno tekmovanje skoraj vsi učenci vseh štirih osemletk v izolski komun. Razveseljen pa je tudi izid glede na kvaliteto predloženih del, saj se je upravni odbor TOD v Izoli odločil kar za 39 nagrad pionijskim, ki so bili najbolj ocenjeni. Nagrade in skupnem znesku petdeset tisoč dinarjev je TOD naložilo pionirjem na hranilne knjižice.

Vendar izolski pionirji niso ostali samo pri tem tekmovanju, ampak so kmalu zatem izvolili sedemčlanski odbor podmladka TOD. Odbor je prevzel nalogo, da bo s pomočjo odraslih članov in vzgojiteljev posvetil vso skrb za širjenje turistične in pomorske miselnosti, obsežen program pa med drugim predvideva prirejanje tekmovanj v čuvanju javnih parkov in nasadov, razna olepševalna dela in seveda obsežno pomoč matičnemu društvu v Izoli.

Ena izmed najbolj okusno in bogato urejenih trgovin v Postojni je prav gotovo Galanterija trgovskega podjetja Oskrbja, ki jo vodi Ivanka Todorović. Njena ureditev in izbira ustreza zahtevam turističnega centra in le želebi bi bilo, da bi imeli več takih trgovin. Drugače pa je z zunanostjo stavbe, v kateri je trgovina. Ker je na zelo prometni točki, bi jo bilo nujno potrebno urediti.

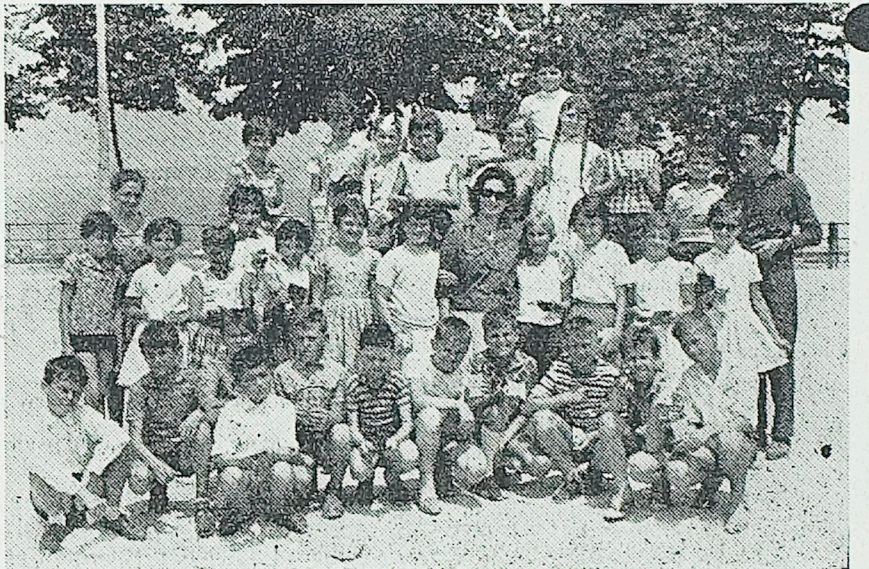
Z marljivim delom bodo počastili Dan vstaje

Mladina delavske Izole je sklenila, da bo v počastitev 20. obletnice vstaje dosledno izvedla program, ki obsega med drugim tudi dve zelo pomembni točki: sodelovanje na zvezni in lokalni delovni akciji v Izoli ter delo mladinske sekcije pri terenskih organizacijah SZDL. Tako bo odšlo na zvezno akcijo 15 mladincev, medtem ko bo v lokalni akciji pri nadaljnji gradnji športnega parka sodelovalo kar osemdeset mladincev. Člani Ljudske mladine, med katerimi so najbolj

aktivni mladinci III. terena, so popestrili delo mladinske sekcije z obsežnim programom predavanj. Tudi pred dnevi so imeli zanimivo predavanje o spolni vzgoji. Predaval je dr. P. Hladnik, ki je obljubil, da se bo tudi v bodoče odzval vabilu izolske mladine.

PARTIZANSKI POHOD PROSVETNIH DELAVCEV

Pretekli teden so imeli prosvetni delavci ilirskobistriške občine v okviru proslave 20. obletnice ljudske revolucije partizanski pohod iz Ilirske Bistrice v znano partizansko vas Pregarje, kjer je bila 1944. leta ustanovljena prva partizanska šola. J. š.

Naša slika kaže člane prometnega krožka učencev Osnovne šole »Janka Premrla-Vojka«, ki so se tudi letos udeležili zvezne akcije pod naslovom »Vse za varnost prometa«. Sredi med njimi je njihova učiteljica Pavla Gregorič, ki že več let seznaja pionirje z disciplino na cesti. Ob zaključku letošnjega šolskega leta pa so pionirji dobili srebrne in bronaste značke za uspešno opravljeni izpit iz prometne vzgoje.

DOMAČI FELJTONČEK

Dve ptički prileteli...

Zaljubljen kresni večer. Z zvezdnatega neba se smeje v kraško pokrajino mesec. Nevidna roka mu pokriva pol obraza. Zato je videti njegov nasmeh pavilovski, dejal bi škodoželjen. V daljavi se skrivnostno oglašajo čuk, vmes pa usvajajoče koncertirajo neutrudljivi črčki. Prelepa idila toplega junjskega večera, ki hrepeni le še po nežnem ljubezenskem doživljanju, pa naj bi prišlo od koder koli.

In res je prišlo. Pardon, pripeljalo se je v elegantni limuzini, označeni z veliko črko »D«. Kakor dva metuljčka lahkokrila sta izskočila iz vozila dve mladi potnici. Tretjega in četrtega ni bilo. Sofer je bila soferka. Mlajša od obeh. A tudi drugi ni moglo biti veliko nad dvajset let. Obe pšenični blondinki. Obe goloroki z globokimi izrezi z vzhodne in zahodne plati. Vročina. V zaprtem vozu pa še celo. In je to treba razumeti. Razen tega: tunisti.

Parkirali sta seveda na prepovedanem mestu pred vhodom v gostilno. Službojuči varuh reda jima z nemo in vljudno kretnjo kaže, kam naj zapeljeta avtomobil.

»Aber warum, um Gotteswillen?« (Toda čemu, za božjo voljo?) se čudi lepota. »Za nama pride še bratranec in če ne bo videl avtomobila pred gostilno, naju ne bo vedel kje iskati. Tako smo namreč dogovorjeni«, je hitela dopovedovati mlajša, ki je službeno vztrajal pri svojem. Manjša skupina domačih ljudi, ki so prihajali iz gostilne, je postala in iz spoštljive oddaljenosti opazovala nedolžni prepričani in pasla oči na izzivajočih čarih živahnih tujk. Milmo

na preizkušnjo!«, je zapeljivo sprejela ponudbo in ponudila roko razgretemu kandidatu.

Potem sta šli spat, češ da morata zgodaj odpotovati proti Trstu. Naslednji dan, bila je nedelja, je »strica« sredi dopoldneva zopet prišel tam mimo, da bi na pošti dvignil časopis. Pred gostilno je še vedno stala limuzina, ob njej pa brhka tujka.

»Vas čakam!«, je iznenadila »strica«. »Bratranca ni bilo. S prijateljico greva naprej. Prosim, priporočite nama v Trstu kak dober hotel, ki ima lastno kopališče ob morju.«

»V Trstu sem bolj slabo doma«. A čemu v Trst? V Portorožu imate na razpolago vse, kar vam srce poželi. Se nikoli ni slišala za Portorož. »Strica« ga ji je opisal kakor plačan propagandist.

»Bi šla z nama? Tako sami sva s prijateljico!« O, kako rad bi »strica« recimo pred dvajsetimi leti sprejel tako povabilo. Zmeraj je bil usmiljenega srca. Tako pa se je v nerodni zadregi izgovoril:

»Eh, kaj bi z menoj! Veste, sem oženjen in sploh...« Sramežljivo se je osvobodil nežne gole roke, ki ga je bila prijala pod pazduho.

»A kje je tisti, ki se je sinoči ponujal za soferja?«

»Če se ne motim, je šel v bolnišnico po ženo. Ves nor je. Pred osmimi dnevi sta dobila prvega potomca, je zlobno razlagal »strica«. »Uh, kakšne patentirane nerode!«, je nasobljeno poodila skozi zobe temperamentna damica, potisnila sopotnico v avtomobil, brez slovesa zaloputnila vrata in pod polnim plinom sta odbrneli proti Portorožu. J. š. Zvan

I. REPUBLIŠKA REVIIJA AMATERSKIH ZABAVNIH ANSAMBLOV IN ORKESTROV

Skupna črta: veliko veselje in predanost glasbi

Tokrat se je posrečilo organizatorjem — to je svetu Zveze Svobod in PD Slovenije in svetu Svobod in PD koprškega okraja — zbrati na reviji najbolj neorganizirano in samoniklo društveno dejavnost: amaterske zabavne ansamble in orkestre. Bila je to prva republiška revija in menda celo prva v našem državnem okviru. Torej smo začeli novo poglavje v dolgem seznamu revij in festivalov.

Prvi večer revije je bil v soboto, 24. t. m., zvečer v Izoli pod geslom domačih kviz in popevke. Odprl ga je predsednik našega okrajnega sveta Svobod in PD Ivan Mavšar in je med številnim občinstvom v prvi vrsti pozdravil ugledne goste: predsednika in tajnika sveta Zveze Svobod Branka Babiča in Daneta Robida, predsednika okrajnega sveta za prosveto in kulturo Staneta Škrabana, predsednika ObLO Izola Srečka Vičiča in strokovno komisijo, ki je dala reviji pečat resnega prizadevanja za dvig kvalitete te vrste amaterskega udejstvovanja. Drugi večer — zabavna glasba in popevke — je bil v nedeljo, 25. t. m., zvečer v Kopru. Prav tako pred lepim številom občinstva in uglednimi predstavniki javnega in kulturnega življenja.

Menim, da je zelo posrečena primerjava, ki jo je dal nekdo na širšem posvetovanju o kulturno-umetniški dejavnosti in amaterizmu. Povedal je približno takole: Mimogrede bom vzporedil nogomet, ki ima pri nas številne prijatelje, in amaterstvo ter amaterske oblike življenja in dela. Zamislimo si, da so pri nogometu ukinjene tekme, da ni ne prve in ne druge lige, marveč da je danšnji nogomet le amaterstvo in domena trenerjev in posameznikov, ki jim je nogomet všeč. Težko je prerokovati, vendar sem prepričan, da bi nogomet pomenil v tem primeru samo desetino tega, kar sicer pomeni.

Morda je podobno z našimi festivali in revijami: potrebni so kot spodbuda za dvig kvalitete pri amaterskem udejstvovanju, za javno manifestacijo in priznanje, čeprav brez uvrstitve na prvo ali drugo mesto, ker pač pri tem amaterizmu ne zasledujemo tistih ciljev kot pri nogometu. In to plemenito preverjanje sil in zmogljivosti je na določen način tudi vnašanje tistega, čemur pravimo kulturna zavala, ali še bolj preprosto — amaterstvo lahko tudi takrat, ko ne dosega visoke umetniške ravni, lepo deluje kot vsakodnevna običajna zabava.

Naslovi ansamblov in orkestrorov, ki so sodelovali na prvi republiški reviji, zahtevajo od naših Svobod in PD konkretnih nalog. Naše skupine: prvi večer v Izoli — zabavni kvintet VESELI RUDARJI z vokalnim duetom iz Trbovelj, 6 ČRNIH iz Črnomlja, kvintet VILI PETRIČ iz Maribora z vokalno solistko, zabavni orkester ELEKTIA iz Šostanje, »H-5« iz Begunj na Gorenjskem, zabavni ansambel DPD SVOBODA iz Ilirske Bistrice, INSTRUMENTALNI DUO iz Dvora pri Žužemberku, KRAJNSKI JAZZ ANSAMBEL, zabavni ansambel ALIETO iz Izole, ansambel VESELI LIKOJČANI iz Ljubljane, ansambel VESLI SENTVIDČANI iz Ljubljane; drugi večer v Kopru — harmonikarski orkester DPD SVOBODA Ljubljana-Sentvid, ansambel SWING 7 iz Maribora, instrumentalni kvartet DPD SVOBODA CENTER iz Trbovelj, instrumentalni trio POMURSKI FANTJE iz Murske Sobote, zabavni ansambel STEB iz Brestanice, VELIKI PLESNI ORKESTER iz Kranja, instrumentalni trio MODEC iz Domžal, trio ALBERT KRAMER iz Maribora, 6 BLUES IN 1 iz Ljubljane in veliki zabavni orkester DPD SVOBODA CENTER iz Trbovelj. Te konkretne naloge pa so v tem, da prosvetna društva na terenu ne bi smela delovati ločeno od kakršnekoli množične in samorastniške dejavnosti in da mora torej njihova skrb veljati tudi vsem zabavnim ansambli, čeprav le-ti niso vključeni v društvo. Prireditelj revije so s pravilno širokogrudnostjo sprejeli na revijo najboljše predstavnike okrajev ne glede na članstvo in tako pripomogli k trmastemu pobujanju mnenja, da je za prosvetno društvo zanimiva samo tista dejavnost, ki se razvija v okviru društva.

V nedeljo dopoldne so organizatorji revije sklicali v mali gledališki dvorani v Kopru posvetovanje z vsemi vodji nastopajočih ansamblov. Posvetovanje je vodil predsednik glasbenega sosveta pri zvezi Svobod Rado Simoniti, udeležili pa so se ga tudi

drugi člani sosveta, člani strokovne komisije in predstavniki republiškega in okrajnega sveta Zveze Svobod. Glavna in zadovoljiva ugotovitev je bila, da so naši amaterski zabavni ansambli in orkestri s svojim nastopom pokazali, da so daleč preseglili okvir primitivizma in da so na stopnji, ko lahko zadovoljijo današnje zahteve kulturnega človeka. Toda so tudi na stopnji, ko potrebujejo strokovno pomoč in čimveč primerne literature. Pri vseh nastopajočih smo zaznali veliko veselje in predanost glasbi, kar nas je še posebno razveselilo in prepričalo. Obstajajo pa seveda tudi še pomankljivosti, ki jih bo treba odpraviti v prid kvalitete. Predvsem sta to slaba intonacija in neuglednost instrumentov.

Glavno posvetovanje o izvajalski ravni bo v kratkem v Ljubljani, ko bo moč govoriti o obeh večerih in ob poslušanju magnetofonskih posnetkov ugotoviti dobre in slabe strani.

Na okraj so zastopali na reviji Bistričani in Izolčani. Za zabavni ansambel ALIETO je bila strokovna ko-

misija mnenja, da je ritmično dober in da njihova vokalna solistka poje zelo muzikalno. Toplo pa priporočajo, da harmonikar uglaši svojo harmoniko. Zabavni ansambel DPD Svoboda iz Ilirske Bistrice smo slišali že večkrat. Svoj dober sloves pri nas je zdaj v močni konkurenci le še utrdil. Glasbenik Rado Simoniti je nanj še posebno opozoril že zaradi muzikalnega in solidnega izvajanja programa, še bolj pa zaradi izredno posrečenega aranžmaja ljudske bistriške pesmi. »Taka dostojna priredba in uporaba narodne pesmi je samo zaželeno in vnaša nov element v zabavno glasbo v taki meri, da bi kazalo obdelati to vprašanje še posebej. Radi bi še več tako obdelanih pesmi,« je rekel Rado Simoniti. Tudi skladatelj Arnič je bil mnenja, da priredbi s strokovne strani ni nič očitati in da je zglebna. In še mnenje Vinka Trnkauša: »Bistričani so nam pokazali tisto, o čemer smo tolikokrat razpravljali, priporočali. Bil je premik v tisto, kar smo že dolgo iskali in želeli. To je tisto tipično naše. Dobro in zelo lepo.« Vsekakor zelo laskava pohvala izvajalcem in zlasti njihovemu strokovnemu vodji Alojzu Boštjančiču, ki je skladbo tudi priredil.

Udeleženci revije so zapustili slovensko obalo in se vrnilli na svoje domove, kjer bodo opogumljeni z doseženimi uspehi nadaljevali s svojim delom. Drugo leto pa se bo kolo zasukalo znova: občinske in okrajne revije, potem pa republiška. In znova bomo spoznali njihovo vitalnost in amatersko pripravljenost ter se lahko prepričali o napredku in bogatih oblikah glasbenega življenja, ki se ne odraža samo v dosežkih poklicnih skupin, ampak tudi v najširšem udejstvovanju vseh ljudi.

Z. L.

PRVA JAVNA PRODUKCIJA

baletne skupine v Izoli

Razveseljivo je dejstvo, ki ga ugotavljamo, da imamo danes že več baletnih in folklornih krožkov v okviru izvenšolskega udejstvovanja pri Svobodah in raznih prosvetnih društvih in da je prav balet — ta pomembna veja estetske vzgoje otroka — zvrst, ki se je v zadnjem času zelo razmahnila. Tako deluje tudi pri izolski DPD Svobod baletna skupina, ki nam je pripravila pretekli teden svojo prvo javno produkcijo.

Prav posebej velja poudariti, da skupina ni pripravila baletnega večera, pri katerem bi se

spuščala v daljše koreografske stvaritve, ampak je pokazala solidno in sistematično šolsko delo in tehnično obvladovanje baletnega drila. Produkcija je bila sad pedagoškega dela voditeljice skupine Vide Štefančičeve, ki je tudi koreografsko pripravila baletne prikaze iz življenja žene in cici-bana.

Nastopale so gojenke I. in II. razreda. Najprej so pokazale način svoje baletne vzgoje, to je vaje, nakar so tehnično znanje povezale v baletne slike. Posebno prizadeto in podoživljeno so pokazale balet v šestih slikah na pesem Otona Župančiča Cici-ban. Mladinske skladbe raznih avtorjev je izvajal na klavirju pianist Drago Podvornik, komentator pa je bila prav tako Vida Štefančič.

Janez Gradišnik, Ernest Kopriva, Vladimir Naglič, POMORSKA SLOVENSČINA. Knjigo je izdala Mladinska založba v knjižnici Priroda in ljudje. To delo sta opravila (dva pomorska in en jezikoslovec). Knjiga je razdeljena na tri poglavja, na poglavje o splošnih pojmih o ladji; na poglavje, v katerem je slovarček najvažnejših pomorskih izrazov v slovensčini, srbohrvaščini, angleščini in nemščini; na koncu pa je knjižici dodan še srbohrvaško-slovenski slovarček pomorskih terminov.

Koncert pevskega zbora piranske Svobode

Pevski zbor »Svobode« Piran je v četrtek, 22. junija 1961, zvečer priredil v veliki dvorani hotela »Palace« v Portorožu svoj prvi javni koncert. Izvajal je vrsto narodnih in umetnih pesmi jugoslovanskih avtorjev. Zbor je pokazal, da razpolaga s tako blago zvenečimi in med seboj ubranimi glasovi in da ima tako dobro nastudirane vse pesmi, s katerimi je nastopil, da se mu ni treba bati nastopa tudi »red zahtevnejšo publiko. Poseben aplavz so žele pesmi, v katerih so prišli do izraza lepi glasovi solistov, kot n. pr. prvi tenor v makedonski pesmi »Bolen mi leži«. Nekaj uglednejša nastopajoča, toda kljub temu med najboljšimi. »Kot čudovito svetla kresnička in lep omet na obzorju zabavne glasbe. Veseli smo, da smo ju lahko slišali; zaradi izredne zasedbe, zaradi zaigranih skladb in načina izvajanja,« je rekel glasbenik Rado Simoniti na posvetovanju v Kopru. Mlada godbenika sta nastopila prvi večer v Izoli in splošno želja je bila, da bi nastopila tudi v Kopru. Pa sta žal morala domov, kajti v ponedeljek jutraj je bilo treba iti v šolo.

Prvi koncert pevskega zbora »Svobode« Piran bi vsekakor zaslužil več obiska. Propaganda zanj je bila prešibka. Tudi prostor ni bil najprimernejši in ni ustrezal niti glede prostora samega niti glede okolice: z vrtno strani je petje motila plesna glasba z vrta kavarne »Jadrana«, iz notranjosti pa je bilo slišati pomivanje in pospravljanje posode. Portorož nujno potrebuje miren prostor za kulturno-umetniške prireditve nebučnega značaja.

Jule

Gojenke baletne skupine DPD Svoboda v Izoli pri izvajanju baleta v šestih slikah Cici-ban po besedilu Otona Župančiča in na glasbo Emila Ulage, Slavka Miheličiča in Pavla Sivica

Novitete

Joseph Kessel: LEV. Delo je izdala založba LIPA. Roman govori o pretresljivi in skoraj neverjetni drami, v kateri ima glavno vlogo deklica Patricia, hčerka upravnika nekega živalskega rezervata v Keniji. Med dekle in levom, ki živi v rezervatu, se je razvila čudna čustvena vez, ki je skoraj podobna ljubezni. Od prve do zadnje strani so najbolj neverjetne stvari v tej knjigi opisane tako prepričljivo, da jim mora človek hočeš nočeš verjeti. Delo je prevedel Jože Pavlič, za zunanjo opremo knjige pa je poskrbel Milijko Dominko.

Vladimir Bartol: OBISKI PRI SLOVENSKEH ZNANSTVENIKIH. Knjigo je izdala in založila Mladinska knji-

ga. »Delo naših znanstvenikov je malo opazno v naši širši javnosti, medtem ko ostajajo osebnosti teh znanstvenikov povečini v popolnem ozadju tudi zaradi skromnosti, ki jim je lastna. Marsikateri naš znanstvenik je zaradi tega v tujini bolj znan kakor doma.« S temi spremnimi besedami, ki zvenijo kot opravičilo, a so bile avtorju namen in vodilo, začne pisatelj Vladimir Bartol svoje delo. V knjižnici je objavil razgovore in razmišljanja o desetih najpomembnejših slovenskih znanstvenikih. Delo je napisano priklupno, poljudno in nadvse zanimivo.

NA LETOŠNJIH SEMINARJIH SVETA ZVEZE SVOBOD SLOVENIJE V KOPRU POUKAREK NA KLUBSKEM ŽIVLJENJU

Za vodje klubov in za umetnostne zvrsti

Kot vsako leto prireja tudi letos Svet Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije v Kopru seminarje za voditelje raznih panog ljudskoprosvetne dejavnosti. Letos je razpisano pet seminarjev za 240 udeležencev, poudarek pa je na potrebah po organizatorjih klubov in po predavateljih. Seminarji za vodje klubov so razdeljeni v dve skupini, in sicer za udeležence, ki jim je to področje dela še novo in za tiste, ki so že obiskovali lanske seminarje. Prvi začetniški tečaj je že ta teden, dva pa sta še v juliju. Seminarji za predavatelje vključujejo tri umetnostne zvrsti, ki so v klubih najmočnejše zastopane, to je glasbo, likovno vzgojo in dramatiko. Seminarja za glasbo in dramatiko sta prav tako že ta

teden, medtem ko bo tečaj za likovno vzgojo v začetku julija. Udeleženci tečaja se bodo seznanili z nekaterimi programskimi novostmi, predvsem pa z različnimi načini dela in z organizacijsko-idejnimi problemi klubov.

Iz našega okraja se je prijavilo za začetniški tečaj za vodje klubov 11 slušateljcev, za oba nadaljevalna 7, za dramatiko 5, za glasbeno vzgojo 4 in za likovno 2.

Seminarji imajo osnovni poudarek v aktivnem sodelovanju vsakega udeleženca in predavanja so le spodbuda za debato. Da bi se lahko bolje pripravili, so dobili vsi prijavljenci že vnaprej teze predavanja in bibliografijo študijskega gradiva. Posebnost letošnjega seminarja bo še praktični prikaz klubskih večerov. Tako

priredi dramska sekcija DPD Svoboda z Vrhnike Cankarjev večer (s to prireditvijo so se zelo izkazali na letošnjem festivalu v Zagorju), dramska sekcija DPD Svoboda Izola pa Veseli večer, praktičen prikaz proslave v klubskem prostoru pod naslovom Pred puškami stojim in prizore z rokodejci iz Shakespearovih komedij Sen kresne noči.

Ob zaključku seminarjev bodo imeli udeleženci razgovore, v katerih bodo analizirali seminarje in ocenili predavatelje. Ko se pa bodo vrnili na svoje domove, upajmo, da bodo pridobljeno znanje s pridom praktično izkoristili in da bomo v prihodnji sezoni lahko zabeležili številčni in kvaliteten porast klubov po naših mestih in vaseh.

Prav tako na prvem večeru republiške revije zabavnih ansamblov v Izoli je nastopil med drugimi tudi ansambel DPD Svobode iz Ilirske Bistrice. Vodja ga Alojz Boštjančič. Bistričani so nas častno zastopali na reviji, saj jim je strokovna komisija dala največja priznanja: izvirnost, serioznost, lepo muziciranje

Motiv iz novega koprškega pristanišča, ki vse bolj raste v pomembno križišče in stikališče pomorskih poti, hkrati pa se uveljavlja kot posebno ugodno specializirano pristanišče za posebne vrste blaga in za njegovo skladiščenje ter predelavo

Koper žal brez domačih plovnihih objektov

KAKŠNE LADJE PRISTAJAJO V KOPRSKEM PRISTANIŠČU

Odkar je Koper svobodno zadihal v svoji domovini, so se v njegovem pristanišču dogodile velike spremembe. Začelo se je prav od začetka. Prvo leto sploh nismo imeli nikakega pomorskega prometa. Dvakrat ali trikrat na teden je iz Reke prispela mala tovarno-potniška ladja »Jadrolinije« in nič več!

S podpisom Videmskega sporazuma se je začel večati potniški promet po morju, z začetkom gradnje novega pristanišča v Koprju, na so se široko odprla vrata v svet...

Promet v koprski luki dejansko iz dneva v dan narašča. Količina prepeljanega tovora je vedno večja, število prepeljanih potnikov prav tako. Seveda je vedno večje tudi število ladij in kakovost tovora je tudi vedno bolj dragocena. Raste količina tranzita. Pri tem bo naše bralce nedvomno tudi zanimalo, kakšne ladje prihajajo v Koper in od kod.

Zanimivo je dejstvo, da prihaja v Koper največ ladij velike obalne plovbe. Leta 1958. in 1959. so bile v večini tuje ladje velike obalne plovbe, predvsem japon-

ske, italijanske, nemške, holandske in druge, domačih pa skoraj nič, razen manjšega števila od »Jadrolinije«. V letu 1960. (in proti koncu leta 1959.) pa se je stanje močno spremenilo v prid nacionalne trgovske flote in ladje velike obalne plovbe naših podjetij so prevzele iniciativo in izgleda, da je ne bodo dale iz rok. Da je prišlo do tega, se imamo zahvaliti velikim nabavam v tujini, ki so jih naša obalna podjetja izvršila v navedenem času, saj so nabavila ali našla v tujini nad 30 ladij velike obalne plovbe, skoraj novih.

Število čezoceanskih ladij je še vedno majhno in je bilo doslej nekako izenačeno razmerje med tujimi in domačimi. Velikega pomena je za Koper uvedba redne linije Koper—New York s strani Splošne plovbe. Sedaj bo Koper vključen tudi v progo okrog sveta. To je seveda začetek. Nadaljnji razvoj v čezoceanski plovbi je na dlani in pred nami.

Zanimivo sliko nam dajo statistični podatki o gibanju ladij v Koprju letos. Januarja je dospelo v Koper 75 domačih in 88 italijanskih potniških ladij, 11 domačih ladij velike obalne plovbe in 9 tujih ter 3 čezoceanske ladje in 35 ladij male obalne plovbe. 1 ladja velike obalne plovbe in 1 čezoceanska ladja sta bili od Splošne plovbe. Vseh ladij je bilo 220.

V februarju je bilo 60 domačih in 61 italijanskih potniških ladij, od velike obalne plovbe 19 domačih in 1 tuja ladja ter 1 čezoceanska ladja Splošne plovbe. 29 je bilo ladij male obalne plovbe. Razen tega so bile 4 jugoslovanske čezoceanske ladje.

Meseca marca je število rahlo padlo. Imeli smo 43 domačih in 28 tujih potniških ladij, od velike obalne plovbe 18 domačih in 5 tujih ter 1 tujo čezoceansko. Od Splošne plovbe sta pristišli 2 čezoceanski ladji.

V aprilu je bilo 82 domačih in 80 tujih potniških ladij, 18 domačih in 9 tujih ladij velike obalne plovbe ter 1 velika obalna in 2 čezoceanski ladji Splošne plovbe.

V maju je bilo 95 domačih in 79 tujih potniških ladij, 16 domačih in 6 tujih ladij velike obalne plovbe ter 2 jugoslovanski in 1 tuja čezoceanska ladja. Od

Splošne plovbe so bile 3 čezoceanske in 1 ladja velike obalne plovbe.

V prvih petnajstih dneh meseca junija pa je dospelo 57 domačih in 36 tujih potniških ladij, sedem domačih ladij velike obalne plovbe in 1 jugoslovanska čezoceanska. Od Splošne plovbe je bila 1 ladja velike obalne plovbe.

V navedenem razdobju je vplulo v luko Koper skupaj 423 jugoslovanskih in 342 italijanskih potniških ladij, 88 domačih in 30 tujih ladij velike obalne plovbe ter 10 jugoslovanskih in 2 tuje čezoceanske. Od Splošne plovbe so bile 4 ladje velike obalne plovbe in 8 čezoceanske. Skupno: 765 potniških ladij, 122 ladij velike obalne plovbe in 20 čezoceanske. Vseh plovnihih objektov, ki so prispeli v luko Koper, je bilo 1164. Med njimi je bilo znatno število ladij male obalne plovbe (tovorne) in različne jahte ter podobno.

Navedeni podatki nam jasno povedo, da je ogromen del prometa v stari in novi koprski luki v mali in veliki obalni plovbi, predvsem z jugoslovansko zastavo. Mala obalna plovba je v glavnem potniška, velika obalna plovba pa tovarna. Jugoslovanska zastava je krepko izpodrinila tuje, kar je razveseljivo in koristno. Velika škoda pa je, da Koper v vsem tem, za sedanje razmere ogromnem prometu, ni udeležena niti z eno svojo ladjo. Vse ladije tako potniške in tovarne, so last raznih podjetij za obalno plovbo z Reke, Lošinja, Umaga, Zadra, Šibenika, Splita, Korčule, Dubrovnika, Kotora, Hercegnovega, da ne omenimo »Gorenjske«...

LETOVANJE POSTOJNSKIH OTROK

V taborišnem odredu »Kraški viharniki« v Postojni so pospešili priprave za tradicionalno poletno letovanje svojega članstva na morju. Viharniki bodo tudi letos letovali na Debelem rtiču, in sicer tri tedne. Na taborjenje odidejo 9. julija. Medtem pa se že dober teden mudi v Strunjanu nad 100 otrok osnovnih šol postojnske občine. Tritedsensko kolonijo je organiziral ObLO Postojna. (ma)

S 'Pohorjem' okoli sveta

Kar na slepo sem se napotil po mestu. Kot po navadi sem jo tudi tokrat ubral najprej v predmestje. Hiše so tod večinoma lesene in sive, ulice pa tesne in ozke. Na nekem bregu sem ugledal pokopališče. Grobove krasijo podobe raznih božanstev. Od človeški ali živalski podob. V tleh je prelep razgled na mesto in okolico z vsemi neštevilnimi tovarnami. Na sidrišču je polno ladij, na katere blago natovarjajo, ali pa ga iz njih izkrcavajo.

Najbolj zanimiv kraj v mestu je vedno tržnica. Tod lahko spoznaš navadne ljudi in njihovo življenje. Na tem pokritem prostoru, ki bi bil lahko tudi ulica, stoji stojnica ob stojnici in trgovina zraven trgovine. Najbolje je založen tisti del tržnice, kjer prodajajo vsemogoče ribe, od navadnih do visokomorskih, od drobcenih do pravih velikank, ki merijo nekaj metrov; razstavlja jo jih v posebnih omarah, ali pa vise na žeblih. Tudi drugega blaga je v izobilju. Ker je keramična industrija tod močno razvita, je teh izdelkov na pretek. Verjetno drži, da je del dobrote in uspešne trgovine tudi reklama. Kamorkoli pogledaš, ti padejo v oči plakati, oglasi, transparenti, veliki napisi, reklamni slavaloki...

Zvečer se zunanja podoba mesta spremeni. Ulice postanejo živahne. Lokali, ki jih je največ v bližini pristanišča, se polnijo. Največ zaslužka jim prinesejo mornarji z ladij, ki jih je na sidrišču vedno dovolj. V mraku brzijo čolni od ladje do ladje ter prevažajo mornarje proti mestu. Lokal ni težko najti. Kričeči napisi kot Mornarjeva hiša, Passion Cabaret, Tower Cabaret, Oceanbar vabijo pomorščake.

Na eni strani takšnega lokala je točilna miza, ob steni pa se vrstijo »kupejke« kakor na vlaku, samo da niso ločeni drug od druge. Srednji prostor je po navadi prost in pripravljen za ples. Boljši lokali imajo svoj orkester, drugače pa le avtomat, ki mu streže lepa Japonka. Za točilno mizo stoji navadno lastnik ali pa vodja lokala in nadzoruje promet. Dovolj je samo njegov pogled in uslužbenec že ve, kje je pogrešil in kaj mora napraviti. Ob mizah sede Japonke in čakajo na goste. Brž ko gost vstopi, se mu pridružijo, ga skušajo zabavati in seveda skrbijo, da bi njegov kozarec ne bil prazen. Tudi njej zadostuje pogled, da se presede k drugemu gostu, od katerega pričakuje gospodar več dobička.

Morali smo se pripraviti na odhod. Kramarji so pospravili svoje blago; s trgovino so bili prav tako zadovoljni kakor mi.

Del tovora smo pustili tukaj, ostali del pa smo iztovorili v pristaniščih Onohama in Miyako. Skozi preliv smo zapluli v Tihi ocean. Z vsakim dnem je postajalo hladneje. V pristanišču Onohama smo ostali le en dan, nato pa nadaljevali plovbo do zadnjega pristanišča Miyake. To je prav v tipično ribiško naselje. V pristanišču so bile zasidrane ribiške ladje, na obali pa so se sušile mreže, ki so jih ribiči krpali. Naslednjega dne je začel naletavati sneg in pokrnil z belim plaščem vso okolico in tudi našo ladjo. Vendar ga je topel morski zrak kmalu pobral. Kljub temu pa so bile noči hladne in vsako jutro je bil na palubi led.

Japonci so znani po svoji gostoljubnosti in prijaznosti. Ko sem si ogledoval mesto, sem stopil v neko trgovino, da bi nekaj kupil. Njihove trgovine so del stanovanja in tako je bilo tudi tukaj. Iz »lokala« se je videlo v nekakšno dnevno sobo, kjer je bila zbrana družina. Ko so opazili, da me zebeta — zunaj je zmrzovalo — so

me povabili, naj prisedem in se pogrejem. Sedeli so na tleh okoli nizke mizice in moleli pod njo noge. Čudilo me je, kako neki naj se pogrejem, ko pa nisem nikjer videl peči. Prisedel sem in kot oni, stegnil noge pod mizo. Kmalu bi se opekli. Pod mizo je bil namreč lonec s tlečo žerjavičo. V posodo polagajo stisnjen premogov prah, ki ima obliko opeke in ga prižgejo. Ko pomolijo noge pod mizo, si čez kolena potegnejo odejo, ki je pritrjena na rob mize in zadržuje toploto. Čeravno je vsenaokrog hladno, ima človek vseeno občutek prijetnega ugodnja, ker se mu greje skoraj pol telesa. Podobne peči imajo tudi v lokalih, toda postavljene so na več mestih in jih je mogoče prenašati.

Nekaj časa smo gledali televizijski program, nato pa smo se začeli razgovarjati. Čas je hitro minil in ker je bilo že precej pozno, sem se poslovil od prijaznih gostiteljev.

Iztovarjanje se je bližalo h kraju. Vsakdo je hotel še kaj kupiti ali pogledati. Odšel sem v mesto, da bi kupil nekaj razglednic. Ko pa sem šel proti pošti, me je dohitel vajenec iz trgovine, kjer sem bil kupil razglednice. Pomislil sem, da sem nemara premalo plačal. Nemalo pa sem se začudil, ko mi je pomolil 10 yenov, češ da sem plačal preveč. Ni bila velika vsota — okrog 25 din — toda kaj takega se mi doslej še ni primerilo.

Pred nami je bila dolga pot preko Tihega oceana. Ker nas je čakal tovor v Kanadi, smo odpluli pravi. Pred nami je bilo 5300 Nm morske poti. Ker je morje tod nemirno, smo napolnili balastne tanke.

Dva dni po tem, ko smo dvignili sidro, se je vreme preobrnilo. Pihati je začel močan veter. »Pohorje« je začelo poplesovati kakor orehova lupina. Najorej je pihalo v preme, potem pa v bok in ladja je začela »valjati«. Največ preglastic je delalo to kuharjem. Po štedilniku so poplesovali lonci in treba jih je bilo dobro pričvrstiti. V takšnih primerih smo vedno kuhali gostejšo hrano. Spanje smo imeli nemirno, ker nas je ven in ven metalo iz postelj. V 23 dneh plovbe med Japonsko in Kanado sta bila mirna le dva dneva. Šele pred vhomom v kanal, ki vodi v kanadsko pristanišče, smo lahko v miru jedli. Po tolikih dneh poplesovanja se nam je malo »bonace« (mirnega morja) krepko prileglo.

kje so ladje

BIHAC je na poti v Taranto in Benetke, kamor prišpe 5. julija
 BLEJ je prišel iz ZDA na Reko in nadaljuje pot v Benetke
 BOHINJ je v ZDA, kjer natovarja za Koper
 BOVEC je 30. junija v Koprju, kjer naklada tovor za New York
 DUBROVNIK je na poti v Italijo, kamor pripluje 11. julija
 GORANKA je v Yokohami na Japonskem, od koder odpelje 4. julija tovor za San Diego
 GORENJSKA je v Latakiji, kjer manipulira s tovorom
 KOROTAN je v Bejrutu, od koder nadaljuje pot za Pulj
 LJUBLJANA je 28. junija priplula v Zdanov, kjer manipulira s tovorom
 MARTIN KRPAJ je 21. junija odplula iz Assaba za Port Said in Bejrut
 PIRAN je na poti v ZDA, kamor prišpe 4. julija
 POHORJE je 27. junija odplula iz Swansea za Garston
 ROG je 27. junija odplula iz Bremene s tovorom za Italijo
 TRBOVLJE je v Karačiju, kjer natovarja blago za Japonsko
 ZELENJORA je 26. junija priplula iz Benetk v Dubrovnik, kjer natovarja

19. II. 4.

GLAVNI ŠTAB
 NOV IN PO SLOVENIJE
 Štev. 420

Na področju, do

Štabu IX. Korpusa NOV in PO.

Po nalogu Vrh. Štaba NOV in PO. potuje preko našega štaba k vam
 major mornarice NOV in PO. Tomislav Juncu.

Tov. major ima naloge organizirati na obalnem področju Primorske
 vse potrebne in prevzem mornarice in vseh ustanov. Poleg tega bo orga-
 niziral hordone pomorske skupine. Da bi mogel svojo nalogo uspešno izvršiti
 vam

o b r a z l o g :

- 1.) Tov. majorju Tomislavu Juncu je na razpolago vse družne in materialne
 vojaške in politične organizacije v vseh obalnih mestih Primorske
 in Slovenske Istre.
- 2.) Osebnostni mu je na razpolago svoje osebnostne naloge preko
 obveščevalnih centrov in točk IX. Korpusa.
- 3.) Osebnostni mu je na razpolago operativni IX. Korpus na obalnem področju
 s pripadniki na ukolje in ukolje posebnih grup mornarice.
- 4.) Iz vaših sedanjih in kot prve datje na razpolago sleden
 oficirje:
- 5.) Majorja tov. Rustje Franca Časija, načelnika štaba XIX. divizije,
 majorja tov. Švabo Dušana Dulata in
 poročnika frg. Dermota Franca.
- 6.) Poleg teh oficirjev na razpolago datje na razpolago oficirje,
 potoficirje (mornarike) in mornarje, bivše jugoslovanske ali ital.
 mornarice, na formiranje potrebnih odelcev.
- 7.) Osebnostni mu je na razpolago iz Frsta pomorske strokovnjake
 (zastane dolge slovitbe ite.)
- 8.) Ekonomsko oskrbuje vse odelce mornarice.
- 9.) Vse štab naj se posreduje z našimi in našimi s pomočjo vseh smeren
 da, ne bo misliti tov. majorja lahko poslovnoma izvršila.
- 10.) Tov. major Tomislav bo s vsem svojim odelcem podrejen direktno
 štabu mornarice pri Vrh. Štabu NOV in PO.

Štab Juncu — Svoobodno načelstvo

Politikontar:

Komandant:

To je eden prvih dokumentov Mornariške skupine IX. korpusa, najbrž prvi po odredbi o ustanovitvi. Dokument hrani Muzej v Piranu v svojem pomorskem oddelku NOB. Zal pa še niso našli odluka o ustanovitvi Mornariške skupine od 15. septembra 1944

JOŽE SREBRNIČ IMA SPOMENIK V VSEH SRCIH PRIMORCEV IN ISTRANOV

PRVOBOREK ZA PRAVICE DELOVNIH PRIMORCEV

Štiri leta v konfinaciji s Srebrničem na otoku Ponza

Ko se ob dvajsetletnici ljudske revolucije spominjamo tistih tovarišev, ki so na Primorskem dvigali zastavo upora proti fašizmu že po prvi svetovni vojni, je med prvimi tovariši Jože Srebrnič. Ob spominu na tega vedno mladega tovariša, sem se drl pobrskal po ohranjenem arhivu iz časov narodnoosvobodilne borbe. Med orumenelimi listi sem zagledal »Partizanski dnevnik« št. 208 iz dne 9. avgusta 1944. Na prvi strani sem zagledal značilen obraz tovariša Srebrniča z majhno bradico alla Lenin in očali na nosu, nad sliko pa naslov: Zadnje potovanje tovariša Srebrniča. Tovariš Leopold Krese-jošt je v tisti številki napisal spominski članek o zadnji poti tovariša Srebrniča iz Brd in Slovenske Benečije, kjer sta se mudila deset dni in govorila na raznih vodilnih mitingih. Med drugim je tovariš Jošt o Srebrničju zapisal tudi naslednje besede:

»Imel sem večkrat priliko opazovati

Viktor Vrabec

veliko priljubljenost tovariša Srebrniča po vsej Primorski. Posebej pa se je to pokazalo v Brdih, celo v Slovenski Benečiji so ga mnogi poznali. Ljudje so videli starega borca za svobodo in pravice slovenskega naroda in delovnega človeka. V njem so gledali posebej hudo borbo primorskega ljudstva proti fašizmu.

Na povratku iz Brd se je čoln, v katerem se je čez Sočo peljal Srebrnič in še trije drugi tovariši, prevrnil. Narasla Soča je potegnila vase tudi Srebrniča in tako postala njegov grob...

Lani sem v Izoli večkrat srečaval tovariša Viktorja Vrabca. Ob takih srečanjih mi je pripovedoval svoje doživljanje iz časov, ko je bil štiri leta v konfinaciji na otoku Ponza, kjer je bil konfiniran tudi tovariš Jože Srebrnič. Iz pripovedovanja sem spoznal, da bi bilo to zanimivo zgodovinsko gradivo in važen dokument k spoznavanju Srebrniča kot komunističnega poslanca in človeka. Naprosil sem tovariša, naj vsaj nekaj napiše. Šele po enem letu je obljubo izpolnil in mi izročil več strani rokopisa. Zraven pa je pripovedoval razne podrobnosti, ki sem si jih zabeležil. Tako so nastali zanimivi podatki iz življenja konfinirancev.

»Bilo je v maju 1934. Takrat sta se v Benetkah sestala dva največja krivnika, kar jih pozna zgodovina — Mussolini in Hitler. V moji rojstni hiši v Komnu na Krasi so me ob drugi uri popolnoma aretirali plačanci fašistične Ovre in odpeljali skupaj s tovarišem Jožefom Bandlerjem in Karlom Krajnigerjem v zapore kvesture v Gorico. Z drugimi dan smo se znašli v tržaškem Coroneu.

Kaj je bil povod moje aretacije? Obtožba se je glasila: Komunistična facente parte alla cellula di Monfalcone. Komunist, pripadajoč celici v Trzinu. Zaradi izdajstva nekega tovariša z imenom »Petakoči« in še nekoga, je Ovrta takrat aretirala okrog 300 tovarišev. Večina aretiranih je bila povezana z osnovno partijsko organizacijo v Iadjevici v Trzinu.

Štiri mesece sem preživel v preiskovalnem zaporu v Trstu, nato še dva v Gorici. Januarja 1935 sem dobil obvestilo, da bom kaznen — pet let konfinacije — prestajal na otoku Ponza. Sporočil sem domačim, nakar me je obiskal oče, star komunist in bореc proti fašizmu. Spodbujal me je, naj bom trden in pogumen. Kmalu nato sem ujeten v skupini s tremi tovariši Marjem Ziljem iz Zagrada, Alojzom Marlinom in Alojzom Tomadinjem iz Krmina zapustil v spremstvu karabinjerjev goriske zapore. Potovali smo mesec dni. Ko smo v Firencah čakali na vlak, so nas mimoidoči fašisti zmerjali in nam pljuvali v obraz. Na nekaterih postajah pa so nas delavci na skrivaj pozdravljali s stisnjenimi pestmi in spodbujali s pritajenimi »Coraggio!«. V Neaplju smo čakali osem dni.

Ko so nas na dan odhoda peljali iz zapora Poggioreale v tranzitno sobo, smo tam spoznali nekatere tovariše, ki so se po dveh mesecih zapora vračali nazaj na otok. Med drugimi se spominjam tovarišev Tomineza Bonoma iz Milja pri Trstu, Mira Legiša in Umberta Kumarja iz Trsta in še nekoga Donatija iz Toskane. Njegov brat je na otoku Santo Stefano prestajal dosmrtno prisilno delo. To kazni je dobil, ker je bil obdolžen, da je pripravil atentat na Mussolinija. Ko smo se peljali mimo omenjenega otoka, je Donati tako glasno in neprenehoma klical svojega brata, da je zaradi izčrpanosti in napa padel v nezavest.

Po tako mučnem potovanju smo končno je prispeli na Ponzo. Opazili smo, da se v pristanišču zbira vedno več ljudi. Še prej kot smo se dobro razgledali, so nas izkrcali. Iz pristanišča so nas spremljali karabinjerji in policisti. Konfiniranci so nas nagovarjali v slovenskem in italijanskem jeziku. Šele ko smo pušili v prehodno sobo, so nam sneli verige, ponovno vzeli prstne odtise, zmerili višino in zapisali rojstne podatke. Dobili smo rdeče knjižice z navodili, kako se je treba držati. Nato smo dobili obleke, postelje, leseno klopi in umivalno skledo.

Prej kot so me pustili iz uprave, me je poklical starejši »brigadiera« in me začel nagovarjati, naj napišem Mussoliniju prošnjo za pomilostitev. Pet let konfinacije za tako mladega človeka je dolga doba. »Duče« je dober, on pa da bo že tako uredil, da bom čez tri mesece doma. Ponudbo sem odločno odklonil, nakar me je pustil v miru.

Spominjam se, da sta me dva Slovenca zelo lepo sprejela, ko sem stopil skozi vrata. Prvo vprašanje je bilo, ali sem Slovenec. Odgovoril sem pritrdilno in se pristavil, da sem s Krasa. Od vseh strani so silili vame in me vabili, naj grem z njimi. V veliki hali so mi vsi hoteli pomagati pri urejanju postelje. Prinesli so mi celo vode, da sem se lahko umil. Vprašanja, ali je zunaj kaj novega, kje sem bil zaprt, koliko nas je bilo itd., so kar deževala od vseh strani. Ker nisem nobenega poznal, sem bil z odgovori zelo kratak in skop. Iz govorjenja sem spoznal, da so med konfiniranci Slovenci dve skupini — komunisti in narodnjaki. Prvi in drugi so se potegovali zame, da bi se jim pridružil. S posebno vnetostjo so mi prizadevali drugi. Ti so mi bili že vse pripravili za spanje in me silili, naj grem z njimi na večerjo. Skoro bi me bili že odvedli s seboj, ko sta se obroču, ki me je obkoljeval, pridružila dva moža. Prvi mlad, visok

Jože Srebrnič

in močan, drugi že v letih, srednje postave, skoro popolnoma plešast. Nosil je osivelo bradico in velike brke. Imel je značilen ploščat nos. Izpod čela pa je gledalo dvojje majhnih, toda živih in prodornih oči. Vprašal me je, kdo sem in od kod. Povedal sem mu kraj mojega doma, ime in priimek. Vprašal me je nadalje, če poznam v Komnu nekega mizarja, ki je bil več let v Franciji. Povedal sem mu, da je to — moj oče. Nato se je predstavil — Jože Srebrnič. Z mojim očetom, ki ga pozna že iz časov, ko sta na Krasi bila med prvimi borci, ki so organizirali delo Komunistične partije, je star znanec. Zadnjič ga je videl leta 1933 v zaporu v Gorici. Drugi tovariš se je predstavil za Franca Stoko iz Trsta. Ta mi je dejal: »Fant, zdaj pa se le odloči. Ali greš z nami, komunisti, ali s slovenskimi narodnjaki. Menzo imamo mi svojo, oni pa tudi. Pokazal je Izidorja Cigliča in Josipa Krašna. Naravno, da mi ni bilo težko izbrati in sem takoj vedel, da je moje mesto tam, kjer je Srebrnič. Narodnjaki so nato začeli napadati Stoko in Srebrniča in govoriti, da moram z njimi, ker so me prvi sprejeli. Spor je šel tako daleč, da je Ciglič pograbil umivalno

skledo z vodo in jo zagnal v Stoko. Kmalu bi bilo prišlo do fizičnega obračunavanja, pa je nekdo povedal, da prihaja policijska patrulja. Nato so se hitro razkropili, jaz pa sem s Srebrničem in Jožefom Draščkom odšel na večerjo.

Več dni potem sta bila vedno v moji bližini Drašček in Miro Legiša. Kasneje — ko sem to tudi sam delal — sem razumel, da novica, ki je prišel v konfinacijo, vedno spremlja od vodstva določeni tovariši in ga politično vzgajajo.

Med konfiniranci so obstajale razne organizacije in skupine. Najmočnejša je bila skupina komunistov. Tej so sledili anarhisti, socialisti, republikanci, slovenska nacionalistična skupina, »Glisti« — pomeni Giustizia-libertà — pravica in svoboda, in še razni avanturisti. Med zadnje je spadal Mario Magri, kapetan artiljerije, ki je bil po prvi svetovni vojni v generalštabu D'Annunzija, ko je okupiral Reko s svojimi legionarji, in štabni oficir pri Abd El Krimu, ki je vodil puč v Afriki. Dalje so bili na otoku tudi takiki konfiniranci, ki so bili nekoč dobri prijatelji Mussolinija, in to v časih, ko je bil še socialist in urednik glasila stranke »Avanti«.

Bilo je drugi dan po mojem prihodu na otok, ko sta pred večerjem »apelom« prišla k meni Srebrnič in Drašček in me povabila na sprehod. Srebrnič je želel kaj več zvedeti o mojem očetu, hkrati pa me je seznanjal z življenjem konfinirancev. Odgovarjajoč na njegova vprašanja, sem ga vikal. Srebrnič pa mi je zelo prijazno dejal, naj mu rečem kar ti. Ker pa nikakor nisem mogel spregovoriti tistega ti, me je prijel za roko in dejal:

»Poslušaj, Vrabec. Mi smo tukaj vsi tovariši, in če smo tovariši, boš tudi meni rekel ti tovariš, ali pa ti tovariš Jože Srebrnič.

Nato se je prav od srca nasmejal. Vendar sem bil tisti dan še malo v zadregi. Drugi dan pa sem se privadil in ga tikal.

Zgradbo, kjer smo bili konfiniranci, so začeli popravljati. Že nekaj mesecev prej so bili popravili najbolj ferman in vlažen del poslopja, ki smo ga imenovali »Mandurijska«. V tistem prostoru so spali pokvarjeni politični

konfiniranci. Ti so povsod vohunili in pozdravljali »alla romana« — po fašistično. V tisti del in v že popravljene prostore smo se vselili mi. V sobi sem bil skupaj s Medardom Andelinjem iz Modene, bivšim socialističnim poslancom Domenicom Marchioro in še z nekim tovarišem iz Bologna, nekaj mesecev pa tudi z Valterjem Audisijem, kasnejšim colonelom Valerijem. V sobi poleg naše pa so bili: Jože Srebrnič, Pietro Secchia, Muro Scocimmaro in Antonio Ciccolini, vsi vodilni člani KPI. Navada je bila, da smo komunisti obiskovali drug drugega in se pogovarjali ali pa kaj čitali.

Srebrnič je bil pri vseh konfinirancih zelo priljubljen in cenjen tovariš. Kadar je kdo od nas dobil od doma paket, se je okoli njega zbrala vsa skupina. Le redko kdaj se je zgodilo, da ne bi bil zraven tudi Srebrnič, to pa posebno takrat, ko je bilo v paketu kaj sladkega. Vsi so vedeli, da je bil Srebrnič v rimskem parlamentu poslanec KPI za Julijsko krajino. Kadar je bilo v Rimu zasedanje parlamenta, so Srebrniča najlaže našli v baru parlamenta, kjer se je gostil s sladkarijami. To sta nam večkrat pripovedovala tovariša Marchioro in Bonin, ki sta bila kot poslanca KPI v Rimu v isti legislaturi kot Srebrnič.

Pa tudi Jože sam je znal marsikaj zabavnega povedati, posebno kadar je bil dobre volje. Med drugim je rad povedal, kako je znal izkoristiti zlato poslansko medaljo. V Rimu je vstopil v spalni vagon, se odpeljal do Milana in Turina in se po štiri poti vračal v Rim in od tam v Trst. Ob takih spominih si je v smehu pogladil belo bradico in dejal: »Kaj pa sem hudiča hotel delati v Solkanu?! Vožnje nisem plačal, hrano pa malo ali nič.« Kadar pa je začel pripovedovati o razpravah in polemikah, ki so jo v parlamentu vodili komunisti in fašisti, ga je bilo vredno poslušati. Po njegovem mnenju je bil za Mussolinijem najbolj sposoban in zagrižen fašist Roberto Farinacci. Vendar pa so se vsi fašistični poslanci bili polemizirali z Antonom Gramscijem. Tudi Srebrnič sam se je besedno večkrat spopadel s fašisti in jim vsakokrat povedal, kar jim je šlo. S posebnim zadoščanjem si jih je privoščil takrat,

ODLOMKI IZ ZGODOVINE NOB V GORNJI BRANICI

Kot eden vsi za partizane

Že sredi novembra 1941 sta bila ranjena partizana Peter in Milko. Mati Kantetova, ki je delala za partizane od prvega srečanja 28. avgusta, ju je sprejela v oskrbo. Skrila ju je v posebno skrivališče na seniku in jima stregla. Skrivališče, ki bi mu lahko rekli prva partizanska bolnišnica, saj se je kasneje zateklo vanj več bolnih ali ranjenih partizanov, je bilo urejeno med senom in steno senika. Vhod je bil po lestvi iz shrambe za voz (klonice) skozi dve kratki odmični deski, ki sta sloneli na dveh zaporednih gredah. Od časa do časa je skrivališče služilo tudi v druge partizanske namene in zanimivo je, da ga fašisti nikoli niso odkrili.

Drugo zatočišče za bolne partizane je bilo kasneje urejeno v hiši Cirila Čehovina, po domače pri Rokcovich, pri Dolancih. Skrivališče je bilo urejeno pod stopnicami. Tu se je več mesecev zdravil Dušan Furlan iz Nabrežine, ki je bil ranjen kot komandant Partijske šole v Cerknem. Po aretaciji hišnega gospodarja v decembru 1944. so se začele hišne preiskave in partizan Dušan se je preselil k Antonu Štembergerju pri Čehovinih. Tudi tu je bil bunker pod stopnicami.

Kmalu po kapitulaciji Italije in sicer 20. septembra 1943 ko v Gornji Branici organizirali partizansko bolnišnico nad vasjo Čehovini. Po domače pravijo kraju Gorjansk. Bila je pod šotorom, v katerem so lahko ležali štirje bolniki. Kot bolničarke so bolnikom stregle Albina Čehovin, Dragica Trampuž in Ada Margherit. V začetku oktobra 1943, to je no prvi nemški ofenzivi je Krajevni odbor OF začel razmišljati o razširitvi bolnišnice, ki jo je bilo treba tudi preseliti. Dogovorili so se za Trampuževo hišo pri Kodreth. Tu je delovala do julija 1944, ko jo je prevzelo Goriško

vojno področje in jo preselilo v bližino Erzolja. Skozi bolnišnico v Gornji Branici je šlo več kot 120 ranjenih in bolnih partizanov. Oskrboval jo je krajevni odbor OF, mozejne po volitvah v prvi organ oblasti, pa KNOO Gornja Branica. Za bolnišnico je bil vse-skozi osebno zadolžen Franc Božič od Čehovinov. Poleg dveh civilnih zdravnikov je bolnike v braniški bolnišnici zdravil tudi partizanski zdravnik dr. Bezek iz Kranja.

Ker so Nemci večkrat navalili v braniško kotlino, so se morali bolniki od Kodretov često umikati v bližnji gozd. Zato je bil za težje bolnike in ranjene poseben bunker v sosedni hiši, po domače pri Barbnihi. V tem skrivališču je bil spravljen tudi sanitetni material.

Mati Kantetova (Antonija Kante) od Klobolov vasi sama prva zdravila ranjene partizane, ampak je bila tudi prva obveščevalka. Ko je bila nevarnost blizu, je na vrata razobesila rdečo pre-

ko je humoristični tednik »Čuk na palci« objavil karikaturu Mussolinija, kako seje svoje fašiste na rešetki.

V času državljanske vojne v Španiji je bila soba tovariša Srebrniča zvečer pa »apelu« vedno polna. To se posebno takrat, ko je prišel v sobo namesto Scocimmaro Valter Audisio (danes znan pod imenom colonello Valerio, ki je ob koncu druge svetovne vojne ulovil in likvidiral Mussolinija in njegovo priležnico Klaro Petacichjevo). Audisio je bil oficir in je na zemljevidu z rdečimi zastavicami zaznamoval fronto med rdečimi in črnimi. Kadar so zmagovali rdeči, je bilo v sobi veliko navdušenja. Že to naše navdušenje bi moralo vplivati, da bi bili še naprej zmagovali komandanti internacionalnih brigad, general Miada, Pozas in Campesino.

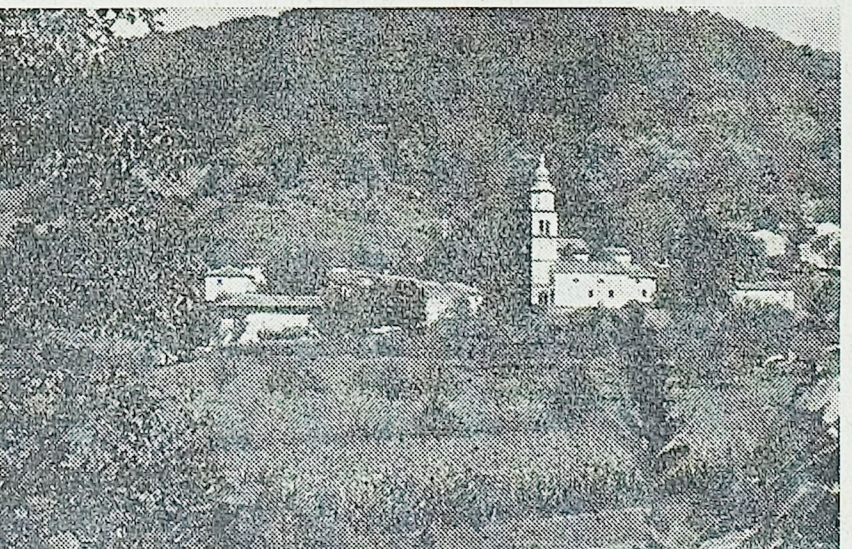
Konfiniranci smo lahko prejemali vseh vrst časopise. Prav tako smo lahko pisali, vendar smo morali nositi zvezke vsakih štirinajst dni v cenzuro. Po ilegalni poti smo dobivali politično ekonomijo, historični materializem, Komunistični manifest in drugo. Da smo lahko prepisovali v zvezke to gradivo, smo se posluževali zvijač. Najprej smo prepisali cele strani citatov grških filozofov in zgodovinarjev, dalje nastanek zemlje, kaj je materija, itd. Vmes pa smo prepisali Marxova in Engelsova dela. Razumljivo, da nismo navajali imen Marx in Engels, temveč druga izmišljena imena. Tako cenzura ni prišla na sled, mi pa smo imeli dovolj gradiva za študij.

Po pripovedovanju in zapiskih tov. Vrabca — sestavil P. A. Ogarev (Konec prihodnjič)

šito odejo, ko pa je bil »zrak čist«, je na vrtu »sušila« belo rjuho. Partizani, ki so v daljših ali krajših razdobjih logorovali v okolici vasi vse od konca avgusta leta 1941, so se dobro spoznali na te znake. Ponoči je v primeru, da so fašisti vedrili kje v bližini, kašljala na oknu ali na dvorišču. V najhujših primerih so partizane obveščali aktivisti sami ali po pastirskih. Najbolj se je izkazal kurirček Zmago Ukmar, ki mu je bilo takrat 7 oziroma 8 let.

V marcu leta 1942. je bila v Gornji Branici organizirana brezhibna kurirsko-obveščevalna služba. Prve kurirke in obveščevalke, ki so držale zvezo s partizani in aktivisti v vasi in drugod, so bile Danica Pavlič, Ivanka Stibilj, Marica Rudež, Rozina Žvokelj in Stojana Čehovin. Kasneje so pridno sodelovale še Mara Vedič, Penca Jamšek, Bernarda Ukmar in Nada Trampuž. Razen v mladinski organizaciji so nekatere delale v SKOJ in KPS.

Polde Renar

Partizanska Gornja Branica

S partizani NA POHODU

VLADIMIR NAZOR

(Odlomek iz knjige S PARTIZANI. V prevodu Cveta Zagorskega in opremi M. Vojske izdal zavod Borec v Ljubljani)

Zdaj sem — z našim celim bataljonom — v Dračah, vasi ob cesti, ki vodi iz Kalinovika v Fočo. Sprejel nas je poveljnik Peko, ki je hotel priti čez maraslo Drino.

Preživel sem zelo hude dni (pravzaprav zelo hude noči), odkar smo pri Jablanici prešli reko Neretvo in prišli v hercegovske gore.

Držal sem se dobro, jahal in si lomil noge, spal na zemlji, v votlinah in v hlevih kakor drugi, a tu sem nenadoma omagal. Vsa sreča, da se mi je pripetilo to zdaj, ko smo že prešli na cesto in so postali počitki daljši.

Predvčerajšnjim sem dobil visoko temperaturo, pa me je vzel Tito iz skupne sobe in mi dal posebno sobico.

Danes mi je že bolje. Driska in pruriga počasi pojemata; ostajata kašelj in bolečine v kosteh, zaradi trdih ležišč.

Sedim sam in še enkrat preživljam dva najtežja dogodka v teh poslednjih desetih dneh.

Prvi je bil prehod čez reko Neretvo.

... Prišli smo in se nakopičili v Jablanici; sovražnik, ki so ga partizani potolkli, jo je z letali besno bombardiral.

Podrte hiše, požari, nepokopana trupla ljudi in konji; mesto je brez prebivalcev. Noč je; sredi ceste prižigamo ognje; grejemo se in počivamo, medtem ko se pripravljamo na otroke in konje. Mene odpeljejo v najboljšo hišo, a še ta je na pol podrta. V njej je žena gozdnega uradnika Hrvatice; ve zame. Naloži v štedilniku in mi kuha čaja. Ponudi mi posteljo v sobi s sesutimi stekli, jaz pa — čeprav sila utrujen in zaspan — čakam, da me pokličejo, da pridem reko.

In slednjič pride kurir.

»K mostu?« ga vprašam.

»Ne, tovariš Nazor. Zdaj gredo čez ranjenci in bolniki, a teh je mnogo. Zadnji borci so prešli že prej. Ti pojdeš pred pratežem. Prišel sem, da ti sporočim nekaj drugega. Svojo prtljago moraš vsekakor skriti na najnujnejše: na toliko, kolikor lahko nosi slaboten konjiček.«

»Kako to?«

»Po partizansko, ker za nas ni več cest. Visoke, strme planine. Samo jahanje in hoja, večidel ponoči.«

»Ampak moje perilo, obleke, posteljina?«

»He! Dve srajci, dvoje spodnjih hlač, ena deka...«

»Oropali me boste.«

»Ne. Tudi tvoje premoženje bomo razdelili med bolnike in ranjence. Kar ni zanje, pusti tu.«

»Dobro, tovariš. Tako tudi bo.«

In s pomočjo tiste gospe premetavam svoje bomo premoženje, izbiram in izbrano tlačim v dve vreči, ker se moram vsekar odrediti tudi kovčku. Če bi to videla moja sestra! K njej se bom vrnil razčupan in gol kakor Lazar.

Ob zarji me odpeljejo k reki. Obrežja so visoka in strma. Dolgi, visoki most čez Neretvo je tovariš Volodja pred sovražnikom strokovnjaško in v trenutku podrli, za nas pa potem brz postavil spodaj nad samo vodo ozek lesen prehod, za konje in pešce. Ves naš pratež (prtljaga in konji) čaka; okoli njega ranjenci, bolniki in tisti, ki jih vleče za sabo taka vojska. Vse to se mota, takole zbito, v ogromen voz, ker so pač takšna tla. Vzkliki, ukazi. Prerivanje. Spodaj, po mostu, kar naprej nekaj in nekateri prehajajo reko. Teče, ampak tako kakor tenak curek vina ali vode iz

pipe na sodu. Kako dolgo bo to še trajalo? A dani se že; sonce je vzšlo. Če nas zagleda letalo, bo napravilo pokol.

Spremlja nas sreča, letal ni, čeprav nekje onkraj reke grme topovi in ob zlovesnem žvižganju preletavajo naše glave sovražne granate.

In nihče ne sme dol, dokler ni prešel reke tudi zadnji ranjenec: Titov ukaz. Tisti, ki mrenašajo ranjence in hude bolnike, so sila utrujeni; vendarle gre: pomagajo jim naši številni ujetniki, nekateri izmed njih, bi dejal, celo radi vzklikajo:

»Viva stella rossa!« (Živela rdeča zvezda!)

Kakšna revščina in nesreča! Vse hudo vojskovanje se je zbralo tukaj, steza se v krčih, prezeba, prenaša bolečine... vendar se nihče ne pritožuje, nihče ne preklinja.

Mračilo se je že, ko sem se tudi jaz lahko med prerivanjem in čakanjem prav počasi in previdno spustil navzdol, kajti nič ni bilo lažjega kakor zdrsniti v vodo.

Prišel sem čez most, na drugo stran.

Zdaj je bilo treba iti ob reki, po neki kamniti »poti«, jaz pa sem bil tako lačen, žejen, oslabele, da sem komaj še kaj videl pred seboj.

Položili so me na nosila; s težavo so me prinesli na hrib.

Stopil sem z nosil; naložili smo ogenj in se malce ogreli. Brž se je vrnila dobra volja.

Zasliševanje

in MUČENJE

Gestapovci pri zasliševanjih niso upoštevali nobenih pravnih načel, če so hoteli od zapornika kaj zvedeti. Predvsem so poskušali zapornika prisiliti k izpovedi z grožnjami ter psihičnim in fizičnim mučenjem. Kljub temu pa jim v večini primerov ni uspelo, da bi od človeka izšli kako izjavo, škodljivo za gibanje, ki so mu pripadali. V tem se zrcali visoka zavest mučenih v Begunjah. Jetniki so vedeli, da pomeni zdržati muke premagati sovražnika. Nešteto takih zmag neoboroženega, zvezanega in izmučenega človeka nad lepo oblečenim, rejanim in oboroženim »nadžlo-vekom« so videli krvavi zidovi begunjskih ječ...

Skoraj vsi, ki so bili kdaj zaprti v Begunjah, vedo povedati o strahotnih mukah mučenih ljudi, ki so se slišali iz gestapovskih zasliševalnic. Bilo je več primerov, da so posamezni jetniki pri mučenju umrli. Prav tako je bilo mnogo primerov, ko so jetnike morali od zasliševanja v celice nositi v odevih. Včasih so jih enostavno vlačili za roke in noge ter jih pehali v celice, tako da so ostajali za njimi krvavi sledovi. Druge so tako strahotno pretepali, da so jim polomili kosti ali pa se jim rane niso zacelile več mesecev. Zdravnik dr. Sarec pripoveduje, da je moral posameznim jetnikom, ki so jih zasliševali gestapovci, s sedala večkrat izrezati velike kose nagnitega in ognojenega mesa. Podobno trdijo tudi drugi zdravniki in bolničarji, ki so po svojih močeh in možnostih skušali pomagati mučnikom. Drug način zdravljenja je bil, da so v rane stlačili v ribje olje namočene krpe. Telovalni učitelj Rakar, ki je pozneje skušal pobegniti pri ustrelitvi talcev v Mostah pri Zirovnici, je pretepenim pomagal tako, da jih je navažal k telo- vadbi. Podplutbe so hitreje splahnele, ker se je s telo vadbo poživilo kroženje krvi po žilah.

Gestapovci niso imeli nobenega obzira niti do žensk in otrok. Pretepali so jih enako kot moške.

V zasliševalnico so preuredili tudi nekdanjo kaznišniško kapelo. Drugače je v njej zasedalo gestapovsko »sodišče«. Ponoči je bila tam mučilnica, podnevi pa »sodna« dvorana. Toda kapela je imela obokan, močno akustičen strop. Kriki mučenih so doneli v kapeli glasneje in so se tudi dlje slišali. Zato so gestapovci kapelo prenehali uporabljati za zasliševanja. Zelo pogosta poškodba jetnikov in posebno jetnic je bilo krvavenje iz ledvic kot posledica pretepanja.

Navadno so zapornika takoj po aretaciji zaslišali gestapovci, orožniki ali policisti na domači policijski postaji, oziroma odseku gestapa. Tam so jih tudi pretepali. Sele potem so jih prepeljali v Begunje, ki naj bi s svojim grozotnim slovesom pomagale zlomiti zapornikovo voljo ter ga prisilili k izpovedi. V Begunje so navadno hodili zapornike zasliševati in pretepati gestapovci iz tistih krajev, kjer je bil zapornik doma, oziroma kjer so ga ujeli. Tak način zasliševanja je bil pri njih dovoljen in nihče ni nikoli zaradi tega komu odgovarjal.

Včasih so skušali zapornika najprej zlepa pregovoriti k izdajstvu. Obljubovali so mu lep postopek, razne ugodnosti v zaporu in kasneje dobro službo v Nemčiji. Včasih so sestradane zapornike zasliševali ob polni mizi in ob zvokih glasbe. Zlasti do zapornice so se vedli »kavalirsko«. Ponažali so jim pijačo, cigarete in hrano. Če jim ni uspelo, so pokazali, kaj znajo...

Justin Ažman iz Kroke pripoveduje, da so ga pri zaslišanju tepli kar trije: prvi s palico, drugi z gumijevko, tretji ga je brcal z okovanimi škornji. Nato je bil teden dni v samici, od tega tri dni brez hrane. Iz sosednjih celic se je slišalo rožljanje verig, na katere so bili priklenjeni njegovi sotrpini.

Ivan Dobovšek pripoveduje, kako se je iz Kamnika peljal z avtom v Begunje skupaj s Francem Hribarjem. Ta je bil ves razmršen in s ke-

(Odlomek iz knjige MUČENIŠKE BEGUNJE. Izšlo v zbirki Dokazi 5 v opremi Miligaja Dominka. Izdaja zavod »Borec« v Ljubljani)

pami krvi v laseh, po obrazu ves podplut in ves povajen.

Tudi Kristina Pečar, Valvazorjeva mama, nekdanja upravnica »Valvazorjevega doma« pod Stolom, ki so jo Nemci aretirali 11. aprila 1943, pripoveduje o mučenju v Begunjah. Najprej so ji obljubovali razne ugodnosti, nato so jo prostaško zmerjali in ji grozili, nazadnje pa tudi tepli. Od udarca na uho ji je počil bobnič. Zasliševali so jo gestapovci Bruck ter jeseniška gestapovca Druschke in Linke. Druschke je dobil zaradi svoje krutosti naziv »gorenjski krvnik Druschke«. Sploh je bilo znano, da so jeseniški gestapovci največje surovine in nasilneži.

Terezija Prešeren iz Zirovnice pripoveduje o zaslišanju v Begunjah:

»Dne 19. aprila 1943 me je aretirala gestapo doma v Zirovnici. Odnali so me v poslopje orožniške postaje, nato poslali v Begunje. Peljali smo se s kočijo. Ura je bila pravkar 13.30, ko so se za menoj zaprla težka jetniška vrata. Po popisu v sprejemni sobi v prvem nadstropju begunske grašnice so me potisnili v drugo, kjer me je temeljito preiskala paznica Anžičeva. Bila je bistra ženska in ji je bilo težko kaj prikriti. Vsako zapornico je znala tudi dobro pretehtati in oceniti. Način, kako me je gledala in spraševala, me je navedel na misel, da je zagrizena nacistka, kar pa ni bilo res. Ko sem vztrajala, da ne vem, zakaj so me zaprli, je odvrnila, da mi bodo že »oni« povedali. Pri tem je namignila proti sobi, iz katere je bilo čuti smeh gestapovcev. Nato me je odvedla v pritličje in spotoma potolčila, kako naj se vedem. Pomnila me je skozi neka vrata in znala sem se v ženski sobi, ki je imela številko 16... Takoj me je sprejela starešina sobe Jožica Ludvik, poštna uradnica z Jesenic. Prisrčno me je pozdravila v imenu vseh zapornic in mi ukazala, naj takoj ležem, ker bo vsak trenutek »išla gestapovska kontrola. Kasneje sem zvedela, da so jetnice, ki so bile že dolgo časa v Begunjah, pri Anžičevi izposlovala, da me je dodelila v njihovo sobo. Že prej so vedele, da sem prišla v Begunje. V sobi je bila tudi moja ilegalna sodelavka Pavla Legat iz Sela pri Zirovnici. Ta je bila že zaslišana, zato mi je lahko takoj postregla s podatki, kaj gestapovci vedo o našem delu, kdo na je izdal in kako je treba pri zaslišanju govoriti. Vso noč sva se pogovarjali, ne da bi zaspali.«

KJER SMO UMIRALI

(Iz III. knjige VIHARNI ČASI. Izbral in uredil iz 10 letnikov revije »Borec« France Šušteršič. Ilustracije Evgen Sajovic, oprema, Miligaj Dominko. Založil zavod »Borec« v Ljubljani)

Konec avgusta in v začetku septembra 1944 so gestapovci razglasili po vseh tovarnah in delovnih mestih, kjer so bili zaposleni jetniki, naj se takoj javijo vsi višji ruski oficirji, ker da pojdejo v posebno vojsko taborišče. Čez nekaj dni so res zbrali 92 majorjev, podpolkovnikov in polkovnikov ruske armade. Odpeljali so jih... Toda ne v drugo taborišče, temveč v podzemeljske zapore ob koncu dachauskega taborišča...

»Kaj bo z njimi, zakaj so jih zaprli?« so bile besede, ki so šle od ust do ust, od jetnika do jetnika. Vse taborišče, vseh 36000 pripornikov, pripadnikov 31 različnih narodnostnih manjšin, je skrbela usoda teh 92 nesrečnikov. Toda ne dolgo... Neke mesečne septembrske noči je vse taborišče zbudilo lajanje policijskih psov... Krvniki so gnali svoje žrtev na morišče. Počasi se je pomikal ob vodnem jarku onstran žične ograje žalostni sprevid pretepenih in izstradanih Rusov proti krematorijskemu obzidju... Vrata v zidu, ki so držala na dvorišče krematorija, so se zaprla za njimi. Potem... strel za strelom, posamezni strelji iz pištole... Vsak strel je pomenil smrt. Vse taborišče je bilo budno, vsak pripornik je na svojem ležišču pridrževal dihanje... 10, 11, 12... 32... 40. Kdaj pa kdaj je nastal krajši odmor. Raportföhrer Botscher, ki je lastnorocno streljal žrtev v tilnik, je hladno cev svoje pištole, ki je bila že preveč razgreta... In nato zopet novi strel 70, 71... 85... 90, 91, 92.

Zatem je prenehalo... Na taborišče je legla moreča tišina, ki jo je pretrgal šele pijani Botscher... v jutranjem svitu se je vozil s kolesom med taboriščnimi barakami in z bičkovito divje udrihal po pripornikih, kamor je padlo. Iz dimnika v krematoriju pa se je pričel valiti gost dim — znamenje, da so nenasična žrela krematorijskih peč dobila nov, obilen zaloga...

S peskom posuta stezica drži dalje skozi park po nekdanjem dvorišču krematorija. Mimo groba, v katerem je pokopanih okoli 20 tisoč neznanih žrtev — mimo dveh jam za človeški pepel, od katerih ima vsaka okoli

100 m³ prostornine, do drugega množičnega groba, ki je bil najden šele 1950. leta... Kjer je se razkopana zemlja, je rasla smreka, na katero so obešali na smrt obsojene jetnike. Podle se je postušila in se sama od sebe podrli. Tako vsaj pravijo tisti, ki oskrbujejo krematorij.

Pred krematorijem stoji betonski podstavek in ob njem napis — Galgenstand. Tu so bile pred leti vislice, toda ne take, običajne. Te so bile moderne, mehanizirane... Hkrati so lahko obešili 3 do 4 ljudi na njih. Na dveh pokončnih železnih drogih je bil pritrdjen eden povprek. Nanj so navezali zanke po potrebi...

BOJAN KARDELJ

Ob reki Amper, ki teče skozi Dachau, je stala tovarna vijakov »Praxifox«. Okoli 350 pripornikov je delalo v njej. Tam so tudi spali. Tovarna se je stalno širila. V njej so namreč izdelovali razne dele za Messerschmittova letala in skrivnostni V-1. Zgraditi je bilo treba novo transformatorsko postajo, da bi lahko priključili na električno omrežje nove stroje. Posebna skupina štirih jetnikov — dva Rusa, Poljak in Nemec — so pričeli zidati sredi decembra 1944 novo transformatorsko hišico. Mutilo se je in Nemec Weiss, ki je nosil zelen trikotnik (oznako kriminalca), je kot vodja skupine priganjal oba Rusa in Poljaka. Pripornik je priganjal pripornika.

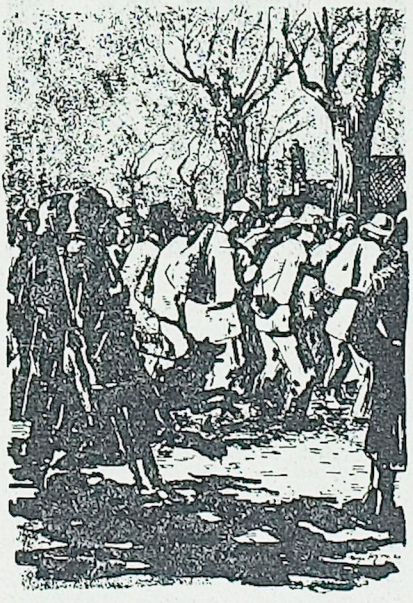
»Kaj rjoveš kot zverina? Za tako Nemčijo, kot je današnja, je škoda migniti s prstom, kaj šele, da bi se naprezali!« so mu zabrusili nazaj ostali trije politični priporniki.

Drugi dan so jih pod stražo odvlekli v taboriščne zapore. Mislili smo, da bodo pač deležni običajne kazni v taborišču — pretepanje s palicami...

Dne 25. decembra je šla vsa komanda, vseh 350 pripornikov tovarne »Praxifox«, kot vsako nedeljo, v veliko kopalnico glavnega taborišča na kopanje. Po končani kopeli, ko smo ko-

rakali skozi glavna vrata taborišča nazaj, nas je prestregel Rapportföhrer Botscher in nam ukazal novo smer. Ne proti tovarni, temveč ob vodnem jarku na dvorišče krematorija...

Obrazi vseh so pobledele. Kaj bo zdaj? Streljanje ali plinska celica? Zakaj? Na tiste tri tovariše smo že pozabili... Vodja taborišča, esesovski general Rupert, nas je že čakal. »Po deset in deset v vrsto! Postavite

se ob zidu, desetina za desetino in — držite gobce!»

Torej — streljanje! Sele čez nekaj minut sem opazil v drugem kotu, nasproti nas, pripravljene vislice... Tri zanke, na debele posute z ivjem, so se lesketale v jutranjem soncu 25. decembra 1944. leta.

Se vedno nismo vedeli, komu so namenjene. Toda ne vem zakaj — prva misel, ki mi je šnila v glavo, ni bila »umrl bomo«, temveč, kako zoprno bo dati to zmizro zanko okoli vratu. Mraz me je stresel, ko sem pomislil na to. Tedaj so se odprla vrata v zidu zadaj za vislicami. Iz

prostorov, kjer so esesovci dresirali svoje policijske pse, so privlekli samo v spodnje perilo oblečene in bose, z rokami zvezanimi na hrbtu, naše tri sotrpine — oba mlada Rusa in že priletnega Poljaka. Na obrazih, rokah in nogah so imeli podplutbe. Vsi trije hkrati so stopili na podstavek. Rusa sta si sama nataknila zanke, Poljak jo je obešil okoli vratu kapo krematorija, pripornik — kriminalac Emil... Onemeli smo. Oči vseh 350 jetnikov so prebadale zelneca Weissa, ki je po naključju stal v prvi vrsti, prav pred obsojenci. Gledal je v tla. Verjetno ni mislil, da bo imela njegova ovadba takšne strahotne posledice...

Vodja taborišča, general Rupert, je stopil z debelo gorjaco za obsojence in ukazal: »Spusti podstavek!« Toda preden se je zgodilo, sta mlada Rusa krknila nam spodbudno in okoli stoječim esesovcem navkljub »Naj živi komunizem!« Debelo poleno s katerim ju je podvijani Rupert udrihal po glavah, jima je zaprt usta...

— o — Koliko mučenikov so požrle krematorijske peči koncentracijskega taborišča v Dachau! Nihče ne ve števila teh nesrečnikov, ki so tu končali svojo žalostno pot gladovanja, umiranja zaradi tifusa, poskusov na malaricnem in flegmonskega oddelku taboriščne bolnišnice itd. Njih število je moč le oceniti. Od 250.000 jetnikov, kolikor jih je vstopilo v 12 letih skozi taboriščna vrata, jih je dočakalo osvojitve le 33.000. Taboriščna mrtvaška lista vsebuje sicer le okoli 70.000 imen oziroma števil. Toda kam so izginili ostali? In kje so se tisti tisoči, ki so končali svoje življenje pred vrati taborišča — v plinski celici, na strelščih, na vesalnih dachauskega krematorija? Teh ni nihče nikamor vpisal, ti niso dobili niti števil... Noč in dan je delovala ta naprava, ki je pomenila poslednjo etapo taboriščnega življenja. Ko je postal stari krematorij premajhen, so zgradili novega, dvakrat večjega. Toda konec 1944 že tudi ta ni mogel porziti stolet žrtev, ki so jih vsak dan dovažali vanj. Morali so jih pokopavati v skupne grobove. Niti jam niso mogli sproti skopati toliko, koliko je bilo mrtvih. Od osvoboditve, 25. aprila 1945. leta, je ležalo v krematoriju in na dvorišču okoli njega nad 3000 izstradanih, že razpadajočih trupel...

IZ NOVIH KNJIG V JUBILEJNEM LETU ★ IZ NOVIH KNJIG V JUBILEJNEM LETU ★ IZ NOVIH KNJIG V JUBILEJNEM LETU ★ IZ NOVIH KN

IVAN HARIŠ-GROMOVNIK

PRI SEKRETARJU KRAJEVNEGA KOMITEJA

(Odlomek iz romana DIVERZANT. Izdal zavod »Borec« v počastitev 20. obletnice vstaje narodov Jugoslavije. Prevedel France Šušteršič, opremil Tomaž Kvas)

Ko sem skušal odpreti vrata lesene ograje, se je za njo oglašil pes z besnim laježem; čedalje bolj razjarjeno je lajal. Nisem dolgo čakal, ko se je v hišnih vratih pokazal mož štiridesetih let. Zdehal je, na sebi je imel samo spodnje hlače in srajco. Bilo je očitno, da je pravkar vstal iz postelje. — Kaj bi radi prijatelj? — Možev pogled je ta hip zdrsnil z mojega obraza niz pot, po kateri sem prišel, ko da nekoga išče.

— Bi lahko dobil malo pitne vode, tovariš? — sem izrekel geslo, poudarjajoč besedo »tovariš«, in uprl oči v možev obraz, ki se je razletel v nasmeh.

— Če želiš, ti lahko dam tudi vina — mi je odgovoril in stopil k vratom ograje. — Si sam?

— Da. —
— Kar naprej. Ze pred tremi dnevi so te najavili, tebe pa od nikoder. Ime ti je Ivan?

— Tebi pa Bogdan?
— Bagdan Mamula.
— Ti praviš Tučak?
— Kaj tudi to veš? — se je mož naglas zasmel.

— Malo se jih spominja tega mojega prirednika. — No, kar noter.

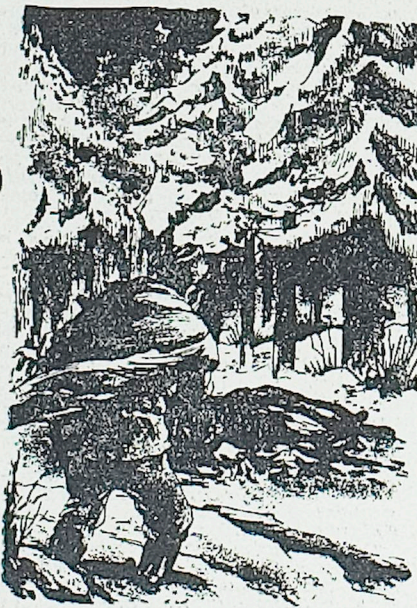
Iz hiše se je zaslislal ropot. Pri vratih se je pojavila mlada žena s kanglo in trinožnim stolcem v rokah. Pokimala mi je in mi tiho zaječala dobro jutro, nato pa je zavila proti staji za hišo, od koder je kdaj pa kdaj privrelo blejanje ovac.

— Malo bova prigriznila. Zdaj bo žena... Bi morda rad malo legel? — Hvala. Ne eno ne drugo. Sem se že v vlakcu naspal, jedel pa sem tisto, kar so mi bili pripravili tovariši. Najrajši bi šel dalje... preden začne pripekati.

— Vsaj vode si vzemi za popotnjo, ker pojdeš skozi kraje, kjer je ne najdeš zlepa. Sedi! Takoj se vrnem. — Čez pet minut se je vrnil s polnim loncem toplega ovčjega mleka. Napolnil je dva velika kozarca in sedel nasproti mene.

— Oseba, ki pojde s tabo, bo kmalu tukaj. Poslal sem ženo ponjo — je dejal, potem ko sem v eni sapi izpraznil polovico kozarca. — Na Brezno pojdeš, od tam pa nikar proti Jesenku. Cesta je res dobra, toda hoditi bi moral dlje. Povrh tega se podnevi vozarijo po njej zelenici s kamioni. Poblrajo pridelke, kjerkoli pridejo do njih, požigajo hiše in pobijajo. Z Brezne pojdeš po prečni poti čez Črni vrh proti Drežnici. Prihranila si bosta skoraj dve uri hoje in, kar je poglavitno, pot je mnogo bolj varna.

— Moj spremljevalec ve vse to?
— Zastran tega ne bodi v skrbeh. Samo tako hodita, kakor sem dejal, pa boš gotovo našel ljudi, ki jih iščeš. — Mož je utihnil, ko da bi se obotavljal povedati nekaj, kar je imel na jeziku. Pa se je le odločil.
— Ne bi te rad ustrašil, ampak... čuvaj se! Veš, Drežničani so dobri, najde pa se med njimi tudi kakšen on, kakšen gad. Dobro se razglej po svoji najbližji okolici. Če boš izbral dobre ter zanesljive ljudi, in če boš drug drugemu postal zaupnik, bo dobro... Pa kaj bi ti pravil, saj gotovo vse to veš bolje kot jaz. — Moj gostitelj je spet utihnil; potlej je vprašal: — Rekli so mi, da si Španec.
— Sem. Ti kaj pomeni to?

— Mnogo; ampak... predstavljal sem si te nekoliko močnejšega; na, pa si manjši in tanjši od mene.

— Pri mojem delu bi bilo napak, če bi bil bolj debel in zajeten — sem se zasmel.

Izza hiše sem slišal pogovor.
— No, je že tukaj. Takega vodnika imaš, da mu daleč ni enakega. Ne oziraj se na njegova leta; v krajih, kjer bosta potovala, pozna vsako kozo stezico.

Mislil sem, da se bo prikazal izza hiše kak krepak starec — takih je dosti v Baniji in Liki — in sam ne

vem zakaj sem si zaželel, da bi bil to tisti Ličan, s katerim sem bil potoval minulo noč.

V hišo je stopila najprej žena s tisto kanglo, na katere dnu je bilo nekaj mleka, in s trinožnim stolcem; hudo sem se začudil, ko se je pojavila za njo dečka, ki ni mogel imeti več kot petnajst let.

— Si presenečen? — se je zasmel gospodar. — Ampak rekel sem ti, da se nikar ne oziraj na njegova leta. Boš videl, da je ta otrok več vreden kot dva odrasla.

Dečko je imel na nogah nekakšne velike vojaške čevlje, oblečen pa je bil v suknjene hlače in v pisano bombažasto srajco. Glavo so mu pokrivali črni kodri, na obrazu zlasti še nad zgornjo ustnico, pa mu je pogajal puh. Lepi, mladosni obraz se je raztegnil v prisrčen nasmeh.

Podal sem mu roko, in glej, stisnil jo je krepko kot pristen stari prijatelj, pa še srušil jo je. Spet sta se zabesčali dve vrsti drobni, kot sneg belih zob.

— Zdravo, tovariš — je veselo pozdravil z glasom, ki je močno mutiral. — Pojdeva?

In ne da bi čakal na odgovor, je pograbil moj nabrtnik in si ga — čeprav sem ugovarjal — kakor za šalo vrgel na hrbet. Nato je stopil na dvorišče.

— Vrstila se bova — je dejal veselo. — Obema bo v naslednjem... Pa zdravo, Bogdan! Zdravo, Jovanka!

Poslovil sem se od gostiteljev in jo ubral za dečkovo, ki je še hitel z dolgimi koraki proti gozdiču nad hišo.

— Do mraka bova tam — me je sprejel s hupavim glasom — tudi če ne greva tako hitro. — In je zadržal korake, kar je očitno storil zaradi mene.

— Mi poveš, kako ti je ime? — sem ga vprašal čez nekaj časa.

— Mile... Mile Žiža. Pravijo pa mi... ampak bolje, da vam tega ne povem, grdo ime so si izmislili zame. — Zamahnil je z roko. — Vi imate nekakšen opravok v Drežnici, ne?

— Nekaj takega, Žiža.
Dečkova glava se je približala moji, in ko da preveč tajno, ki jo je čul, je vprašal:

— Boste pripravili ljudstvo na upor proti ustašem, Svabom in Italijanom? — Kapa si je potegnil s temena na oči in miškal z jezikom. — Veste, tovariš, jaz bom takoj z vami. Ti naš tukajle pa — ko da se še ne nameravajo upreti.

— Ni li zate malo prezgodaj, Žiža? — sem vprašal in toliko da nisem objel tega bistriga, lepega dečka, ki je govoril bolj pametno kot mnogi odrasli. — Kaj bi rekla tvoj oče in mati?

Deček se je zresnil in bilo mi je žal, da sem tako hitro prekinil njegovo sanjarjenje.

— Nikogar nimam, tovariš. Vsaj ožjega sorodstva nimam, daljino pa — ko da ni sorodstvo. — Polagoma so začele izgledati gube z njegovega čela, ko mi je še naprej pravil: — Očeta nisem nikoli poznal. Izgubil sem ga, ko sem bil še majhen: zadela ga je nesreča na planini, ko je sekal drevje. Mati je umrla pred sedmimi le-

(Iz V. knjige SPOMINOV NA
PARTIZANSKA LETA. Izšlo
v žepni knjigi Školjka založbe
Mladinska knjiga. Zbral in
priredil Ferdo Godina)

ZAČETKI

na PRIMORSKEM

konspiracije nisem začel, ker je bil ta kraj dovoljen za zvezo, vendar se mi je po tistih treh dneh zdelo, da bi se moral umakniti. Pri Vižintinu sem pustil literaturo in se dogovoril z njim, da bodo Renče tudi v prihodnje zveze. Rekel sem mu, da se bom čez mesec dni spet vrnil, in res sem ob tem času prišel k njemu, pa tudi takrat še nisem dobil zveze s Kovačičem in Kovačem.

Tone Tomšič me je bil v dveh pogovorih, ki sva jih imela v Ljubljani, opozoril, da moram biti pri delu zelo previden. Nobenih sledov ne smem puščati za seboj. Opozoril me je tudi na primorsko nacionalistično organizacijo TIGER, v kateri so bili nekommunisti in komunisti; nekateri so bili vezani na italijansko Komunistično partijo. Rekel mi je, naj bom pri tej organizaciji še posebej previden. S posameznimi njenimi člani sem imel sicer stike, vendar se nisem ni-

ERVIN DOLGAN-JANEZ

koli dogovarjal za čas in kraj novega sestanka, ker sem se bal morebitnih ovaduhov. Zmeraj sem prišel v stik z njimi neopričakovano, in potem sem šel, ne da bi kdo vedel, kdaj se bom spet vrnil. Tudi z drugimi ljudmi, ki sem jih povezoval v osvobodilno gibanje, članov TIGRA nisem povezoval, čeprav se je kasneje izkazalo, da je bilo z večino njenih članov vse v redu.

Zato tudi v teh časih nisem postavljaj nobenih višjih organizacijskih oblik, razen mladinskih, čeprav se danes včasih slišijo glasovi o komitejih in odborih. Vsaj jaz jih nisem postavljaj. To so bile samo skupine, ki so imele svoje naloge.

Iz Renč sem se napotil v Ljubljano. S kolegom, svojim edinim prevoznim sredstvom, sem se ustavil ponoči v bližini Ilirske Bistrice, v Topolcu. Tu sem pustil kolo in šel peš v Postojno, k ljudem, za katere mi je povedal Tone Tomšič. Najprej sem se oglašil pri Zgornjem Burgerju. Tu sem dobil zvezo s Hajnom — pleskarjem iz bližnje postojnske okolice. Nato sem šel v Studeno in navezal stike s kmetom Bljakom, Venceljem Japlom in Ukmarjevimi; ti so bili — zlasti njihove žene — potem vse do konca vojne zelo aktivni. Ker je Japelj poznal vse kroke steze po gozdovih, me je odpeljal preko Studena čez mejo v Planino.

To je bilo v avgustu 1941. Prišel sem v Ljubljano in takoj dobil zvezo s Toneom Tomšičem. Srečanje z njim je bilo zelo kratko, vendar prisrčno. Orisal sem mu po-

ti... za jetiko. Revica, dosti je pretrpela. — Vedoč da mi ni še vsega povedal, je nadaljeval: — Drugače smo iz Korduna, iz Perlasce... Po materini smrti so mi pomagali sosede, posebno stric Bogdan. Njemu se imam tudi zahvaliti, da sem končal osnovno šolo... Veste, materi ni bilo do tega, da bi me poslala v šolo, saj je revica komaj zaslužila za kruh in malo krompirja.

Dečkova usoda me je globoko presunila. V tej nesrečni Jugoslaviji je bilo še mnogo takih, ki so bili prepuščeni sami sebi oziroma na milost in nemilost svojih najbližjih okolici. Ta deček je imel vsaj to srečo, da mu je pomagal človek, kakršen je bil Bogdan Mamula; a kaj bi bilo iz te čiste, nepokvarjene duše, da jo je dobil v roke kdo drug, ki se mu ne bi zdelo vredno razmišljati o moralnih problemih.

— Stric — me je nenadoma vprašal dečko — ste vi član Partije?

— Sem, Žiža; zakaj to vprašuješ?

— Zdaj vam lahko povem. Stric Bogdan je sekretar krajevnega komiteja.

— Vem, dečko. Zato pa sem prišel k njemu.

— Rekel je — je zaupno nadaljeval — da bodo v kratkem tudi mene sprejeli... samo da še malo odrastem.

— Si tega želiš Žiža?

— Zelo, stric.

— Zakaj pa?

— I po tistih, ki se zbirajo pri stricu Bogdanu, sodim, da so to sami poštenjaki in pametni ljudje.

Objel sem ga in stisnil k sebi. Medtem ko se je trudil, da bi zadržal svoj razigrani korak ter ga prilagodil mojemu, sva prišla na razsežno goľjavo visoko nad Gomirjem, od koder je držala ozka stezica nizdol, proti cesti, ki se je belila v megličasti svežini.

GABROVICA

Tehnika »Snežnik«

(Iz knjige POMNIKI NAŠE
REVOLUCIJE — Izdala za-
ložba Mladinska knjiga,
opremljeno s številnimi
fotografijami in dokumenti)

Po sklepu okrožnih komitejev vseh treh južnoprimorskih okrožij (1. V. 1943 na Slavniku) so ustanovili ciklostilno tehniko za južno Primorsko, ki naj bi zalagala s tiskom vsa tri okrožja, Slovensko Istro, Brkine in Pivko. Tovariša, ki sta bila določena za organizacijo tehnike, sta že drugi dan odšla v skalno votlino nad Gabrovico, kjer je bil tedaj sedež okrožnega komiteja za Slovensko Istro. Terenci iz Gabrovice so pripravljali za tehniko bunker na gabrovskih njivah na obronku Tinjana. Bunker, ki je bil deloma že prej izkopen v lapornato zemljo, je imel vhod z vrha skozi odprtino, na katero so poveznili velik kamen. Ves prostor, ki je meril 2-krat 2 m in je bil visok 1,60 m, so uredili 10. V. 1943. Vanj sta se preselila oba partizanska tehnika in si na petrolejskem kuhalniku kuhala hrano, ki so jima jo prinašali terenci, vodo pa sta dobivala ponoči iz bližnjega potoka.

V začetku sta imela povsem preprost razmnoževalni aparat, ki ga je izdelal domačin iz Rižane. Ker nista mogla dobiti mrežice, sta našla na okvir kos obnošene ženske kombineze in 15. V. 1943 razmnožila svoj prvi tisk v 350 izvodih, kolikor je prenesla matrica na tem preprostem razmnoževalcu. Vsi izdelki te tehnike so bili opremljeni z rdečo peterokrako zvezdo. V kratkem sta razmnožila Slovenskega poročevalca, Ljudsko pravico in nekaj razglasov. Tisk so raznašali terenci.

Konec maja 1943 so otroci, ki so tam okoli pasli, tehniko po naključju odkrili, ker so vzdignili kamen, ki je pokrival vhod. Tekli so domov povedat očetu, ta pa je naznanil karabinerjem. Vaški terenci je še pravočasno obvestil tovariša v tehniko, da sta se umaknila.

Tehnika sta poiskala varnejši prostor v prepadnem skalnatem terenu na južnem pobočju Tinjana, na rižanski strani. V ta bunker se je 10. VI. 1943 vselilo 5 tovarišev; začeli so razmnoževati literaturo na rotacijskem stroju, ki so ga medtem dobili po zvezah iz Trsta. V tehniko je prišel še domačin iz Stepanov, ki je opravljal kurirske posle, iz Vipavske pa je prišla še neka tovarišica, tako da se je delo v tehniko precej povečalo, saj so z novim rotacijskim strojem lahko razmnožili svoje tiske v 1200 do 1500 izvodih in oskrbovali z literaturo poleg Slovenske Istre še Brkine, Pivko, Krasi in Trst. Razmnoževali so Slovenskega poročevalca, Kmečki glas, Ljudsko pravico in razne brošure. Tehnika je delala tu do kapitulacije Italije, ko se je preselila najprej nad vas Osp, kasneje pa v vas, kjer se je 7. IX. 1943 preimenovala iz okrožne tehnike za južno Primorsko v tehniko »Snežnik«, ki je v poletju 1944 dobila šifro F-35.

V Gabrovici je sedaj muzej tiska v obnovljenih prostorih nekdanje tehnike »Snežnik«, ki ga je uredil okrajni muzej v Kopru.

NOVE knjige

VIHARNI ČASI III. knjiga. Izdal zavod Borec. Medtem ko sta prvi dve knjigi viharnih časov obsegali natisk najboljših radijskih oddaj »Se pomni tovariši!«, je založba posvetila tretjo knjigo desetletnici revije Borec. Iz desetih letnikov revije je izbral urednik najlepše prispevke raznih avtorjev. Delo je uredil France Šušteršič.

MARIJA VOGRIČ

V PLAMENIH

Odlomek iz še neobjavljenega romana »Rdeči madeži«, ki bo izšel pri založbi Lipa v Kopru

Blekarjeva kmetija je visela ob vznožju brega na severni strani Bevkovega vrha, zato od tu ni bilo mogoče videti, kaj se dogaja na nekaj kilometrov oddaljeni Rinkovi ravani pod Cefarinovo hišo. Razločno se je slišalo le streljanje, ki se je stopnjevalo od minute do minute.

»Pustite delo in umaknite se v hišo!« je zaklicala Milena najetnim plevicam, ki so bile očistile plevača le lep kos korenja na njivi pod kozolcem. Dekleta si niso dala dvakrat reči. Z motikami v rokah so se pogrnale na obronek in vse upehane prigrmele v hišo.

Milena ni imela mikrer obstanka. Nekajkrat je stopila na prag glavnih vrat in opazovala okolico, prepričana, da bo zdaj ugledala Nemce. Prikazali so se okrog osme ure. Najprej je na kolovozu, ki je nekaj sto metrov nad hišo peljal proti Tratinčkov kmetiji, zaslišala tujo govorico. Nemci, ki jo je streslo. Ze je upala, da se kolona, ki jo je razločno videla skozi drevje, ne bo zmenila za njeno domačijo. Tedaj pa je iz grmovja za hlevom kakor iz tal zraslo pet Nemcev. Videla je še, kako so se z znamenji nekaj dogovarjali z ostalimi na kolovozu in se potem namerili proti hiši. Ni jih čakala.

»Tu so!« je vrgla med dekleta, ki so zelene od strahu sedele v džbi. Se preden so prišle k sebi, so se Nemci znašli sredi njih.

»Pet minut časa imate,« jih je ustaš mrzlo preletel. »Ko bodo pretekli, bomo vse požgali.«

Gospodinja je s tresotiči se rokami potegnila iz omare pismo, v katerem ji je italijansko poveljstvo sporočilo, da je njen mož pogrešan. Pomolila ga je ustaš:

»Poglejte! Gospodarja imamo v italijanski vojski, če je sploh še živ, vi nam boste pa hišo zažgali.«

Vojak je niti ni poslušal do konca. Udaril je po pariju, da ji je odletel iz rok. Tedaj je planila k njemu Milena sestra Julka in ga rotila, naj nikar ne uresniči grožnje.

Milena jo je potegnila nazaj: »Pusti, Julka! Dobro bo, če bomo danes vsi ostali živi.« Hitro je bila namreč sprevidela, da je vsaka beseda zaman. Pomignila je dekletom: »Pomagajte, da čimveč rešimo!«

Obisk na položajih

(Nadaljevanje iz konca)

»Le kaj si bo mislil o nas,« se je zahihlala Metka. »Naštela mu jih je kar za cel regiment.«

»Stab je v seniku. Najbolje bo, da se kar tam najprej ogledate,« strahom zdaj ni bil nič več uraden. Ga je hudo mikalo, da bi se sam stopil za njimi. Ne samo zaradi polnih kosev, pod katerimi so se jim šibila kolena. So bila dekleta že sama po sebi dovolj privlačna.

Iz kolovoza so jo na celo mahnile čez senožet proti seniku. Sren jih je držal na površju, le noge so morale postavljati postrani, da jih ni kar spotoma odneslo po čistini v grapo.

V stabu so zazijali od presenečenja. Takšne pa še ne! Sredi noči, na nosu Nemcem jo primahajo z zvrhanimi koši dobrot, da se ti kar siline pocede po bradi.

»Fantje, obisk imamo!« je završalo po senožeti. Premražene postavbe so se luščile iz grmovja in se, loveč ravnotežje na strmini, opotekale proti seniku.

»Kaj je, kaj je?« so začudeni spraševali tisti, ki so bili po dženmi na položajih zadremali v dišečem senu pod slamnato streho senika.

Nasle so se roke in se sklenile v tesnem objemu.

»Srečno Novo leto, tovariši! Da bi nam končno prineslo svobodo,« so šepetala usta in govorila srca. V očeh so zableztele solze. Nihče se jih ni sramoval. V njih umita srca so postala mehka kot vošek, pripravljena, da iz njih zgnežete vse najboljše in najlepše. Novega človeka. Človeka jutrišnjega dne. Bitje, ki ne bo več prisiljeno ubijati samo zato, ker bi rado živelo kot človek.

Petnajst kilometrov vstran je v bunkerjih, zakopanih v težko železje, prežala nanje smrt. Oni pa so sedeli na senu, zvečili suhe hrustke in se zavili v mrzle plahte — pogovarjali o svobodi. Ni in ni hotelo zmanjkati besed. Bori so pozabili, da za nekaj noči niso pošteno zatisnili oči. Bilo je tako prijetno kramljati z dekleti, ki so znale vsako stvar obrniti na šalo. Smejati se do solz pa je pomnilo toliko kot počiti in potolažiti vedno lačne želodce ter si tako nabrati novih življenjskih sokov.

Zunaj so pod snežnimi pregrinjali šepetale smreke. Od časa do časa so si otresele krila in brezskrbno klepetale dalje. Med njimi so otožno molčali hrasti in stegovali proti zvezdam prazne rogove, ob katere se niti veter ni hotel obregniti.

Rdečkasti sij na vzhodu je naznačil, da se obisk bliža kraj. Hitro so se poslovile.

»Se enkrat hvala, ker ste se spomnili na nas,« so jim z vseh strani klicali iz zaklonov bori, ko so se s praznimi koši vračale mimo njih.

»Pazite nase. Ne bi radi, vse življenje ostale tete,« so dekleta hotela v smehu utopiti bolečino slovesa, a so si skrivaj brisale solze. Nad obronkom so za trenutek počile. S pogledi so iskale mesta, kjer so stitile bore, ki so zakopani v sneg bdeli nad cesto v grapi, pripravljeni, da vsak trenutek užgejo po sovražniku.

»Dekleta, lepo je bilo!« je vzdihnila Metka. Niso ji odgovorile, kot bi se bale, da z besedami zmanjšajo praznino in preženejo tiho sredo, ki so jo ves večer čutile v sebi. Jutri bodo iz nje črpale novih moči. Za borbo. Trdo, neizprosno borbo.

Najprej so iz hiše povlekli pod hruško stroj, nato iz veže še čistilnik. Julka in Milena sta skušali rešiti čimveč oblek in posteljnino. Zgoraj v čumnati je bila gospodinja že pred dnevi pripravila polno skrinjo oblek in perila. Toda Nemci — v tem času so se k hiši usuli še vsi ostali — so stikali po vseh sobah in iskali plen. Odkrili so skrinjo in jo popolnoma izropali. Na tleh je ležalo le nekaj moških in drugih oblek.

Julka je trkala Nemcem iz rok nove odevje, da bi jih spravila na varno. Ni imela posebnega uspeha. Eden ji je odevje pustil, drugi že po nekaj korakih spet odvzel.

Vojak so lakotno vlačili na kup tuji razna živila. Jajca so malagali kar v njuho. V veži je ostalo le nekaj vreč presušenega mesa. Prav tisto jutro jih je Milena zaradi peke kruha potegnila iz pekeljnaka. Nemci so ves čas hodili mimo s pepelom posutih vreč in brcali vanje. K sreči niso opazili, kaj je v njih in so jih pustili pri miru.

Preteklo je nekaj minut, polnih tekanja, prerivanja in strahu. Tega je bilo največ. Lahko bi ga otipal z rokami.

»Gori!« je zdajci nekdo predirljivo zakričal zunaj.

Milena se je nagnila skozi okno.

»Gori,« je šepetaje ponovila. Cutila je, kako so ji noge postale težke kot klada. Rdeči zubiji so razigrano plesavali po slamnati strehi nad skednjem, se širili na vse strani in dvigali v zrak z drobci slame pomešane iskre.

Prva znamenja bližajočega se razdejavanja so prebudila v njej nove moči. Pognala se je v družinsko sobo in skozi okno začela metati v klanec vse, kar ji je prišlo pod roke. Ne, vsega ne boste uničili, hudiči, se je v mislih prepirala z vojniki. Nak, ne pustim vam teptati svojih žuljev. Deset let življenja v teh grivah. In takšnega življenja! Še psu ga ne bi privoščila. Dan za dnem si je trgala od ust. Pet let se je sama ubijala z nedoraslim otrokoma, mož pa je brezkoristno zapravljala svoja najboljša leta na tujih frontah. Če ne bi bilo dobrih ljudi, ki so ji pomagali, bi morala kmetijo že zdavnaj obrniti hrbet. Zdjaj pa ti pride, golazen usiva in meni nič tebi nič vtakne plamenice v streho.

Kot furija se je podila po sobi, da ji je sapa pahaljala. Tako jo je našel visok, svetlolas Nemec, ki je bil maloprej kar z brega potaknil ogenj v streho nad hlevom. Ogledal se je okrog sebe, nato pa potegnil predal iz nočne omarice. Med papirje je vtaknil gorečo vžigalico. Se preden se je ogenj dobro razživel, je Milena pogumno vrgla nanj odevjo in ga udušila. Nemec je besno zakričal nanjo in ji primazal klofuto, da se je kar opotekla. Pograbil je slamarico na otroški postelji in jo z nožem razparal, da se je zdrobljena slama usula po podu.

Nič več ni mislila, da bi ga lahko zaustavila. Zapustila je gorečo sobo šele, ko jo je začel dušiti dim, ki se je prihujevalo plazil pri tleh in se brez naglice valil skozi okno.

V hlevu so Izidor, Rudi in Mirko — vsi trije hlapci — odklepal živilo, ki je splašena ritala sem in tja, da so ji komaj mogli blizu. Izpred hlevskih vrat so Nemci razjarjeno kričali nanje, naj se umaknejo iz hleva, sicer bodo vse postreljali. Toda hlapci so videli pred seboj samo uboge živali. Zence so se jim širile od strahu zaradi nevarnosti, ki so jo vohale v zraku in niti bližina ljudi jih ni mogla več pomiriti. Ven, na prostost, so moglevale njihove krvavo podplute oči.

Potem, ko so hlapce zgrda pregnali, ne da bi ti utegnili spraviti na varno vse govedo, so Nemci iz hleva pripeljali oba konja. Izidor, po naravi nekoliko omejen, je prvi opazil, kaj nameravajo.

»Kkone bodo odpeljali s seboj!« je bolj kot sicer s težavo izjeljal Mileni in tekel v klet. Iz nje se je vrnil s politrsko steklenico mošta. Odhitel je k Nemcu, ki je držal konja, mu ponudil mošt in zaprosil:

»Ppustite kkonje. S čim bomo pa ddelali.«

Nemec ga je strupeno pogledal, pograbil steklenico in mu jo zabrisal v obraz. Crepinje so se razletele na vse strani. Izidor je neobgledno obstal pred vojakom. Roke so mu nemočno visele ob telesu, oči pa so bile polne nemega začudenja. Čez poračeno lice mu je iz številnih ran curjela kri.

Odpejali so ga k hiši in ga postavili k drugima dvema hlapcema pod kap.

Čprav so tudi ženskam Nemci prepovedali reševati dalje, so se le-te vedno znova vračale v hišo in trgale iz ognjenih objemov kose pohištva in druge vrednejše predmete. Ker besede niso zalegle, je eden izmed vojakov skozi okno zagnal v izbo bombo. V tistem trenutku je bila v hiši samo gospodinja. Ogušujoč tresk jo je presenetil v kuhinji. Bleda kot zid se je pobrala ven. Tu so jo prestregle dekleta, tudi same na smrt preplašene, saj niso vedle upale, da je Milena ostala pri življenju.

Do zadnjega trenutka Milena ni verjela, da mislijo Nemci res odpeljati s seboj hlapce. Ko so jih, obkoljene od bajonetov, pripeljali mimo nje, jo je v prsih kar speklo. Tega se je ves čas najbolj bala. Da niti ljudem ne bodo prizanesli.

»Drži se Mirka!« je v naglici naročila Izidorju, ki se ji je izmed vseh treh najbolj smilil. Pogledal jo je prestrašeno kot otrok in priklimal. Dolgo je zrla za njimi. Niti kruha jim nism mogla dati na pot, ji je bilo težko pri srcu. Poslednji hleb je bila prejšnji večer kar skozi kuhinjsko

okno stisnila partizanski patroli, ki se je sestrada vračala v bataljon. Vse je izgledalo, da so Nemci pozabili na kozolec, čeprav je bil od hiše oddaljen le slabih dvajset korakov. Ko je kolona vojakov krenila mimo njega po kolovozu nazaj na cesto, je nekdo kot slučajno vtaknil gorečo poleno med s slamo obložene late. V nekaj sekundah je bil kozolec v plamenih. Pod streho so cvrčale kot poper suhe deske.

Odred nemških vojakov je z jetniki prispel na položaj voznika in zavil proti Tratinčkov. Rudija so gnali na čelo, ostala dva nekje v sredini kolone. Izidor ni pozabil besed, ki mu jih je ob slovesu dejala gospodinja. Mirka niti za trenutek ni izpustil izpred oči. Po bregu mu je sledil tak za petami, ob prihodu na kolovoz pa sta zakorakala vstric. Mirka, komaj sedemnajst let starega fanta, vsa stvar ni posebno skrbela. Morda jih hočevo samo zastrašiti, je bil skoraj prepričan. Prav gotovo jih bodo kmalu izpustili. Kaj pa naj bi počeli z njimi. Napravili jim pa tudi nič niso. Če bi našli pri njih orožje, potem bi jim seveda bolj trda predla. Tako pa... Eh, kar bo pa bo, si ni hotel preveč razbijati glave.

Začelo se je nenadoma, kot bi strela z jasnega neba tresčila mednje. Izidor je zajecal in se opotekel pod voznik. Mirko je najprej pomislil, da se je tovariš spotaknil. Zagrabil ga je za roko in ga potegnil na pot. Tedaj pa je vojak za njim dvignil kolpo in z vso silo tresnil po njegovi roki. Mirko je stisnil zobe in zadržal krič. Do komolca roke sploh ni čutil, kakor da bi ne bila več njegova. Svinje, mu je skoraj ušlo. Bolj zaradi Izidorja kot njega samega.

Ze po nekaj korakih so se spet spravili nad prijatelja. Nekdo ga je z odprtim bajonetom zbadel v hrbet. Izidor ni utegnil niti zatuliti, ko so ga začeli z vseh strani obdelovati s kopiti. Kot žogo so ga premetavali sem in tja po kolovozu, ga zbadali z noži in bajoneti. Skrajša se je skušal ubraniti udarcem, a jih je s tem le še huje podžigal.

»Ppustite me! Sssaj vam nnnisem nič sttttoril,« je jecjal. Ko je bilo najhuje, so se mu iz prsi trgali presunljivi kriki, potem pa je spet jokal kot otrok. Mirko je stopal za njim in jokaj v sebi. Bil je skoraj vesel, ko je spet prišla vrsta nanj. Tako je vsaj vedel, da bodo Izidorja nekaj minut pustili pri miru in se zabavali z njim. Dušil je krike v sebi in pljuval kri, ki se mu je zaradi izbitih zob nabirala v ustih.

Videti je bilo, da imajo z Izidorjem posebno veselje. Zabavala jih je njegova neobglednost in nevarnost. Ob vsaki besedi, ki jo je izjeljal, so se malone za trebuhe držali od smeha. »Izidor, zdrži!« je tiho bodril tovariša.

»Ne mmorem več, Mirko,« mu je ta ves plav v obraz odgovarjal skozi šklepetajoče zobe. Mirko je samo čakal, kdaj bo revež zgrmel v klanec in se ne bo več dvignil.

Sprejadal so v presledkih mlati Rudija. Do njiju je prihajalo njegovo stokanje in ječanje. Mirko mu je zavidal, ker mu ni bilo treba gledati mučenja svojih tovarišev. Sam pa je moral trpeti muke za oba. Ko bi imel moči za pet moč, si je želel. Planil bi kot lis mednje, trgal na vse strani, mečkal in ubijal. Vsem življenju, ki je bilo za njim, ni toliko sovražil kakor v tistih minutah poti v negotovost.

Čemu ni šel že zdavnaj za bratom v partizane, bi si najraje ruval lase. Jurij ni poslušal domačih. Neko deževno noč je izginil in se materi ni povedal, kam je namenjen. Zdjaj se je leto dni potika po Sloveniji. Dal je skozi vseh vrst boje in vendar še vedno živi. Sam se je udinjal za hlapce že leto dni in čakal ugodno priložnost, da jo mahne za bratom v hosto. Zdjaj ima. Tako dolgo je odlašal, da je prepozno. Kot živino jih peljejo v klavnico. Pobili ga bodo, ne da bi prej samo enega lahko pihnil. Je smrt na bojišču že čisto nekaj drugega, je z grenkobo premišljeval.

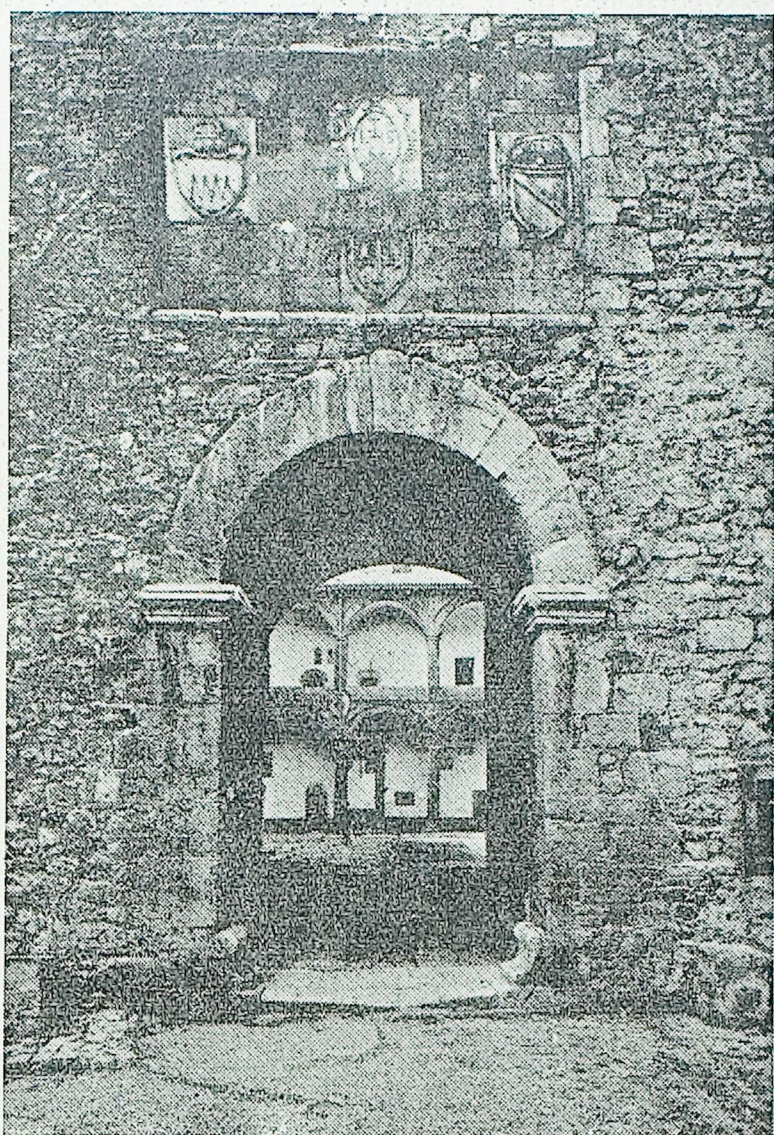
Na Plehah, tako so kraj imenovali domačini, je komandant zaustavil kolono. Razporedil je vojske okrog majhne jase, ki jo je na vseh straneh obkrožalo leskovo grmičevje, le tu in tam se je kosatila osamljena jelka. Vse tri hlapce so porinili v sredino trdnost sklenjenega obroča.

Tu se bo torej končala naša pot, je prešinilo Mirka. Prizor se mu je zdela podobna rimski areni v starih časih, kakor je bral v knjigah. Zrtve čakajo, kdaj bodo spustili nanje krvoločne živali, občinstvo pa kar gori od nestrpnosti, da bi zavohalo kri. Le da v tej areni ne bo nobenega zmagovalca, med občinstvom pa nikogar, ki bi palec dvignil navzgor.

S pogledom je željno objel pokrajino, ki je kot na dlani ležala pod njim. Sonce se je prešerno kopalo v jutranji rosi. Razgaljene senožeti, ki so se strmo spuščale v dolino, so se v nizini šibile od obilne trave, vrhu gore pa je v širokih pasovih rdele vresje. Pohlepno je vsrkaval vonj po smoli, ki ga je sem od Tratinčkov domačije iz smrekovega gozda prinašal jutranji veter. Pot temnino gozda je polna klpečega zdravja dihala preorana zemlja. Iz nje je puhtela saporica, nad širokimi brazdami pa se je kot pajčolan raztezala rahla meglica.

Vse, do kamor mu je segel pogled in vse, česar ni mogel videti, ni bila samo zemlja gospodarjev. Silneje kot kdajkoli prej je v tem trenutku začutil, da je bila to tudi njegova zemlja. In Rudija je in Izidorjeva. Zemlja hlapcev. Pila je njihov znoj in jim neizprosno utiskala na roke svoj pečat. Dan za dnem, leto za letom so ji razdaljali pomlad, jesen in zimo svojega življenja.

(Nadaljevanje na 11. strani)

Vhod v trdnjavo Rocca di Spoleto v Spoleto

Beg iz jetnišnice

6. avgusta leta 1942 zvečer so nas odbrali v jetnišnici na Miklošičevi cesti šestdeset političnih kaznjencev in nas preko noči zaprli v eksportno sobo. Od tod je bilo moč videti stavbo »Delavske zbornice«, od koder bi morali prejeti znak z rdečo lučjo v primeru, da bi nas na progi med Verdrom in Logatecem poskušali rešiti partizani. Tega znaka ni bilo. Vedeli smo, da gremo v deželo cerkva, samostanov in jetnišnic, v kateri kraj, pa šele med potjo. V Spoleto, provinca Perugia.

Naslednjega dne zgodaj zjutraj so nas začeli z verigami in lisicami vklepiti po dva in dva skupaj. Iz vseh sob je bilo čuti glasno in kljubovalno prepevanje partizanskih pesmi. Zvedeli smo, da so malo pred nami odpejali v Gramozno jamo na streljanje šest italcev.

Na železniški postaji v Ljubljani so nas odpejali z »Marico«. V Spoleto smo prišli naslednjega večera. Na griču — Rocca di Spoleto — je ždel grad. Vseokrog ga je obdajalo mesto. Grad je imel štiri stolpe in več kot dva metra debele zidove. Nekdaj je bil last papežev hčere Lukrecije Borge. V jetnišnici so spremenili to trdnjavo pred nekako sto leti. V kletnih prostorih so bile srednjeveške mučnine in prostori, kjer so imeli natezovalnice. V debelem zidu so bili skrivni hodniki, od koder so straže opazovale jetnike na sprehodu. Vsa stavba, skupaj z upravnimi prostori, je bila okrog in okrog obdana z več metrov visokim in močnim zidom.

Zavijanje v jetnišnico je bilo na moč enolično. Sobe so bile temne in velike, v vsaki izmed njih je stalo ob stenah 12 do 16 zložljivih postelj. Vsako jutro smo zapeli, (brž ko smo se zbudili, partizansko pesem, največkrat »Bilecanko«. Potem so straže običajno zabevskale »Alzate!« vstani! in »Silenzio!« — tišina, toda to nas je podžigalo, da smo zapeli še glasneje in še bolj kljubovalno.

Postali smo številke. Vsak je imel na svoji kazenski obleki vrsto svoje številke. Številka je postala naš priimek. Če je kdo zaklical moje številko u635, sem se zdrznil, kakor da bi me poklical po imenu in ta številka mi se sedaj ni šla iz glave po dvajsetih letih.

Najprejtnější trenutki so bili, ko so prispeli od doma paketi. Ker smo bili že od vsega začetka organizirani v lovrst in enoten kolektiv, ni bilo važno, kdo je dobil paket, tovariško smo si ga razdelili. Pakete so odpirali v skladišču vprico vsakega naslovljenca. Pazniki in stari kriminalci so opravljali to delo na moč spretno. Kruh so razrezali in zmrvili, ker so se bali, da ne bi bilo v njem kakšno obvestilo. Med odpiranjem in pregledovanjem so vse najboljše zmetali v posebne predale. Če je hotel kdo protestirati, so ga malo manj kot pretepli. Nekaj dni po tem, ko smo dobili pakete, so napravili po sobah preiskave. Po šest paznikov nas je pošteno pretipalo, potem pa začelo rti po posteljah in so nam običajno pokradli tisto, kar nam je od paketa ostalo. Ob nedeljah smo morali k maši, kjer nam je pridigal ko trlica suhi don Marco. Poslušal ga ni nihče, ker smo si med mašo izmenjevali misli in se o umarsicem pogovorili s tovariši iz drugih sob.

Bolj ko se je bližala kapitulacija, bolj so začeli popuščati. Maša ni bila več obvezna in cerkev je bila prazna. Ob nedeljah, ko sta šla direktor in

komandant straže z družinami na sprehod, so prišli k nam nekateri pazniki in nas prosili: »Cantate queste belle canzoni di partigiani.«

Prišla je kapitulacija. Nič več nismo mogli spati. Zelja, da pobegnemo, je bila iz dneva v dan močnejša. Zvedeli smo celo, da so kaznjenci iz nekaterih zaporov pobegnili, saj bi jih Nemci sicer odpeljali v Nemčijo na prisilno delo in v gotovo smrt. Toda kako pobegniti? Straže so očali. V jetnišnici nas je bilo sto Jugoslovancev, kakih šestdeset Grkov in kakih šestdeset italijanskih kriminalcev. Pisana družba, ni kaj reči! Mesto je bilo polno Nemcev, ki so se podnevi in ponoči umikali z juga. Med mestom in jetnišnico je bila telefonska zveza. Kriminalci so večkrat poskušali pobegniti, vendar so vse skupaj organizirali tako naino, da jim je vselej spodletelo. Jeli so se povezovati z nami, ker so nas imeli za bolj iznajdljive. V jetnišnici je bil neki Ivica iz Siska, ki je bil brivec. On in še nekaj tovarišev se je lahko do osmih zvečer prosto gibalo. Spali so v skupni sobi in začeli kovati načrte. Med njimi je bil tudi Italijan, ki je popravil v jetnišnici in v pisarnah elektriko.

Napočilo je odločilni dan — 13. oktober. Tega dne je bil odsoten direktor. Na dvorišču je tisto popoldne straži prikupen Siciljanec, ki je bil naš simpatizer. Okrog petih me je poklical na dvorišče in mi povedal, kaj snuje Ivica. Vrnil sem se v sobo in obvestil o pibegu tovariše. Mrzlično in v največji tišini smo povezali svoje bomo imetje. Bili smo nared. Skozi mrežasta vrata smo opazovali, kako bo potekala akcija. Od tod je bilo videti izhodna vrata. Za temi vrati je bila službena soba paznikov; tam so puščali svoje orožje, ker je bilo prepovedano nositi orožje v notranje prostore jetnišnice. Treba je bilo prestopiti prag teh vhodnih vrat, razorožiti posadko in prekiniti telefonsko zvezo z mestom.

Električar je šel do dežurnega s prevezo, da mu je bil direktor naročil, naj popravi telefon. Kakor hitro mu je stražar odprl vrata, je nastala tam nekakšna gneča in prerivanje. Ivica, ki je stal električarju ves čas za petami, je planil v sobo z orožjem. Z električarjem sta paznika razorožila in jima odvzela ključce. Takšna usoda je doletela tudi druge paznike. Na srečo ni med akcijo padel niti en sam strel. Odprli so celice in na dvorišče so se usuli jetniki. Ivica in električar pa sta šla likvidirati še drugo stražo in prekiniti telefonsko zvezo z mestom. Brez poka sta opravila tudi z njimi.

Ko se je pojavil Ivica s tovarišema, nam je ukazal, naj pohitimo, dokler je še čas. Z njim pa je prispeval tudi komandant straže, stara plešasta pokveka. Zanosno se je povzpela na stari vodnjak, zavihtel sabljo in nas začel miriti. Rekel je, da gremo v gotovo smrt, da so pred vrati Nemci z mitraljezi. Nihče ga ni poslušal. Razjarjena množica je vdrila skozi vrata, podrla komandanta z vodnjaka in hitela naprej. Kakor hitro smo dosegli gozd, so okrog jetnišnice že zaregljali mitraljezi. Slišali smo, kako nad nami zvižgajo krogle. Nedaleč od nas so brneli motorji in so treskale ročne bombe. Za las smo ušli smrti. To noč je bil mesec svetla skoraj kot sonce in nam je svetil pot, ki nas je vodila v neznano.

Ljotze Tomer

JUNAŠKA ŽIVLJENJSKA POT PRIMORSKEGA PROLETARCA

Iz Knežaka skozi Španijo v Cerkno

Matija Gržina je padel junaške smrti s tečajniki Partijske šole v Cerknem 27. januarja 1944, potem ko je srečno prestopil boje v Španiji, francoska koncentracijska taborišča in italijansko preganjanje

Veliko je vsepovsod po naših krajih tihih junakov, o katerih morda zgodovina ne bo nikoli pisala in ne bodo nikjer omenjeni. Prav je, če za letošnji Dan borca pokazemo in ohranimo še en spomin na takšnega junaka, ki je dal svoje življenje za lepšo prihodnost svojega ljudstva in za pravice delavcev vsega sveta.

V pivski vasi Knežak je bil leta 1913 rojen v družini Gržinovih deček, ki so mu dali ime Matija. Komaj je odrasel sprajčki in končal prvi razred osnovne šole v domači vasi, že je moral po silni razmer po svetu. Najprej je bil pri svojih sorodnikih Pavšcovih na Velikem Ubeljskem, kjer je končal osnovno šolo, nato pa je šel k stricu Matiji Margonu v Ljubljano, kjer se je izučil za avtomehnika.

Ze zgodaj se je povezal z nekaj naprednimi ljudmi. Vse kaže, da je imel posebno tesne stike in organizacijsko povezavo s Tomom Tomšičem, skoraj sovaščanom, začel je delati v Partiji in bil kmalu nato, leta 1934, poslan v Beograd. Od tam je šel med prvimi prostovoljci v Španijo, kjer je dosegel čim poročnika v Internacionalni brigadi. O njegovih dejanjih bi morda vedeli kaj

več preživeli soborci iz tistih časov — toda to je že posebna zgodba.

Po zmagi združene fašistične reakcije v Španiji se je Matija z

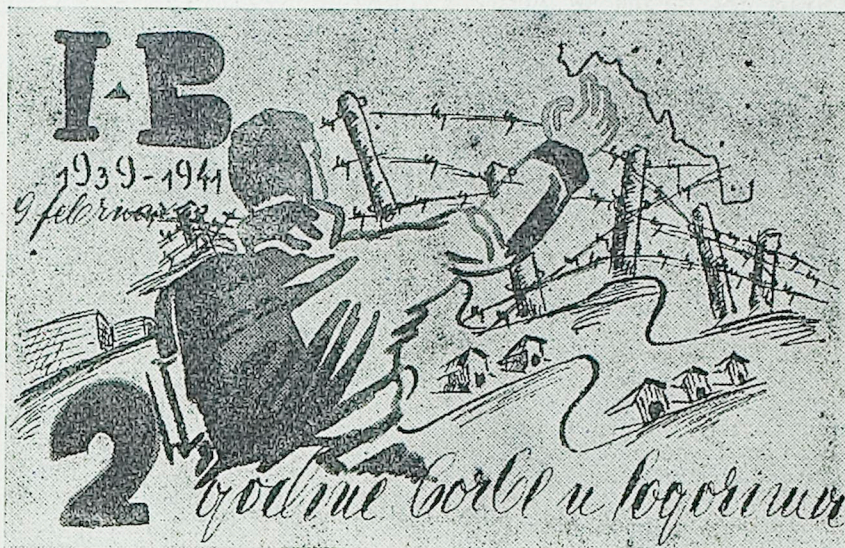
Marija Gregorič-Ipavec s svojo hčerko na Razdrtem v teh dneh

drugimi soborci umaknil v Francijo, kjer so bili nad dve leti konfinirani v koncentracijskih taboriščih. Od tam se jim je ob začetku druge svetovne vojne po raznih kanalih posrečilo priti domov. Za Matijo Italijani k sreči niso natančno vedeli, kje je bil in kaj je počel, marveč so domnevali, da je bil le emigrant v Jugoslaviji, pa so ga zato pustili pri miru. Že leta 1941 je vztrajno deloval za NOB v svojem rojstnem kraju, največ pa je med reškimi delavci, ker se je zaposlil v reški ladjedelnici. Za nekaj časa je postal tudi v vojsko, vendar pa so ga Italijani kot strokovnjaka poslali nazaj na delo v ladjedelnico. Kmalu pa je postala njegova politična aktivnost preveč očitna, zato se je moral umakniti v ilegalo in končno v partizane julija 1943, kjer je imel ilegalno ime Silvo Robida.

Podrobnejše podatke o njegovo-

vem delu v partizanih bi bilo prav tako treba zbrati. Dejstvo je, da je zaradi svoje prekaljene življenjske preteklosti bil tudi v vrstah borcev NOB viden funkcionar. Zal pa mu je nit življenja pretrgala sovražna krogla. Kot predavatelj v partijski šoli v Cerknem je padel skupaj s tečajniki dne 27. januarja 1944, ko so Nemci po zaslugi izdajalca zahrbtno vpadli v Cerkno.

Naj bodo tudi zgornji čeprav le skopi podatki v letošnjem jubilejnem letu naše revolucije skromen spomin enemu izmed njenih začetnikov in nosilcev.

Razglednica na gornji sliki je bila domač proizvod naših španskih borcev ob zaključku drugega leta konfinacije v francoskih taboriščih. Na pozdrave, ki jih je na drugi strani poslal ob tej priložnosti svojem tudi Matija Gržina, so se podpisali mnogi vidni udeleženci španske revolucije. Med njimi so imena kot Veljko Kovačević, Ljubo Knežević, Ivan Lenac, Maks Bače, Petar Drapšin, Čedo Kapor, Nikola Car, Franc Rozman in številni drugi

IZ ŽIVLJENJA IN DELA PRIMORSKIH KURIRJEV

Po poteh in domovih tihih junakov

Obstoj in uničenje relejne kurirske postaje TV P-6

Relejna postaja TV P-6, kurirji smo jo imenovali kar karavla P-6, je bila ustanovljena na Silvestrovo leta 1942 v Zaklavžah v gozdu med Mrzlo rupo in Čekovnikom. Pobudo za njeno ustanovitev sta dala dr. Aleš Bebler in narodni heroj Mirko Bračič. Vzdrževala naj bi kurirsko zvezo s karavlo P-5, ki je bila v gozdu v Zadlogu pri Črnom vrhu in karavlo P-7, ki je imela svoj sedež na Vrših pri Čepovanu.

Karavlo so postavili Viktor Carl-Jurko, doma iz Gornje Tribuše in ji je bil dodeljen kot komandant; Ivan Jan Kokošanec iz Čekovnika in Jakob-Vojko Velikonja, doma iz Čekovnika. V januarju in februarju leta 1943 je bila izpolnjena mreža relejnih postaj preko Banške planote na Tolminsko in celo v Slovensko Benečijo. S sosednjimi karavli smo kurirji vzdrževali zvezo dvakrat na teden, kasneje pa vsak dan. V mesecu januarju je dobila karavla naslednje tovarniše: Franca Rejca-Kuharja iz Gor. Tribuše, Oskara Zigmonta-Gašperja iz Vogarskega pri Gornji, Karatinovega Toneta iz Oblakovega vrha, Mirka Ličarja-Gortana iz Gornje Tribuše in Janka Hribarja-Izoka iz Vojskega. Od marca do 9. IX. sem bil komandir jaz. Komandir Jurko in kurir Jan sta bila premeščena v operativno enoto. Na karavli nas je ostalo šest tovarnišev; tisti smo ostali vse do zloma Italije, razen Gortana, ki je padel v juliju 1943 pri prehodu Idrije v Belu, ko je šel na zvezo s kurirji karavle P-5.

Taborišče smo napravili iz lesa, streho smo pokrili s smrekovim lubjem, težišča pa smo uredili iz smrekovih vej. Da bi nas ne izdal dim, smo skopali od ognjišča in baraki 30 metrov dolg rov, po katerem se je dim izgubljal, vrh tega pa smo drva tudi olupili in dobro posušili, preden smo jih položili v ogenj.

Zivel smo kot polhi. Ponoči smo hodili na kurirske zveze in nabavljali hrano, podnevi smo pa kuhali, jedli in spali ter se pripravljali za naslednjo noč. Tako smo živeli vse do marca 1943, ko je prišla četa italijanskih vojakov iz postojanke na Vojskem in zažgala kmetu v Zaklavžah gospodarsko poslopje. Kmetija je stala sredi gozda na samem. Tod smo dobivali hrano in razna obvestila s terena na Vojskem, Čekovniku in celo iz Idrije o premikih sovražnikov. Bila je zavedna partizanska družina in njihova hiša je bila na Vojskem prva požgana. Nekaj dni zatem smo se preselili kurirji in bližino Mrzle rupe blizu Idrije. Postavili smo pravo gozdno hišico, ki se je od prejšnje razlikovala po tem, da smo postavili kuhinjo ločeno; bila je kakih sto metrov proč od barake. To nam je narekovala previdnost. Na karavli nas je bilo vedno pet ali šest kurirjev, bili smo vedno zaposleni in zaradi tega nismo postavljali straž. Če bi nas sovražnik izsledil, bi ga prav gotovo privabil duh in zato bi najprej naletel na kuhinjo. Tedaj pa bi imeli ostali ravno dovolj časa, da bi pobegnili. Potrebna je bila najstrožja konspiracija. Za karavlo ni vedel razen nas nihče, tudi funkcionarji, ki so potovali po službenih dolžnostih iz glavnega štaba preko TV stanice, so morali imeti posebno dovoljenje glavnega štaba NOV in POS.

Poleti leta 1943 tod okrog ni bilo partizanskih enot. Gregoričeva in Gradnikova brigada sta takoj po ustanovitvi odšli v Slovensko Benečijo, v Trnovskem gozdu se je zadrževal le drugi bataljon Južnoprimorskega odreda. Kljub temu so Italijani ta teren budno nadzorovali. V zgodnji pomlad leta 1943 so ustanovili močno vojaški postojanko na Vojskem in v Gornji Tribuši. V Gornjo Tribušo so vsaki drugi dan s kamionom dovajali hrano in drugo blago. O tem smo obvestili drugi bataljon Južnoprimorskega odreda. Napravili so načrt, da tovarnjak napadejo in zaplenijo hrano. 22. junija zvečer je prišla k nam skupina 16 dobro oboroženih borcev. Skupaj z njimi smo postavili ponoči zasedo. Doživeli pa smo presenečenje. Namesto hrane je bilo na kamionu 19 polistov Nucleve enote, ki je bila posebej izveščana za lov na partizane. Oboroženi so bili z avtomatskim orožjem. V spopadu jih je padlo 17,

le dvema je uspelo pobegniti v Idrijo. Mi smo bili brez izgub, niti ranjenca nismo imeli. Kamion smo uničili. Po končani akciji so borci drugega bataljona pohiteli v svojo enoto, kurirji pa smo ostali nič hudega sluteči na istem kraju. Že naslednjega dne smo zvedeli, da so bili likvidirani policisti namenjeni v Mrzlo rupo in v Vojsko, da bi napravili pri nekaterih družinah preiskave in da bi odprejli zaradi sodelovanja z NOV več ljudi v internacijo. Svoj namen so kmalu dosegli. Na Vojsko, Čekovnik in Mrzlo rupo so skoncentrirali veliko število vojaštva iz raznih postojank na Primorskem in celo iz Gorice in Trsta. Trejtega dne je vse potihnilo in prepričani smo bili, da so se vrnili v postojanke. Napravili smo razpored ter odšli na zvezo s sosednjimi karavli in po hrano. Vojko in Izok sta odšla na javko s komandirji karavle P-5, Kartinov Tone je odšel v Gornjo Kanonijo po hrano, midva z Gašperjem pa sva odšla v Gornjo Tribušo na zvezo s karavlo P-7. Odpotovali smo vsi hkrati, tako da je ostalo taborišče povsem prazno. Vojko, Izok in Tone so bili spetoma napadeni, vendar jim je uspelo pobegniti. Vrnili so se v karavlo, kjer je vsak vzel svojo prtljago; še istega večera so šli čez Mrzlo rupo v Gornjo Tribušo. Z Gašperjem nisva o tem nič vedela, zato sva se v mraku vracala v karavlo. Brez skrbi sva legla in zaspala. Zjutraj bi se morali vrniti tudi ostali kurirji, vendar ni bilo nikogar. Nad tem sva malce ostrmela, vendar sva skuhalo polento za vse. Preko dneva sva opravila še druga dela in pripravila drva. Ko se je večerilo, sva pojedla preostalo polento in se pripravljala za odhod na zvezo. Kuhinja je bila med skafli in pokrila s smrekovim lubjem, tako da se vanjo ni dobro slišalo, če se ji je kdo približeval. Mahoma sva zaslišala v bližini govorico. Nekdo je rekel: »Guarda, guarda, che cosa c'è là?« Presenečena sva zgrabila puške in skočila iz kuhinje. Zagledala sva kolono Italijanov, ki so se približevali kuhinji. Spogledala sva se in planila v nasprotno smer. Opazili so naju in začeli streljati. Tekla sva po gozdu in skoraj trčila v drugo skupino Italijanov, ki so zemljišče preiskovali s psi. Kazalo je, da nama je odbila zadnja ura. Spustila sva se skozi grmovje navzdol in pri Klavžah našli Italijansko zasedo. Na srečo sva jo opazila in se umaknila na teren, ki so ga bili Italijani pregledali. Srečno sva našla. Bila sva na nasprotnem bregu nad Krekavšami

in opazovala gorečo karavlo. V karavli sem na ležišču med smrečjem pustil bombo in sem pričakoval, da bo zdaj zdaj eksplodirala in napravila med njimi zmedo. Kasneje smo zvedeli, da so bombo našli in jo prinesli v Idrijo.

Naslednjega dne sva se z Gašperjem sestala s ostalimi kurirji v Gornji Tribuši. Zvedela sva za dokaj čudno naključje. Ko so bili Tone, Vojko in Izok napadeni ter so se umaknili iz karavle v Tribušo, so šli po isti poti, po kateri sva se vracala v karavlo midva z Gašperjem. Bilo je temno kot v rogu. Gašper je nosil ponev, ki jo je bil našel na pogorišču pri Brusu. Ponev je sem in tja udarila v veje in zavnela. Kurirji so menili, da ropotajo čutarice in čelade italijanskih vojakov, zato so se srečanju izognili. Z Gašperjem sva prišla v karavlo, ne da bi vedela, da je v bližini sovražnik.

Karavlo P-6 smo preselili v Gornjo Tribušo in tod smo ostali vse do kapitulacije Italije. Tedaj je bila karavla ukinjena, zveza pa reorganizirana preko karavle P-5 direktno na P-7 in tako je ostalo vse do osvoboditve.

Vojaki iz postojanke v Gornji Tribuši so bili za kurirje velika ovira. Večkrat so ponoči postavljali zasede ob naših kurirskih poteh. Bilo nas je premalo, da bi se lahko z njimi pomerili v odkritem spopadu. Večkrat smo prirejali strašne akcije. V širokem loku smo obkrožili njihovo postojanko in izstrelili vanjo nekaj nabojev. Italijani so imeli občutek, da jih napada močnejša partizanska enota. Zabevskele so strojnice in puške. Naslednjega dne pa so se čudili, ko niso nikjer našli nobenega mrtvega partizana.

Domačije v Gornji Tribuši so si precej vsakasebi, zato jih je bilo težko nadzorovati. Italijani so se z gospodari domačij domenili, naj zažgejo kup slame v krajih, kjer bi se pojavili partizani. Ta dogovor smo mi izrabljali; zažigali smo kupe slame in poganjali Italijanom v postojanki strah v kosti. Šele ob svitu so si upali iz postojanke in šli pregledat teren.

Pripomniti pa moram, da so nam bili prebivalci v teh krajih naklonjeni in da smo imeli z njimi vsakdanje stike. Nudili so nam vsestransko pomoč tako v hrani kakor v drugem materialu; obveščali so nas o gibanju sovražnikovih vojakov in karabinerjev ter o njihovih namelih.

Rejec France-Kuhar

V Divači bodo lepo proslavili Dan borca

V okviru proslav dvajsetletnice revolucije jugoslovanskih narodov in v počastitev Dneva borcev bo v Divači dne 2. julija 1961 odkritje spominske plošče na skupnem grobišču padlih v NOB.

Sledile bodo ocenjevalne moto-dirke, ki jih organizira Avtomoto društvo Divača, tekmovanje v odbojki in balinanju, zvečer bo prosta zabava.

Krajevni odbor ZB je imel več sej s predstavniki množičnih organizacij, da bi v sodelovanju ta program najbolje uspel. Predvideno je bilo, da bo tega dne ZB razvila svoj prapor, kar pa zaradi pomanjkanja sredstev odpade na poznejši čas; pri tem ima v mislih Dan republike, 29. november. Krajevni odbor se je zato obrnil na podjetja in njih sindikalne podružnice za pomoč, ki so jo nekateri z razumevanjem obljubili;

tako bo železniška sekcija za vleko v Divači krila stroške spominske plošče, sindikalna podružnica železniške postaje Divača pa bo poleg svojega prispevka dala enkratni prostovoljni prispevek vseh svojih članov. Pomoč so obljubili še sindikalna podružnica Sekcije za vzdrževanje proge in gasilci. Zal pa je nekaj podjetij že negativno odgovorilo.

Na večer pred Dnevom borcev bo krajevni odbor ZB imel slavnostno sejo. Taborniki bodo zakurili kresove, ko se bodo vrnili z okrajnega tekmovanja v Pivki, kamor se bodo odpravili zadnje dni junija po partizanskih poteh in na obisk znanih partizanskih vasi v Brkinih, koder jih bodo vodili bivši borci, ki so jim te poti znane iz časov NOV.

Andrej Marsetič
Divača 64

Matija Gržina v uniformi poročnika španske republikanske armade (internacionalne brigade). Fotografiran je bil novembra 1938 v Valenciji

V PLAMENIH

(Nadaljevanje z 10. strani)

Dva vojaka sta stopila k Rudiju. Hlapec ju je prestrašeno pogledal in se potem ozrl po svojih tovariših. Ve, da bomo morali vsi umreti, Mirko ni dvomil. Gotovo bi se tudi Rudi laže poslavljaj, če bi nad pokrajino ležala megla in bi se izpod oblaka neba cedil dež. Tako pa mu je hudo zaradi razkošja sončnih žarkov, ki jih je vsa jasa polna.

Mirko je videl, kako sta vojaka položila Rudiju v usta nekaj kock krizta. Nato sta se umaknili par korakov nazaj. V rokah enega izmed njiju je zagorela vrvice, speljana do Rudijevih ust. V jetnikovih očeh je zagorel blazen strah. Mirku so se zašibile noge. Trdo je zamislil. Posvetilo se je in zagrmelo. Drobci krizta so mu prasnili v obraz. Odprl je oči in kmalu dim videl Rudija, kako je zakril z rokami in omahnil v travo.

Krohot je napolnil jaso, da je poslušano odmevalo med skalovjem. Rudijevo telo se je še zvijalo v smrtnih krčih, ko so boji na sredino ravnice potisnili Izidorja. Trgal se jim je iz rok in silil k Mirku, kakor da bi pri njem iskal zavetja. Od groze bo popolnoma zblaznel, če ga takoj ne pokončajo, je čutil Mirko.

Rudijeva mučitelja sta zdaj prišla vsak z ene strani Izidorja za roke v zapetju in mu jih zvilja na hrbtu. Potem je k njemu stopil tretji. V desnici se mu je zablistel nož.

»Neete!« je zastopal Izidor in skušal iztrgati roke, da bi si zakril oči. Vojaka za njim nista popustila.

Zaklani ga bodo, je pomislil Mirko. Na čelo mu je stopil mrzel pot, v glavi pa se mu je delala megla.

Počasi je klavce približeval nož Izidorjevemu obrazu. Rezilo se je svetilkalo v soncu. Izidor je izbulji oči in že na robu blaznosti začel umikati glavo. Nemca za njim sta ga z eno roko zagrabil za vrat in mu ga stisnila v trdne klešče. Z živalsko strastjo je tretji porinil hlapec ost noža od spodaj navzgor v desno oko. Izidor je zarjovel, da je šlo skozi ušesa. Ko je iztaknjeno oko kot steklena kroglica zletelo na tla, so ga vojaki izpustili. Zgrudil se je na kolen in z rokami grabil za desno vojdiho, ki je prazna strnela v svet. Po hlu mu je potlel krvavkastobel izcedek in kapljal v travo.

Mirko je začutil takšno slabost, da se je le s skrajnim naporom volje

obdržal na nogah. Nekaj sekund so mu želodec trgal neznošni krči in le malo je manjkalo, da bi vsega izbruhnil. O, prekleti, stokrat prekleti, je šepetal.

Izidor ni več tuil. Iz grla se mu je izvijalo samo še hropenje, ki je postajalo vse tišje in tišje. Po levem hlu pa so si druga drugi sledile debele solze.

Povsem je utihnil, ko mu je strel iz raketne pištole razkral glavo.

Zdal je vrsta na meni, se je zavedel Mirko. V glavi so mu misli spet postale jasne. Bil je miren, kot da ne gre zanj. Najbrž zato, je mislil, ker sem že dvakrat umrl. In kakšne smrti! Zanj si bodo težko izmislili kaj hujšega.

Zdal ni bil več mlad fant, ki se je znal smejati celo za prazen nič. Bil je starec, pripravljen na smrt. Bolje je tako, ni bil žalosten. V tej uri je videl preveč, da bi bil lahko v življenju srecen, čeprav bi ga vrnili vanj.

Če bi mu kdo prej pripovedoval, da lahko človek tako počne s človekom, bi ga bil uselal v obraz. Bolje, da ne ostane živ. Vse življenje bi moral nositi v sebi željo, da maščuje Rudija in Izidorja. Da ubija. Ubija zveri, ki jim je narava sebi v zasmeh dala človeško podobo.

Mirka kdo ve zakaj niso več mučili. Prav od blizu so mu s pištole prestrelili čelo. In vendar je bila njegova smrt najstrašnejša, ker je moral trikrat umreti.

Vse jutro, takoj po odhodu Nemcev, so pri Blekarju hodili iz kuhinje — ta se edina ni bila sesula — pred hišo in poslušali krike, ki so se z vrh hriba prebijali do njih. Vendar niso resno pomislili na hlapec, saj je bilo večkrat slišati tako, kot bi v planini jokali otroci. Ze pozno popoldne so jim od Tratinke sporočili, da ležijo na Plehu trupla vseh treh hlapcev.

Preden so jih odpeljali na bližnje pokopališče, se je Milena odpravila na Pleho, da bi se od njih poslovila. Se v smrti sta ostala skupaj, jo je globoko pretreslo, ko je v smrečju pod cesto drugo ob drugem zagledala trupla Izidorja in Mirka. Nekoliko vstran je ležal Rudi.

Nemci so ta dan pustili za seboj še dve žrtvi. Tratinčkovega hlapca — pobili so ga kar v hlevu — in partizana, ki so ga ujeli nekje v bližini.

ŽENA IN DOM ★ ZDRAVSTVO IN VZGOJA ★ OTROK IN DRUŽINA ★ ŽENA IN DOM ★ ZDRAVSTVO IN VZGOJA ★ OTROK IN DR

VSAKOLETNO VPRAŠANJE:

Kam sedaj?

»Kam sedaj?« — to je bil naslov šolske naloge, ki so jo v marcu pisali učenci osmega razreda osnovnih šol v Kopru, Izoli, Piranu, Sežani in Hrpeljah. In ta naloga je bila nagradna, saj sta jo razpisala v Tednu poklicnega usmerjanja Zavod za pedagoško službo in Zavod za zaposlovanje delavcev okraja Koper.

Res — kam sedaj? — to ni lahko vprašanje njim, ki so zaključili obvezno šolanje in morajo do jeseni odločiti: ali nadaljevati šolanje ali pa iti v uk.

Več kot 1000 učencev in učenek je v svojih nalogah na to vprašanje odkritosrčno napisalo, kaj si želijo in tako nudilo vzgojiteljem vrsto novih vpogledov v duševnost človeka, ki je pred prvo odločitvijo — ri izbiri poklica. Ve-

čina fantov se je odločila za študij tehničnih ved, dekleta pa v glavnem za uk v šiviljski ali frizerski stroki. Zanimivo je tudi, da bo skoraj 50 odstotkov vseh anketirancev nadaljevalo šolanje na gimnaziji in drugih srednjih strokovnih šolah.

Minuli petek pa je deset najboljših piscev nagradne naloge »Kam sedaj?« dobilo na predlog posebne ocenjevalne komisije praktična darila na priskrbenem sprejemu, ki sta ga v Kopru priredila oba Zavoda, medtem ko je 17 učencev in učenek prejelo posebne nagrade.

KOSILO V 45 MINUTAH

Skuhali bomo:

TELEČJO JUHO
TELEČJI RIZOTO
PARADIŽNIKOVO SOLATO
JAGODE S SMETANO

TELEČJA JUHA

10 dkg telečine, 4 dkg masti, 3 dkg moke, zeleni peteršilj, 2 l vode, 10 dkg korenčka, 10 dkg graha, čebula, morda malo cvetače, maslo in rumenjaki.

Telečino dušimo na masti, ko je na pol gotova, dodamo vso zelenjavo. Dušimo do konca, dodamo moko, zalijemo z vodo in pustimo, da prevre. Na koncu dodamo maslo, vmešamo z rumenjaki, in zeleni peteršilj.

TELEČJI RIZOTO

20 dkg telečine, 6 dkg masti, 15 dkg čebule, 30 dkg riža, 20 dkg graha, peteršilj, 3 dkg parmezana. Telečino zrežemo na majhne kocke, damo na svetlo prepraženo čebulo in dušimo, pozneje dodamo še grah. Ko je na pol mehko, dodamo riž, zalijemo z vodo in počasi kuhamo. Na koncu dodamo peteršilj in mriban parmezan.

PARADIŽNIKOVA SOLATA

1/2 kg paradižnika, 1/2 dcl olja, sol, čebula, poper. Paradižnik operemo in očistimo, zrežemo z ostrim nožem na tenke rezine, dodamo olje, čebulo, kis in poper.

JAGODE S SMETANO

1/2 kg jagod, 2 dcl sladke smetane, 10 dkg sladkorja v prahu. Jagode operemo, zmešamo s sladkorjem in preden serviramo, stotčemo smetano in jo prelujemo čez jagode.

ZADNJE ABSOLVENTKE
ENOLETNE BOLNIČARSKE
ŠOLE V PIRANU

Minulo soboto je bila v Piranu skromna slovesnost. Proslavljali so namreč uspešen zaključek šolanja 30 deklet na dosedanji enoletni bolničarski šoli. S tem, ko so ta dekleta, ki bodo po enomesečni praksi v jeseni kot bolničarke dobile službo v zdravstvenih ustanovah širom po Sloveniji, je tudi praktično prenehala z delom ta šola, ki je v štirih letih svojega obstoja izsolala več kot 100 bolničark. Z novim šolskim letom bo šola v skladu z reformo v šolstvu postala štiri-letna šola za zdravstvene delavce — oddelek za ambulantno bolnično smer.

Slovesnemu zaključku šolskega leta in razdelitvi spričeval so prisostvovali tudi predstavniki zdravstva piranske občine in absolventkam želeli uspešno delo na novih službenih mestih.

KRVODAJALCI

Prijavljeni krvodajalci transfuzijske postaje v Izoli v dneh 19., 21. in 22. junija 1961:

DOM ONEMOGLIH IZOLA: Božana Ban

FRUCTUS: Bočaj Danijel, Divo Nicolo, Elda Gortan, Franc Kravos, Mara Spacapan, Francka Zabkar

GOSPODINJA: Francka Bertalanč

INTERTRANS: Ahton Zivic

KMETIJSKI KOMBINAT KOPER: Mario Angelini, Zora Cvejič, Stefka Fekonja, Gina Gidi, Franc Gregorič, Karlo Gojman, Franc Gjerkiš, inž. Janez Godec, Martin Horvat, Alojz Jablanovec, Manjan Jug, Jože Koren, Lajher Kristina, Leopold Mernik, Silva Maršič, Stanko Meško, Marija Mislovič, Nado Olič, Alojz Padovnik, Jože Pavlin, Franc Plohl, Marija Plohl, Marija Podvršič, Marija Ravšelj, Vinko Slodnjak, Julijana Savle, Metod Tašner, Dušan Vergan

MEHANOTEHNIKA: Tone Bertalanč, Pavel Nedoh, Edvard Torkar

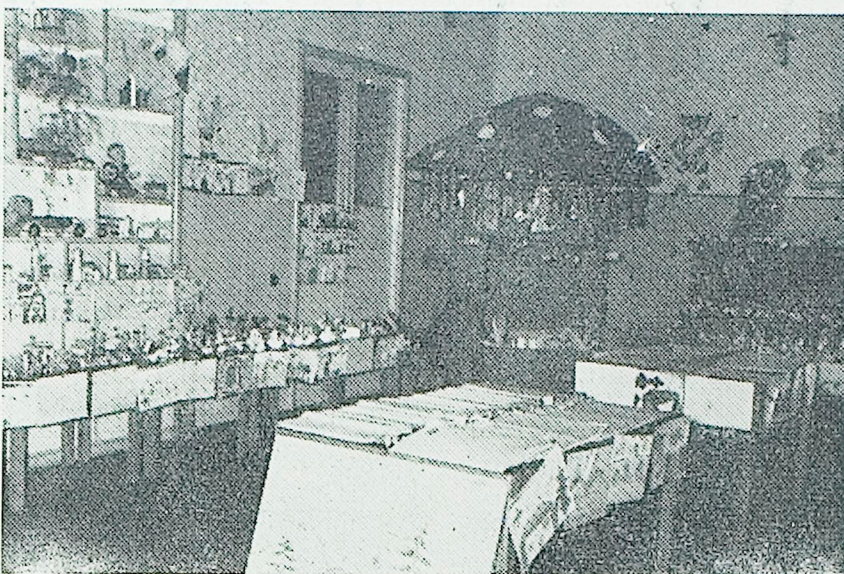
OBNOVA IZOLA: Danijel Klezin

OBLO IZOLA: Franc Baša, Davorin Reščič

RUDA: Franc Hrvatin

PRIMORSKI TISK: Marija Furlanič, Ana Herkov, Onorato Kocjančič, Lazar Kozlovčič, Marija Marsetič, Pavel Trček

TRGOČENTER: Jože Bembič, Vida Gantar, Alojzija Gregorič, Franc Guštin, Savo Medica, Tulio Morgan, Gabrijel Opeka, Ernest Peca, Franc Piciga, Marino Piciga, Olivij Stefančič

Ob zaključku šolskega leta so priredili v gostinskem otroškem vrtcu razstavo in nastop cibalčkov. Na zgornji sliki vidite detajl z lepo urejene in uspele razstave, na spodnji pa cibalčane ob izvajanju ritmično obdelane pesmi

Pomladitev stanovanjske skupnosti v Izoli

Na nedavnih zborih volivcev so Izolčani izvolili dobro polovico novih članov v odbore stanovanjskih skupnosti, ker je nekaterim članom potekla mandatna doba. Pomlajeno članstvo bo slej ko prej posvetilo vso skrb razvoju in nadaljnjemu utrjevanju servisov stanovanjskih skupnosti, ki imajo v Izoli čedalje pomembnejšo vlogo. Kot prvo nalogo so sprejeli program za moderniziranje pral-

nice. Ta pomemben obrat bodo že v doglednem času opremili z novimi stroji. Če bo, kot pričakujemo, imela ta pobuda stanovanjskih skupnosti ugoden odmev glede pomoči pri gospodarskih organizacijah in Občinskem ljudskem odboru, se bodo oskrbeli z enim večjim pralnim strojem, dvema grelcema za vodo in sodobno sušilnico.

DROBTINE, KI BI RAZVESELILE VSAKO ŽENO

Več dobre volje kot denarja

Brez dvoma smo priča posešene mu tempu raznih izboljšav pri izbiri blaga, vzorcev, pa tudi uslug in poslovanja. To je vsekakor razveseljivo dejstvo ob misli na številne pomanjkljivosti, ki rode nezadovoljstvo in slabo voljo, pa bi zadostovalo nekaj iznajdljivosti in prizadevanja, da bi to odpravili. In potem se zgodi, da z odprtimi usti poslušamo pripovedke o zanimivih in praktičnih stvarih v bolj razvitih deželah. Kar priznamo — radi pretiravamo, tisti, ki pripovedujejo in tisti, ki poslušamo. S tem nikakor ne zanikamo dejstva, da smo tudi mi že precej napredovali, toda spoznamo tudi, kako bi se lahko olajšali marsikaj zaposleni ženi in gospodinji. Teh zahtev ne moremo obsojati, ker so del naše človeške stvarnosti, naših realnih želja in nenehni težnji k boljšemu.

Tako poslušamo naše znanke, ki so imele priložnost, da so si to in ono ogledale v drugih deželah, poslušamo in presojamo. In mislimo: zakaj ne bi bilo mogoče tudi pri nas, zakaj bi reševali le velike probleme in puščali v nemar tiste drobne, ki pa tako bistveno vplivajo na naše razpoloženje, dobro voljo in delovitost. In se to povejmo: res se tudi pri nas že lahko poslužimo številnih ukrepov, ki bi nam pomagali pri njih gospodinji preprosta računica ne dovoli.

Tovarišica, ki je bila v Zürichu, nam je pripovedovala, kako njena gostiteljica ni bila prav nič v zadregi, ko je dobila nenadni obisk. Preprosto je dvignila telefonsko slušalko in naročila v trgovini, kaj potrebuje. Kmalu se je pred hišo ustavila vespa in fant ji je prinesel vse naročeno v kuhinjo. Cena take usluge je minimalna, ker trgovci v teh stvarih ne iščejo dobička. Zavedajo se, da take usluge sicer niso donosne, toda da je treba biti tudi ustrežljiv, sicer bo stranka odšla h konkurenci. Tega strahu imajo naši trgovci vse premalo.

Za nekatere usluge niti ni treba telefonirati. Tovarišica, ki je preživela teden dni v Losanni pri svojih sorod-

nikih, pripoveduje o zanimivih stvarih, ki bi se jih morali naučiti tudi naši servisi. Že prvi dan njenega bivanja je sorodnico obiskal predstavnik servisa za hišna popravila. Ker je bilo vse v redu, je odšel k naslednjemu stanovalcu. Potem je prišel predstavnik servisa za popravilo električnih naprav in aparatov, potem človek iz servisa za pranje perila in likanja, potem... Kaj bi vse naštevali. V tednu dni, pravi tovarišica, se je zvrstilo natančno 17 predstavnikov raznih servisov, za katere plačuje gospodinja minimalno naročnino. In potem pridejo sami, ne da bi jih klicala, v točno odmerjenih razdobjih. Gospodinja pa lahko mirno spi, tudi če je v hiši ta ali ona okvara. Ve, da bo in kdaj bo popravljena. V izjemnih in nujnih primerih pa lahko takoj pokliče človeka, ki bo okvaro popravil. Kar pomislimo, kolikokrat moramo prositi naše privatne obratnike — in s servisi ni bolje — da pridejo v stanovanje in nam popravijo okvaro. In potem so popravila še nesolidna in tudi ne poceni.

Ob tem se nam nujno porodi še vprašanje, čemu nam služi telefon in kakšne usluge dobimo po tej poti. Informacije o točnem času, kdaj gre avtobus ali vlak, zdravniško pomoč... In kaj še? Domala nobene pomembnejše usluge, ki bi nam olajšala kako delo, skrb za hišo, prihranila pot in tekanje. Naše trgovine, tudi če imajo telefon, sile nezaupljivo sprejemajo telefonska naročila, pravijo tudi, da preverjajo številko, s katere kličete. Marsikje nam komplaciran mehanizem otežuje življenje v današnjem dinamičnem času.

V svetu poznajo še številne drobne usluge, ki ženi olajšajo delo in prihranijo čas. Koliko bolj pomembno bi to bilo še za našo zaposleno ženo, ki ji je čas največja dragocenost. In to so stvari, ki ne zahtevajo druge investicije kot dobro voljo in malce iznajdljivosti. Tako imajo na primer številne trgovine z mešanim blagom v Zahodni Nemčiji naprave z infrardečimi žarki za pečenje mesa in perutnine. Gospodinje se jih poslužu-

jejo kot pri nas naprav za mletje kave.

Se bolj preprosto je — in to imajo številne dežele — obdržati dolgo svež kruh. Kdo ve zakaj meni naša trgovska mreža, da so polivinilaste vrečke taka dragocenost, da ne morejo v njih pakirati svežega kruha? Tako pa naravnost hitimo, da pojemo še vroč kruh, čeprav to ni zdravo. In da pri tem niti ne govorimo, koliko prahu in umazanije pojemo s tem in koliko bolj higienska bi bila taka prodaja kruha in prenašanje domov v mrežah. Res pa je, da so začeli pakirati v polivinil v nekaterih naših mestih meso. Toda to bi bilo zaželeno povsod.

Potem smo slišali o čudežni kemikaliji iz Zahodne Nemčije — imena si tovarišica ni zapomnila — ki jo kanete v vodo in potem vanjo samo pomočite posodo, da je čista. Našemu bistu sicer vsa čast, toda kaže, da je ta kemikalija le veliko učinkovitejša. Zakaj ne bi raje uvozili tega, kot pa porcelanaste pingvine in severne medvede, pa pse in mačke, ki kvarijo naš že tako labilen okus. In zakaj ne bi proizvajali tudi mi kaj takega (z licenco ali brez!) namesto tistih 355 vrst raznih vodič, ki jim nihče ne ve pravega namena.

Kako so muhe sitna nadlega posebno v vročini, ve vsakdo. In tudi to, da so naše klasične muholovke kaj neprimerno in neestetsko sredstvo. Na Danskem imajo na primer »bombne rezervoarje«, ki s posebno napravo razpršujejo prašek prijetnega duha, ki pa muhe uničuje in ustvarja zanje neznosno ozračje. Kdo si tega ne bi želel!

Roko na srce: tudi pri nas smo dobili razne izdelke, o katerih pred leti še sanjali nismo. Toda zdaj upravičeno pričakujemo od naših podjetij, da bodo razširila in dopolnila svoj asortiman s praktičnimi in preprosti izdelki, ki jih potrebuje vsako gospodinjstvo in vsi naši delovni ljudje. In še usluge — vseh vrst in izvora — naj bodo vsestranske, popolne, hitre in zanesljive. Bolj kot so zdaj.

Poletna obleka z letošnjimi modnimi zahtevki, ki je čisto blago in na krilu široka praga s figurami

Poklici, ki postajajo vedno aktualnejši

Poraja se nujno vprašanje: kdo bo šolal kuharje za ustanove družbene prehrane, za mlečne kuhinje in za razne domove? Kdo bo dal znanje in kvalifikacijo pericam in likaricam v servisih, osebju v domovih in bolnicah, hišnim pomočnicam? Servisi in domovi, ustanove stanovanjskih skupnosti in komunalne dejavnosti potrebujejo in iščejo za rentabilno in kvalitetno poslovanje strokovno usposobljen kader

Vprašanje je tu in terja odgovor. Ali bo za to izobraževalno dejavnost kak poseben center ali bo kako drugače. Doslej se je s tem vsaj nekoliko ukvarjal naš Zavod za napredek gospodinjstva, čeprav niso mogli iz objektivnih vzrokov zagrabiti vprašanja sistematično, še manj pa ga rešiti.

Toda službe družbene pomoči družini se razvijajo, nekateri servisi delajo — po liniji stanovanjske skupnosti ali komunalne službe — njihova kapaciteta pa ni polno izkoriščena, stroji pre pogosto terjajo popravila, usluge pa potrošnikov ne zadovoljujejo. Potem pa so tu še ljudje, ki delajo in imajo pišle perspektive razvoja, ker je njihovo znanje pomanjkljivo, nimajo kvalifikacije niti določenega statusa. Medtem ko ima delavec v gospodarstvi organizaciji možnost, da po dveh letih prakse na delovnem mestu in nekaj teoretičnega znanja napravi izpit za polkvalifikacijo, imamo številne delavce v takih družbenih obratih, ki te možnosti nimajo. Delavci v raznih servisih in uslužnostnih podjetjih pa so navadno strokovno neusposobljeni, zato so usluge drage, kvaliteta uslug na nizki stopnji in potrošnik z uslugo nezadovoljen.

Naš okrajni Zavod za napredek gospodinjstva ni čakal na uredbe in predpise. Razumel je potrebe in nudil svoje usluge povsod, kjer so jih potrebovali. Skozi številne tečaje so šli kadri iz najrazličnejših ustanov in si pridobili praktično znanje, ki ga potrebujejo pri svojem delu. Vendar pa Zavod zaradi pomanjkanja strokovnega kadra ni mogel posegati na vsa področja in je vprašanje bolj načel, kot pa rešil, odprl je vrata, ki pa so preozka, da bi skozi nje mogli vsi tisti, ki bi želeli in potrebovali kvalifikacijo v novih poklicih. Toda v času, ko govorimo o organizirani družbeni pomoči družini, bo treba najti forum, ki bodo zainteresirano reševali tudi ta vprašanja. Gotovo se bo takoj oglasil tudi koristnik: stanovanjska skupnost, razni domovi, komunalna služba, servisi, posameznik in komuna. Življenje, potrebe in nadaljnji razvoj bodo izkristalizirali odgovor in obliko. Z. L.

Boljša ali slabša sezona kot lani?

Letošnje deževno vreme je v glavnem povzročilo vtis, da turistična sezona (oz. predsezona) ne poteka v redu, pač pa da je mnogo slabša kot v preteklih letih. Statistični podatki, ki so zdaj znani za prve štiri mesece letošnjega leta, nam omogočajo točno primerjavo z letom 1960.

Celotni finančni promet v gostinstvu in turizmu se je v teh 4 mesecih povečal nasproti lanskemu za 17%. Skupno je letos znašal preko 77 milijonov dinarjev. Od tega je imel skoraj 22 milijonov dinarjev prometa hotel »Palace«, ki pa je imel v letošnjih prvih 4 mesecih 5% nižji finančni promet kot lani v istem obdobju. Največje povečanje finančnega prometa nasproti lanskemu je dosegel hotel »Central« in sicer za 49%, za 36 do 38% pa so povečale promet tudi restavracije »Pri treh vdovah« in »Riviera« v Piranu in »Na postaji« v Luciji.

Vseh gostov je bilo v letošnjih prvih štirih mesecih 6816, kar je 26% več kot lani v istem času. Zanimivo je, da je enako porastlo število domačih kot inozemskih gostov. Kako je slabo vreme vplivalo na gostinsko-turistični pro-

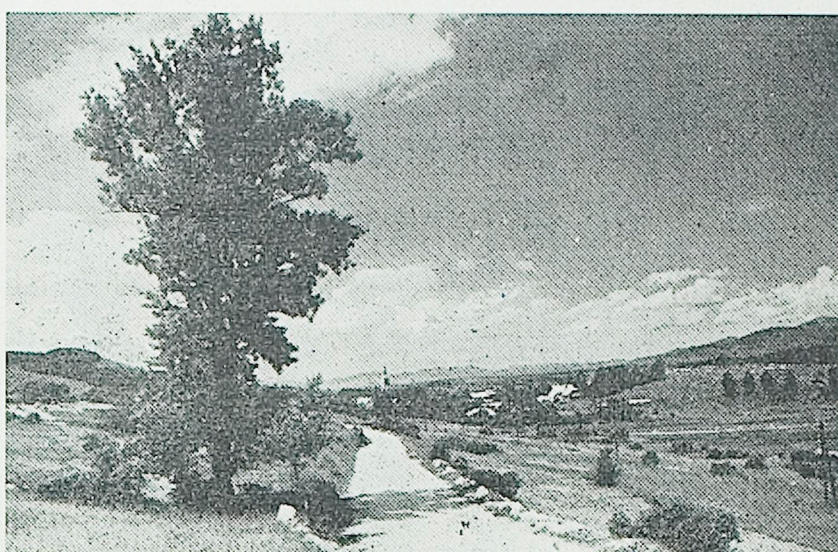
met, pa se vidi iz dejstva, da je kljub povečanemu številu gostov bilo doseženih letos manj prenočitev kot lani. Vendar je padlo samo število prenočitev domačih gostov (in sicer za 36%) medtem ko je število nočitev inozemskih gostov za 9% večje kot lani (ali celo 30% večje kot leta 1959).

Takole so se stanovalci na Cesti JLA v zadnji prekinitvi dobave vode preskrbovali s pitno vodo na dvorišču velikega stanovanjskega bloka ob hotelu Triglav

Povprečni čas bivanja je zaradi slabega vremena znatno krajši. Lani je znašal v prvih 4 mesecih povprečno 4 dni na vsakega gosta, letos pa komaj 2 in pol dneva.

Logičen zaključek vsega je, da je bil turistični promet v letošnji predsezoni kljub slabemu vremenu boljši kot v preteklih letih. Razen tega lahko sklepamo, da pridobivajo letovišča piranske občine vedno večji sloves med inozemskimi turisti. Naloga vseh gostinskih in turističnih delavcev je, da vsaj ohranijo, če ne še izboljšajo ta sloves, in da postopoma dosežejo tudi povečanje prometa domačega turizma v predsezonskih mesecih.

Pivsko področje ima še neomejene možnosti za razvoj turizma — tako poletnega kot tudi zimskega, saj ima v vsej okolici idealna smučišča. Na sliki je prikupna vasica Zagorje na Pivki — o njeni lepoti dovolj zgovorno priča gornja slika, posneta prav v teh vročih dneh

V luči novih instrumentov

Zbor proizvajalcev občinskega ljudskega odbora Sežana s pozornostjo spremlja prve korake gospodarskih organizacij v nov gospodarski sistem. Analiza, ki mu je bila predložena in o ugotovitvah katere je razpravljala na seji 26. t. m., kaže v glavnem naslednjo sliko.

Tovarna pletenin, Rudnik črnege premoga, obrat »Iskre« Kranj in Mlekarna bodo v nekoliko neugodnejšem položaju glede možnosti ustvarjanja lastnih skladov, ne bo pa ogrožen njihov obstoj. Podjetje Elektrol, ki bo imelo zaradi nadpovprečne rentabilnosti manjši prispevek iz dohodka kot v preteklem letu, bo lahko oblikovalo večja sredstva za sklade.

Kmetijska zadruga bo morala iz skladov nekmetijske dejavnosti začasno kriti izgubo kmetijskih obratov, ki jo bo povzročala premalo izpeljana organizacija dela, pomanjkanje delovne sile in še nedognano nagrajevanje delavcev, pomanjkljiva mehanizacija in neekonomske cene nekaterih pridelkov. Glede oblikovanja skladov bodo nekoliko na slabšem tudi v gradbeništvu. Tu pa je še mnogo rezerv v organizaciji dela, ki vpliva na nizko storilnost, v možnosti razvoja tehnične opremljenosti, itd. Z odpravo teh pomanjkljivosti bi se stanje lahko znatno popravilo.

Trgovska podjetja vključno z

»Jadranom« bodo lahko namenila več sredstev za sklade.

V gostinstvu, storitveni obrti in v komunalnih podjetjih položaj ni slabši od lanskega leta, vendar so bile tu potrebne določene spremembe v cenah, ki naj bi zagotovile enakomeren dotok sredstev v občinski investicijski sklad in v sklad podjetij. Ni pa mogoče trditi, da je stanje nekaterih podjetij storitvene obrti zadovoljivo. Ta ugotovitev velja predvsem za čevljarska podjetja v Skopem, Komnu in Stanjelu, ki dosegajo spričo slabe organizacije in opreme tudi nizko rentabilnost. Ta podjetja bodo morala veliko več razmišljati o tem, kako dvigniti proizvodnost in zmanjšati režijske stroške.

Novi predpisi se bodo posebno ostro odražali v proizvodnih obrtnih podjetjih, ki so sedaj izenačena z industrijo, ne glede na to, da je njihov organski sestav sredstev za proizvodnjo nizek. Najbolj kritično bo stanje v mizarskem podjetju »Bor« v Komnu, ki zaradi nizke produktivnosti, ki izvira iz slabe opremljenosti, ne bo moglo tekmovali na trgu. Že lani je bil uspeh problematičen. Pred delovni kolektiv se torej redno postavlja vprašanje nadaljnega obstoja podjetja, s sedanjo proizvodnjo pohištva. Če ne več, sta na izbiri dve varianti: preusmeritev proizvodnje (z vsemi potrebnimi ukrepi)

ali postopno stapljanje z »Aluminijem«.

Zbor proizvajalcev je ugotovil nekatere težnje kolektivov, ki ne gredo v korak z novim sistemom. Tako na primer iskanje raznih olajšav namesto iskanja in izkoriščanja notranjih rezerv ne vodi daleč in utegne biti ali postati kmalu porazno, kajti nov sistem stimulira le dobro gospodarjenje. Vse, kar ni v skladu s tem načelom, bo moralo nujno odpasti. Ne samo kolektiv kot celota, ampak sleherni član kolektiva mora torej najti svoje pravo mesto, mesto dobrega gospodarja. In prav to je najlažje uresničiti v okviru ekonomskih enot.

Polde Renar

VREMŠČICA JE OŽIVELA

Po dolgotrajnih in skrbnih pripravah je Kmetijski zadrugi »KRAS« v Sežani uspelo poslati na Vremščico sto glav živine. Da bi ji to uspelo, je zadruga najprej zgradila napajališče iz umetne mase, ki po trditvah strokovnjakov ne bo propuščala vode niti poleti, niti pozimi. Nato je zgradila še provizorij (lopo), v katerem živina lahko vedri ob slabem vremenu.

Velike pašniške površine Vremščice s tem seveda še ne bodo izkoriščene in je zato računati, da bodo prvemu koraku postopoma sledili še drugi.

Vsak dan več turistov skozi Kozino

Od neugodnega vremena v maju in prvi polovici junija zadržani izletniški in turistični promet se je v zadnjih dneh sprostil in se usmeril proti naši obali. Z reške in ljubljanske strani brnijo luksuzni avtomobili skozi Kozino in dalje proti morju. Ob tem nezadržnem prometu je oživela tudi obmejna Kozina, ki si v sramožljivi zadregi prizadeva, da ne bi ostala neopažena. Edino gostinsko podjetje »Jadran« priželjuje na križišču mednarodnih cest na goste, ki so po dolgotrajni in naporni vožnji bogzna od kod potrebni ohladike, okrepčila in krajšega počitka. Osem udobnih in snažnih ležišč ima letos to podjetje na razpolago za tujce. Vsako noč so zasedene. Prenočujejo večinoma Nemci. Nekateri se nezaupno ogledujejo, kje bi parkirali čez noč svoja vozila in jih nazadnje zapeljejo kar v dvorišče ob restavracijskem vrtu. Bodoči hotel v Kozini bo moral računati tudi z zgraditvijo garaže. Prehodni gostje se pohvalno izražajo o prenočitvi, pitja, hrani in postrežbi. Strešno osebje naj bi se še bolj izpopolnilo v obvladanju tujega jezika. Uprava restavracije naj bi sku-

šala urediti ob tujskih sobah še kopalnico, kakor se je pobrigala za tekočo vodo v sobah. Prav tako bi bilo priporočljivo nekoliko obogatiti jedilnik. Tam ob elegantni bencinski črpalki, ki jo avtomobilisti oblegajo tako rekoč noč in dan, bodo baje kmalu pričeli graditi sodoben gostinski obrat v režiji »Jadrana«. Sedanja baraka, ki se gizdavo šopiri z imenom buffet, postaja vsak dan neprimernejši »okras« okolju nove ceste, po kateri se ne vozijo samo domači in tuji turisti, marveč zelo pogosto tudi najvišji predstavniki naših prijateljskih narodov. V sodobnem duhu preurejena in polepšana Kozina bo v obmejnem turizmu prometu gotovo častneje in bolj donosno predstavljala prehodno točko k obalnemu področju in v sosednjo državo.

J. Z.

Turistične pridobitve naše revolucije

Moderni turizem se je razvil iz prvotno pretežno zdravilišnih letovišč, v katerih so ljudje iskali odpokojo za telesne tegobe. Tako letovišča so zato nastala tam, kjer so bili za to dani naravni pogoji: mineralne in termalne vode ter slane. V Sloveniji smo bili z njimi dobro oblagodajeni, saj so Bled, Smarješke toplice, Dolenjske toplice, Cateške toplice, Rimske toplice, Laško, Dobrna, Rogaska Slatina in Slatina Radenci bili že v davni preteklosti znani kraji, ki so bolnim ljudem vračali zdravje. Šele v novejšem času so se termam in slatinam pridružila klimatska zdravilišča in morska kopališča, ki pritegujejo še

dalje več turistov. Zrak, sonce, voda so tisti elementi, ki dajejo pogoje za sodobni rekreativni turizem. Medtem pa, ko smo Slovenci mogli razvijati v preteklosti samo celinska turistična središča, smo napravili šele tik pred prvo svetovno vojno prve poskuse za lastnimi morskimi letovišči med Trstom in Tržičem. Prva svetovna vojna nam je tudi uničila. Obnovitev, a tokrat na južni slovenski obali, nam je omogočila šele osvoboditev kot sad herojske narodnoosvobodilne borbe. Osvoboditev Primorske je zato prinesla v slovenski turizem nadvse pomembno dopolnitev — morje in Kras z najznamenitejš-

šo podzemsko naravno čudovitostjo vseh celin — Postojnsko jamo in divjeromantičnimi Skočjanskimi jamami, da ne štejemo še ostalih, katerih žal še ne izkoriščamo za turizem kot bi jih mogli.

S pridobitvijo teh dveh turističnih območij pa smo se znašli pred vrsto težavnih nalog. Vojna je močno poškodovala in oškodovala naše obmorske turistične postojanke, posebno še najpomembnejšo med njimi — Portorož. Kontinuiteta pritoka turistov je bila pretrgana. Naše prebivalstvo, prej odrinjeno od teh postojank, je bilo brez turistične tradicije. Manjkalo nam je strokovnjakov gostinske in turistične dejavnosti. Treba je bilo zato v marsičem pričeti popolnoma na novo. Toda naše ljudstvo, ki se je znalo boriti za svojo svobodo, je z veliko požrtvovalnostjo premagalo tudi našteje in še druge težave. Ob dvajsetletnici pričetka naše revolucije se zato moremo z zadovoljstvom ozreti na dosežene uspehe, čeprav še niso taki kot bi si jih v interesu našega gospodarstva in ugleda v svetu želeli.

Ce si ogledamo samo bežno stanje, ki smo ga ustvarili v naših obmorskih in kraških turističnih središčih v teh nekaj letih po osvoboditvi, na obali pa pravzaprav šele v preteklih sedmih letih, moremo ugotoviti, da nismo teh postojank samo dvignili na nekdanjo raven, marveč smo preteklost celo večkratno prekosili. Biser našega obmorskega turizma, Portorož, je danes pomembnejše zbirališče naših in tujih turistov kakor kdajkoli prej. Ni samo obnovljen, marveč tudi izpopolnjen in zato privlačnejši. Ob njem je napravljen Piran s Fleso in Strunjanom ogromen korak naprej od svoje predvojne pomembnosti. Med turistične obmorske kraje se je znova vrnila Izola. Sko-

raj popolnoma na novo je nastal Ankaran, ki je bil pred vojno domalega le izletno kopališče Tržačanov. Danes razpolagamo tam s hotelom, vrsto počitniških hišic, dvema restavracijama in še marsičim drugim. In slednjič Koper. Ta ni prej v turizmu ničesar pomenil, saj ni imel niti hotela, ki bi mogel turiste sprejeti. Zdaj sta jim na voljo moderni »Triglav« in lepo urejeni »Galeb« z več kot 250 ležišči.

Prav tako so napredovala naša kraška turistična središča. Postojnska in ostale okoliske jame so dobile modernije naprave in Skočjanske jame električno razsvetljavo; odprta je za obiske Planinska jama itd. Tudi obisk se je ogromno dvignil. Postojnsko jamo obišče zdaj skoraj 300.000 ljudi na leto, in to z vseh petih celin naše Zemlje. Mimo tega so deležne vedno večjega obiska turistov tudi mnoge druge naše znamenitosti, kot so Kobilaria Lipica, Predjamski grad, Sočerb, Hrastovlje itd., čeprav naša izletniška služba ni ni dovolj razvita.

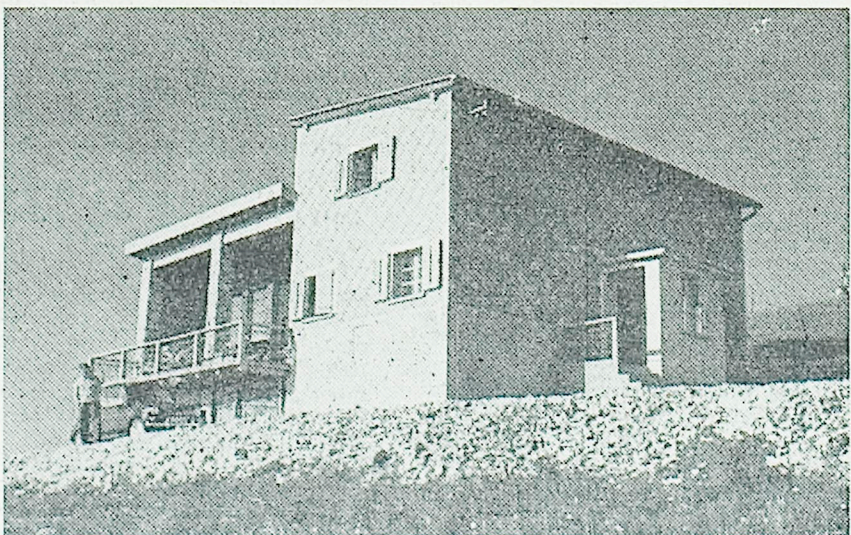
Naše gostinstvo se je moralo boriti prav tako z mnogimi težavami in se še bori. Mnogo je v njem pomanjkljivega, a napredka ne moremo zanikati. Ustrezno smo razvili turistično posredništvo z vrsto potovalnih uradov in menjalnic. Postavili smo bencinske črpalke in servisne postaje ter mogočno razvili avtobusni promet, zapostavljena pastorka pa je žal še vedno naš pomorski potniški promet, zlasti lokalni in izletniški. Ob vsem tem in mnogo tudi po njihovih zaslugah se je razpadla mreža turističnih in olepševalnih društev s Koprsko turistično zvezo na čelu, čeprav v znatnih finančnih težavah.

Lanskih 147.425 gostov s skupno 688.780 nočitvami, med njimi 43.701 tujih s 188.857 nočitvami kljub vremen-sko neugodnim razmeram, je najlepši dokaz naših turističnih uspehov v koprskem okraju. Med vsemi temi uspehi pa je največji ogromen razvoj kreativnega turizma naših delovnih kolektivov z okoli 150 počitniškimi domovi. Prav ta turizem je najneposrednejša pridobitev naše revolucije in narodnoosvobodilne borbe. Če pa včasih nismo z vsem zadovoljni, je to le dokaz naše velike želje, da bi dosegli še večje uspehe in odstranili vse tisto, kar še ne ustreza.

Radivoj Rehar

JAVNI TELEFONI IN ZLIKOVCI

Nedavno so bile postavljene na samotnejši, od naselij oddaljenejši mestih od glavni cesti Reka—Trst skrinjice s telefonskimi aparati, ki naj bi se jih posluževali predvsem avtomobilisti v primeru nezgode. Prav tako so to koristno novost hvaležno pozdravili prebivalci vasi, kjer nimajo v bližini telefona in se sedaj lahko zatečejo k tej telefonski napravi, kadar je potrebno poklicati zdravnika, živnozdravnika, babico in podobno. Zgodilo pa se je, da si je v občini Hrpolje v bližini Materije te dni brezvesten zlikovec privoščil grobo šalo in v zgodnjih jutranjih urah klical živnozdravnika v neko oddaljeno vas, čes da je potrebna nujna intervencija pri obolelem živinčetu. Izkazalo se je, da je šlo za neslano potegavščino, ki je sicer zlikovcu enkrat uspela, pri tem pa ni pomislil, da se bo zdravnik drugič težko odzval takim telefoničnim pozivom, čeprav bi šlo za resen primer. Zato bi bilo prav, da bi pri tojina oblast v tem primeru uveljavila najstrožje preiskavo in krivca z eksemplarično kaznijo opoučila, da javne telefonske naprave niso za neodgovorno zlorabljanje.

Planinska koča na Slavniku je priljubljena izletniška točka posebno za Tržačane, za Koprčane pa žal zaradi neurejene prevoza že teže dosegljiva. Zaradi raznih težav največ finančnega značaja se je moralo koprsko Planinsko društvo kočl odreči in jo je prevzel v upravljanje ljubljanski Železničar

Pismo uredništvu

Ali je to mogoče?

(Odprto pismo Podjetju za PTT promet Koper)

Pošta Ilirska Bistrica spada v območje podjetja za PTT promet v Kopru. Podjetje je pred dobrim mesecem razveljavilo pogodbo z železnico o prevozu poštne pošiljke z vlakom, pa tako te pošiljke iz Ilirske Bistrice proti Ljubljani in Reki sedaj prevažata poštne ambulantni avtobusi iz Reke, ki pripelje iz Ljubljane v Ilirsko Bistrico ob 8 uri, nato odpelje proti Reki, vrne pa se v Ilirsko Bistrico ob 17,45 ter odpelje pošto proti Ljubljani. V nedeljo pa ta poštne avtobus sploh ne vozi v smeri proti Ljubljani.

Pošta tedaj odhaja dnevno iz Ilirske Bistrice v smer proti Ljubljani enkrat dnevno ter proti Reki zopet enkrat dnevno (razen ob nedeljah).

Stranke, ki vržejo pisma na primer za Ljubljano, Gorenjsko, Dolenjsko in Štajersko v poštne nabiralnike na pošti Ilirska Bistrica v soboto ob 18. uri (torej 15 minut po odhodu poštne avtobusa proti Ljubljani), nimajo pojma, da bo njihovo pismo odšlo iz Ilirske Bistrice šele v ponedeljek ob 17,45, to je dva dni pozneje! V Ljubljani bo torej odano najhitreje v torek zjutraj.

Poleg tega seveda na pošti Ilirska Bistrica v nedeljo tudi ni možno oddati ekspresnega pisma (katero bi šlo dalje v smer proti Ljubljani šele v ponedeljek ob 17,45).

Takšno stališče podjetja za PTT promet Koper ni v skladu z današnjo zahtevo družbe po brzini poštne prometa. Storjen je velik korak nazaj v primerjavi s prejšnjim stanjem, ko se je vršil prevoz poštne pošiljke po železnici (nismo oddano na pošti Ilirska Bistrica do 19. ure je bilo v rokah naslovnika na primer na Dolenjskem že naslednji dan dopolniti).

Vsaj za soboto zvečer (od 18. ure), nedeljo in ponedeljek (do 12. ure) naj bi se sklenila pogodba z železnico o prevozu poštne pošiljke. Stranke bi bile sigurno pripravljene frankirati pismo 10 ali 20 din več, samo da od sobote zvečer do ponedeljka zvečer ne

bi ležalo na pošti Ilirska Bistrica. Pošte so res postale podjetja, toda opravljajo javno službo in ne bi smelo biti njihovo načelo: »Rentabilnost za vsako ceno!«

Na naše vprašanje smo dobili naslednje pojasnilo:

»Prenos poštne pošiljke se vrši na osnovi splošnega reda prenosa pošte po železnici in reda prenosa pošte z lastnimi in tujimi motornimi vozili.

Da grede PTT podjetja v zadnjem času na prenos poštne pošiljke z lastnimi vozili, je z ene strani ekonomska upravičenost, z druge strani pa so redi vožnje železnice in avtobusov neprimerni za prenos poštne pošiljke. Ko je podjetje za PTT promet Rijeka ukinilo prenos pošte po železnici ter uvedlo lastno prevozno sredstvo od Rijeke do Ljubljane in obratno, je naredilo velik korak k zboljšanju prenosa pošiljk, ker dobivajo pošte na tej relaciji pošto v glavnem do osme ure zjutraj in jo odpravljajo po 18. uri.

Podjetje za PTT promet Koper pa ima v tem pogledu zelo ugodne dohodke in odpravne poštne zveze. Iz Ilirske Bistrice za Ljubljano odhaja pošta ob 18,05, prihaja pa ob 05,00 (iz smeri Divača-Rijeka).

Vse pošiljke, ki so vložene v poštne nabiralnike po 18,00 do 19,00, morajo biti odpravljene ob 05,05 za Rijeko. Tudi pošiljke, ki so vložene v nabiralnik v soboto do 19,00, ne glede kam so naslovljene, morajo biti v naslovnem kraju v ponedeljek, ker ima pošta Ilirska Bistrica vsak dan (tudi ob nedeljah) ob 05,05 odpravo za Rijeko.

Posebni odpravni ni moč uveljaviti, ker zahtevajo velike finančne izdatke, a število pošiljk za posebno odpravo je premajhno. (Povprečno 30 pism po 18. uri.)

Na konferenci upravnikov izvršnih enot dne 25. junija je bilo med drugim sklenjeno, da se v prostorih pošte izobesi red odprave pošte in priporočilo koristnikom, da se izven tega časa poslužujejo telefona ali brzjava.

Podjetje za PTT promet Koper

VAJENSKA RAZSTAVA

Kot vsako leto so vajenci, ki obiskujejo Vajensko šolo v Sežani, razstavili preteklo nedeljo svoje izdelke. Iz razstavljenih predmetov je bilo opaziti, da so se potrudili ne samo pri teoretičnem, ampak tudi pri praktičnem pouku, za kar gre pohvala vsem, ki so jih učili. Posebno pohvalo pa zasluži upravitelj šole tov. Albert Bregant, ki že leta spremlja rast bodočih delavcev in upravljavcev podjetij.

TEŽIŠČE NA ZDRUŽEVANJU PODJETIJ

Pretekli terek so imeli v Ilirski Bistrici člani DIT posvetovanje, na katerem so razpravljali o vrsti gospodarskih vprašanj v zvezi z bližnjo sestavo petletnega gospodarskega načrta. Člani DIT so enotno zastopali stališče, da obstajajo vsi pogoji za združitev podjetij lesne stroke »Topol« in »Lesonit« v eno podjetje. Združili naj bi se tudi podjetji »Planika« in »Opekarna«. Združeni podjetji naj bi se ukvarjali z gradbeništvom, obrtjo in proizvodnjo gradbenega materiala. Tudi ni poudarjati predloga, da bi se za enak ukrep odločila vsa gostišča in gostinska podjetja v Ilirski Bistrici, ker bi na ta način imeli več možnosti za uspešnejše poslovanje.

KOPER: 30. junija, 1. in 2. julija ameriški barvni cinemascope film NOČNI PREHOD; 3. in 4. julija italijanski film VOLARE; 5. in 6. julija japonski cinemascope film SKRITA TRDNJAVA; 7. in 8. in 9. julija ameriški barvni film DREVO ZA OBEŠANJE; 10. in 11. julija ameriški barvni film DABY O'GILL; 12. in 13. julija ameriški barvni film JENKI NA DVORU KRALJA ARTURA; 14. julija ameriški barvni film DREVO ZA OBEŠANJE; 15. julija angleški film KRATKO SREČANJE; 16. in 17. julija japonski cinemascope film SKRITA TRDNJAVA; 18. in 19. julija ameriški barvni film JENKI NA DVORU KRALJA ARTURA; 20. julija poljski film VLAK; 21. in 22. julija italijanski barvni cinemascope film VOJNA IN MIR I in II.

PIRAN: 30. junija italijanski barvni film ZELENKA CAROVNIJA; 1. julija ameriški barvni cinemascope film BRANA NA PACIFIKU; 2. julija ameriški barvni film ARRIVERCI ROMA; 3. letni kino: jugoslovanski film VRATA OSTANEJO ODPRTA; 4. julija ameriški barvni cinemascope film 400 UDARCEV; 5. letni kino: angleški barvni film NEPRICA KOVANA LJUBEZEN; 6. julija angleški barvni film NEPRICA-

KOVANA LJUBEZEN; letni kino: ameriški barvni cinemascope film 400 UDARCEV; 6. julija ameriški barvni cinemascope film RISARKA MODELOV; letni kino: sovjetski film IVAN GROZNI I. del; 7. julija švedski film TILL EULENSPIEGEL; letni kino: sovjetski film IVAN GROZNI II. del; 8. julija švedski film TILL EULENSPIEGEL; letni kino: ameriški barvni cinemascope film OBRACUN NA ATLANTIKU; 9. julija ameriški barvni cinemascope film OBRACUN NA ATLANTIKU; letni kino: švedski film TILL EULENSPIEGEL; 10. julija italijansko-francoski film TUJI OTROCI; letni kino: ameriški barvni cinemascope film OBRACUN NA ATLANTIKU; 11. julija nemški film DEKLICA ROSEMARIE; letni kino: italijansko-francoski film TUJI OTROCI; 12. julija nemški barvni film NEDOKONČANA POVEST; letni kino: ameriški barvni film DEKLICA ROSEMARIE; 13. julija nemški barvni cinemascope film VELIKAN I. del; letni kino: nemški barvni film NEDOKONČANA POVEST.

PORTOROŽ: 30. junija ameriški barvni cinemascope film NABOJ BREZ IMENA; 1. julija ameriški barvni cinemascope film CAJ IN SIMPATIJA; 2. julija jugoslovanski film EDINI IZHOD; 3. julija italijanski barvni cinemascope film BRANA NA PACIFIKU; 4. julija ameriški barvni cinemascope film AMBICIOZNA; 5. julija jugoslovanski film VRATA OSTANEJO ODPRTA; 6. julija ameriški barvni cinemascope film 400 UDARCEV; 7. julija angleški barvni film NEPRICA KOVANA LJUBEZEN; 8. julija sovjetski film IVAN GROZNI I. del; 9. julija ameriški barvni film RISARKA MODELOV; 10. julija sovjetski film IVAN GROZNI II. del; 11. julija švedski film TILL EULENSPIEGEL; 12. julija ameriški barvni film OBRACUN NA ATLANTIKU; 13. julija italijansko-francoski film TUJI OTROCI.

SEŽANA: 1. in 2. julija ameriški film DAVEK NA KRUTOST; 4. in 5. julija jugoslovanski film STRIJANJSTVO; 6. in 7. julija ameriški film DREVO ZIVLJENJA; 8. in 9. julija ameriški film LEPA MLINARICA; 10. in 11. julija italijanski film RIMSKE PRIPOVEDKE; 12. in 13. julija francoski film VRNIL SE BOM V KANDARU.

PRESTRANJEK: 2. julija italijanski film KABIRIJNE NOČI; 9. julija francoski film MONPARIS.

PIVKA: 1. in 2. julija francosko-italijanski film PRECEP; 5. julija ameriški film USODNA NEZNANKA; 8. in 9. julija ameriški barvni film POVAILO NA PLES; 12. julija nemški film (komedija) OPROSITE NAPAČNA ZVEZA.

ILIRSKA BISTRICA: 1. in 2. julija nemški barvni film MOJA LEPA MAMA; 5. in 6. julija jugoslovanski film PREDSEDNİK SREDNJI NAPADALEC; 8. in 9. julija ameriški film HRABRI IN SMELI; 10. in 11. julija jugoslovansko-italijanski film DAVID IN GOLJAT; 12. in 13. julija nemški film (komedija) DANES SE ŽENI MOJ MOZ.

SMARJE: 1. julija angleški film KRATKO SREČANJE; 2. julija ameriški barvni film DREVO ZA OBEŠANJE; 5. julija ameriški barvni film JENKI NA DVORU KRALJA ARTURA; 7. julija japonski cinemascope film SKRITA TRDNJAVA; 8. julija italijanski film VOLARE; 9. julija italijanski barvni cinemascope film VOJNA IN MIR I in II DEL; 12. julija ameriški barvni film DARBY O'GILL.

NEDELJA, 2. julija 1961: 8,00 Domače novice — 8,05 Kmetijska oddaja: »Lahka mehanizacija v vrtnarstvu — Izkušnje drugih« — 8,20 Za dobro jutro vam bodo zapele in zaigrali ... — 9,00 Naša reportaža: »Upor pod Fajtovim hribom« — 9,15 Zabavni zvoki — 9,45 Poje Doris Day — 10,30 Sosedni kraj in ljudje — 14,00 Glasba po željah — 15,00 Poročila — 15,10 Zabavna glasba — 15,15 Kvarter Harijskih bratov — 15,30 Igrajo veliki zabavni orkestri.

PONEDELJEK, 3. julija 1961: 13,40 Odločki iz oper — 14,30 Sportni pregled — 14,40 Kratak sprehod po Pigallu z orkestrom Stanley Black — 15,00 Poročila — 15,10 Zabavna glasba — 15,30 Nekaj narodnih partizanskih pesmi.

TOREK, 4. julija 1961: 13,45 Godovito potoje — iz del partizanskih skladateljev — 14,30 Mladina poje — pesmi iz borbe — 15,00 Poročila — 15,15 Objave in reklame — 15,20 Slovenske narodne.

SREDA, 5. julija 1961: 13,40 Mali ansambli igrajo za vas — 14,00 Narodne pesmi in plesi iz raznih krajev — 14,30 Kulturni obzornik: »Kulturno življenje pod Snežnikom« — 14,40 Parada plošč — 15,00 Poročila — 15,10 Zabavna glasba — 15,30 Poje zbor »Jakobus Galus« iz Trsta pod vodstvom Karla Boštjančiča.

ČETRTEK, 6. julija 1961: 13,40 Igra Hugo Winterhalter s svojim orkestrom — 14,00 Glasba po željah — 14,30 Melodije za prijetno popoldne — 15,00 Poročila — 15,10 Zabavna glasba — 15,30 Slovenske narodne pesmi.

PETEK, 7. julija 1961: 13,40 Srečanje z orkestrom Norrie Paramor — 14,00 Iz opereinega sveta — 14,30 Domače aktualnosti — 14,40 Narodne pesmi v priredbi Karla Pahorja izvajajo solisti zbor in orkester RTV Ljubljana — 15,00 Poročila — 15,10 Zabavna glasba — 15,30 Češka godba.

SOBOTA, 8. julija 1961: 13,40 Popevke in ritmi od tu in tam — 14,30 Primorski tehnik — 14,45 Igra violinistka Noucha Dojna z godalnim orkestrom Bela Sanders in Richard Müller-Lampertz — 15,00 Poročila — 15,10 Zabavna glasba — 15,30 Domače popevke.

Dan prosvetnih delavcev

Prosvetni delavci sežanske občine so 10. t. m. praznovali svoj dan, ki naj bi po izraženih željah postal tradicionalen.

DRŽIC-RUPEL: BOTER ANDRAZ, gostuje SNG Drama iz Ljubljane v Kopru v soboto, 1. julija ob 20,30 na Titovem trgu in v PIRANU v nedeljo, 2. julija ob 20,30 na Puntli.

Vstopnice dobite v Kopru v gledališču in v Piranu ter Portorožu v poslovalnicah Slavnikar.

GELEE ROYALE — MATIČNI MLEČEK, garantirano znanstveno stabiliziran — proizvod Zavoda za čebelarstvo, dobite v vseh lekarnah. Lekarne, ki pripravata še nimajo, naj ga nabavijo pri »Kemofarmaciji« v Ljubljani.

V NEDELJO, 25. JUNIJA 1961, sem izgubil pri blagajni letnega kina v Kopru DENARNICO z večjo vsoto denarja, osebno izkaznico in druge osebne dokumente. Poštenega najditelja prosim, da vrne vsaj dokumente na naslov, ki je na osebni izkaznici, ali pa na najbližjo postajo Ljudske milice, denar pa naj obdrži za nagrado.

OPREMLJENO ALI PRAZNO SOBO (lahko tudi kot sostanovalec) iščem. Ponudbe na upravo lista pod »Takoj«.

NOVO ENOSOBNO STANOVANJE v Zagrebu menjam za dvosobno v Kopru; možna zamenjava preko Ljubljane ali Rijeke. Ponudbe na upravo lista pod »Nujno«.

ZOBNA AMBULANTA V KOPRU ne bo sprejemala pacientov od 1. julija do 1. septembra 1961. Sprejeti bodo le nujni primeri in tisti, ki so že naročeni.

PRAZNO SOBO V CENTRU KOPRA ALI IZOLE KUPIM ALI VZAMEM v najem. Nudim tudi posojilo 150.000 din. Ponudbe na upravo lista pod »Posojilo«.

Agencija »PTUJ — SLOVENIJA« ugodno proda odlični motorni čoln, 4—6 sedežni, z volanom, primeren tudi za vlačilca. Motor je 4-taktni, 28 KS.

DOJENČKA VZAMEM v dnevno oskrbo. Marija Černic, Koper, Pobješka 5a/II.

TAJNICA z večletno prakso želi menjati službo. Cenjene ponudbe na oglasni oddelček Slovenskega Jadrana pod »1. septembra«.

ZA POMLAD IN POLETJE DOBITE NAJCENEJE V »MA-GAZZINI ALLA STAZIONE«, Trst, Ulica Cellini št. 2, poleg železniške postaje, veliko izbiro konfekcijskih izdelkov. Odjemalci s propustnico imajo poseben popust.

LANATEX — uvoz-izvoz Trst, Ulica Machiavelli 9, tel. 61-647, blizu trga Ponterosso, prodaja na debelo in drobno najfiniješe tkanine po reklamno nizkih cenah.

INTERTEXTIL, Trst, ulica Sv. Nikolaja št. 30, nudi bogato izbiro vsakovrstnih tkanin, vse vrste dežnih plaščev »Super Nylon«, vetrnih jopičev, bund, raznovrstnih pletenin, TEKSIL za krila in izgotovljena krila TERITAL, odeje, perilo za ženske, ženske in moške volnene puloverje, srajce, kravate, nogavice, dežnike itd. po najnižjih dnevnih cenah.

OB PRIHODU V TRST ne pozabite obiskati dobro znano trgovino **CASA DELL'IMPERMEABILE V ULICI S. NICOLÒ 22.** V njej dobite največjo izbiro moške, ženske in otroške konfekcije, dežnih plaščev, vse vrste vetrnih jopičev, bund, dežnikov itd. po najnižjih cenah. Zagotavljamo, da boste zadovoljni z nakupom v naši trgovini. Kdor dostavi odrezek tega oglasa, dobi lepo darilo.

MELBROSIN — preparat ovetnega prahu in matičnega mlečka (GELEE ROYALE), garantirano znanstveno stabiliziran, proizvod MELBRO-COOP (Zavod za čebelarstvo — Kalnik) dobite v vseh lekarnah. Lekarne, ki pripravata še nimajo, naj ga nabavijo pri »Kemofarmaciji«.

Ob tej priložnosti so v svojo sredo povabili sodelavca republiškega zavoda za napredek šolstva Marjana Siksta, ki jim je govoril o problemih šolske reforme.

Na družabnem večeru sta prosvetnim delavcem čestitala in jim želela mnogo uspehov pri nadaljnjem poštivovalnem delu podpredsednik ObLO Lado Mahnič in predsednik sveta za prosveto ter sekretar občinskega komiteja ZKS Alfonz Grmek.

DA NE BO POŽAROV

Občinski ljudski odbor Ilirska Bistrica je za varnost pred požari predpisal roke, v katerih so vse pravne in fizične osebe dolžne prepustiti pregledu kurilne in dimovodne naprave. Rok čiščenja določa vrsta dimovodne ali kurilne naprave, čiščenja pa jih morajo vsaka dva, tri oziroma šest mesecev.

Razpisi

Po 1. in 3. členu uredbi o prodaji stanovanjskih hiš iz splošnega ljudskega premoženja (Ur. l. FLRJ 17-101/53)

razpisuje

javno ofertalno licitacijo za prodajo stanovanjskih hiš iz splošnega ljudskega premoženja

Stanovanjska hiša št. 53 v Podgradu, izključna cena 91.000 din Javna dražba bo 15. julija 1961 ob 9.30 v prostorih krajevnega urada v Podgradu.

Vsak ponudnik mora predložiti varščino v višini 10% najmanjšega sprejemljivega ponudka naj pozneje pred izčetkom javne dražbe pri komisiji za izvršitev licitacije.

Podatki o stanovanju, pritliklinah itd. so interesantom na razpolago na odseku za finance občinskega ljudskega odbora Hrpelje.

Občinski ljudski odbor Hrpelje

RAZPIS

TEKMOVANJA V ODBOJKI ZA KUP JUGOSLAVIJE

1. Tekmovanje v odbojki za kup Jugoslavije za moške in ženske vrste predstavlja množično manifestacijo odbojarskega športa v Jugoslaviji.
2. Tekmovanje bo izvedeno po enojnem kup sistemu. V tekmovalju lahko sodelujejo vse ekipe TVD Partizan, enote JLA, srednje in druge šole, ekipe raznih kolektivov, ustanov itd.
3. Tekmovanja v odbojki za kup Jugoslavije se bodo pričela v nedeljo, 9. julija. Pravico nastopa imajo vse ekipe, ki se bodo prijavile do 30. junija 1961 Komisiji za odbojko, Koper, na naslov: Boris Debeljak, Izola, Industrijska 1.
4. Neregistrirane ekipe morajo prijaviti predložiti spisek igralcev, ki naj vsebuje ime in priimek, polico, leto rojstva in naziv ekipe (naziv podjetja itd.).
5. Zrebanje parov bo 30. junija 1961. Premagana ekipa avtomatično izpade od nadaljnjega tekmovalja.
6. Tekmuje se po pravilih o tekmovalju OSJ in ostalih pravilnikih OSJ.
7. Vsi dohodki in izdatki ene tekme se delijo na enake dele. Ena ekipa sme imeti največ 10 igralcev z vodstvom vred. Počni stroški se obračunavajo na podlagi rednih prevoznih stroškov. Stroški se obračunajo za toliko igralcev, kolikor jih je prišlo do dolžene številke 10.
8. Tekmovanja vodi Komisija za odbojko Koper.
9. Pritožbe na tekmah kupa FLRJ morajo biti izročene po končani tekmi Komisiji za odbojko. Pritožba mora biti takrsana s 500 din.
10. Pritožbe na prvi stopnji rešuje tekmovalna komisija, na drugi stopnji pa komisija za odbojko. Pritožbi zoper odločbo prve stopnje je priložiti 1.000 din. Drugostopenjski organ mora pritožbo rešiti v osmih dneh.
11. Nepredvidene spore in dogodke rešuje Komisija za odbojko.
12. Okrajna pravka (člani in članice) se udeležita turnirja okrajnih prvakov, ki ga priredi Odbojarska zveza Slovenije.
13. Zmagovalec tekmovalja osvaja pokal Odbojarske zveze Jugoslavije. Igralci prvo- in drugoplasiranih ekip na zaključnem turnirju in njihovi trenerji pa dobijo spominke diplome za poseben uspeh na tem tekmovalju.
14. Okrajna pravka prejmeta prehodni pokal Okrajne zveze za telesno vzgojo Koper.

TEKMOVALNA KOMISIJA OBVESTILO

Ortopedska ambulanta v Val-doltri obvešča, da zaradi letnih dopustov od 1. julija dalje preklica ob sredah ne bo poslovala. Ordinacije job ponedeljkijih, torkijih in četrtkijih ostanejo nespremenjene.

TABOR V PRESTRANKU

Dne 1. julija se prične tradicionalno tritedensko taborjenje obveznikov predvojaške vzgoje postojnske občine. Obvezniki bodo tudi letos taborili v lastnem šotorišču v Prestranku. Program taborjenja je vsestransko izpopolnjen in gotovo bogatejši od vseh dosedanjih.

PIONIRSKA KOŠARKA

POSTOJNA : SVOBODA 27:17

V soboto zvečer je bil v Postojni prijateljski košarkarski dvoboj med pionirkami ljubljanske Svobode in domačim Partizanom. Pred približno 200 gledalci so mo boljši igri zmagale Postojnčanke z rezultatom 27:17 (15:7). Najuspešnejši strelki sta bili Knez (10) pri Svobodi in Smrekar (19) pri Partizanu. To je bil v letošnjem letu prvi nastop postojnskih pionirk pred domačo publiko.

(ma)

ROKOMET

USPEŠNE SAMO ČLANICE

V kvalifikacijah za republiško ligo sta zastopala naš okraj ženska in moška ekipa TVD Partizana Piran, kot prvaka okrajnih lig.

Uspešne so bile samo članice, tako da jih bomo prihodno sezono videli skupno s članicami TVD Partizan Koper v republiški ligi.

Člani pa se kljub osvojenemu prvemu mestu v okrajni ligi niso mogli uveljaviti v republiškem merilu in bodo tudi prihodnje leto nastopali na okrajnih tekmovaljih.

Agfa

ODBOJKA

Tretje mesto za Sežančanke

Ligaška tekmovanja v odbojki za člane v I. republiški ligi in za članice v zahodni skupini I. republiške lige so končana.

V zadnjem srečanju I. republiške lige za članice — zahodna skupina — je Kamnik premagal Novo mesto s 3:2 in s tem prevzel vodstvo v skupini. Kamnik, Novo mesto in Sežana imajo v spomladanskem delu lige enako število točk in je zato vrstni red na lestvici odločil razlika v nizih.

Lestvica:	
Kamnik	5 4 1 14: 6 8
Novo mesto	5 4 1 14: 8 8
SEŽANA	5 4 1 12: 9 8
Jesenice	5 1 4 9:14 2
Triglav	5 1 4 8:12 2
Tegrad	5 1 4 6:12 2

Zadnji rezultati: Člani: Novo mesto : Kamnik 3:1, Hoče : Ljubljana 2:3, Mežica : Hoče 0:3.

Lestvica po končanem spomladanskem delu je naslednja:

Ljubljana	7 7 0 21: 5 14
Novo mesto	7 6 1 19: 8 12
Fužinar	7 4 3 18:13 8
KANAL	7 3 4 13:16 6
Kamnik	7 3 4 12:17 7
Hoče	7 2 5 10:17 4
Mežica	7 2 5 10:17 4
Jesenice	7 1 6 8:19 2

V spomladanskem delu II. republiške lige so neodigrane še tri tekme, ki bodo lahko vplivale na vrstni red v skupini predvsem na dnu lestvice. V primeru zmage Triglava nad Zirovnico bosta zamenjala mesti na lestvici Izola in Triglav.

Rezultati VII. kola: Olimpia : Triglav 3:0, Izola : Zirovnica 0:3, Tegrad : Trebnje 3:0.

Lestvica:	
Tegrad	7 7 0 21: 0 14
Olimpia	7 6 1 18: 6 12
Crnuče	6 4 2 13: 8 8
Kropa	5 3 2 10: 9 6
Zirovnica	5 2 3 7:11 4
Izola	7 2 5 7:18 4
Triglav	6 1 5 8:16 2
Trebnje	7 0 7 5:21 0

OKRAJNA LIGA

Zmagoslavje ekipe Prestranka. V nedeljo je bil v Postojni turnir gornje skupine okrajne lige v odbojki za člane.

Presenetila je ekipa iz Prestranka, ki je osvojila prvo mesto v spomladanskem delu gornje lige, lepo igrar kot v preteklem letu pa je pokazala tudi ekipa iz Pivke. Če pogledamo obe skupini vidimo, da se odbojka na vasi kvaliteto dviga, da ne omejujemo discipline vaških ekip, ki je na mnogo višji ravni kot pri drugih ekipah.

V gornji skupini je že prvo kolo odločilo vrstni red ekip, saj je žreb določil, da se najprej srečajo ekipe Postojna : Prestranek in Pivka : Elektro Sežana.

Rezultati: Pivka : Elektro Sežana 2:3, Postojna : Prestranek 2:3, Postojna : Pivka 3:0, Prestranek : Elektro Sežana 3:0, Postojna : Elektro Sežana 3:0, Pivka : Prestranek 1:3.

ZAKAJ TAKO?

Mali nogomet, ki je osvojil zadnja leta simpatije naše nogometne publike in navdušil tudi same igralce na našem obalnem področju, je žal doživel usodo izrazite stagnacije. Zato se nam upravičeno vsiljuje vprašanje, kje iskati vzrok za sedanje mrtvilo. Če pomislimo samo na preteklo leto, ko je bil v Kopru pod vodstvom Vlada Jenka vzorno organiziran turnir v malem nogometu, na katerem je sodelovalo kar šest ekip koprške občine, se zares lahko upravičeno sprašujemo, zakaj ne nadaljujemo z dobro stavljenim delom. Letos bi lahko na primer s pomočjo nogometne podzveze organizirali podoban turnir, na katerem bi po možnosti sodelovali zastopniki vseh večjih podjetij, saj bi končno lahko po tej poti dobila naša nogometna moštva vrsto novih talentiranih igralcev. Seveda bi na drugi strani zadovoljili s tem tudi našo športno publiko, ki kaže izredno zanimanje za to športno panogo.

Take turnirje — lahko tudi letne igre — bi bilo moč organizirati v vseh občinskih središčih, kot so Koper, Postojna, Sežana, Izola, Ilirska Bistrica in Piran, kjer so dani vsi pogoji za to vrsto športa. Mogoče bi se kasneje lahko prvaki teh lig pomerili na okrajnem tekmovanju, ki bi odločilo o prvaku okraja.

Možnosti so, kot vidimo, zares idealne, zato tudi naslovno vprašanje ni odveč. Upravičeno pričujemo, da bodo športni forumi o naši pobudi zares sprejeli ustrezne sklepe, da bi že v tej sezoni poživili to zares zanimivo igro.

Rajko Krašna

Lestvica:

Prestranek	3 3 0 9:3 6
Postojna	3 2 1 8:3 4
Elektro Sežana	3 1 2 3:8 2
Pivka	3 0 3 3:9 0

Najbolj borbeno je bila tekma med Prestrankom in Postojno, ki je dosegla višek v odločilnem petem setu, ki se je končal s 17:15. Borbenost vseh srečanj pa bi bila zanesljivo še večja, če ne bi bilo tako vroče, saj so ekipe tekmovale brez večjih presledkov neprekinjeno od 9. do 15,30 ure na dveh igriščih.

Jesenski del v vseh ligah se bo pričel 3. septembra.

Komisija za odbojko je razpisala tekmovanja v odbojki za pokal Jugoslavije za člane in članice. Tekmovanje za pokal FLRJ predstavlja množno manifestacijo odbojarskega

REPUBLIŠKO STRELSKO PRVENSTVO V POSTOJNI

Postojnski pionirji šesti

V organizaciji občinskega strelskega odbora je bilo v nedeljo dopoldan v Postojni pionirsko prvenstvo LRS v streljanju zračno puško. Nastopilo je 14 ekip iz Maribora, Ljubljane, Izole, Jesenice, Zaleca, Nove Gorice, Celja, Kamnika, Metlike in Postojne.

Pionirji so tekmovali ekipno in posamezno v lepo urejenem novem skladišču »Nanos«. Največ uspeha so poželi tekmovalci iz SD Maribor Center, ki so s 666 krogi osvojili prvo mesto. Slede: Ljubljana Center 645, Zalec 639, Celje 638, Jesenice 636, Postojna 609 itd.

Med posamezniki je bil prvi Lekše (Ljubljana-Siška) 176 krogov, drugi Medved (Celje) 175 krogov, slede pa Zidarč (Maribor) 174, Tkalec (Zalec) 173, Sarikič (Ljubljana-Center) 171, Bratuš (Postojna) 171, Taškovski (Maribor) 169, Prosen (Kamnik) 169, Ramšak (Zalec) 169, Lavrenčič (Nova Gorica) 168 krogov itd.

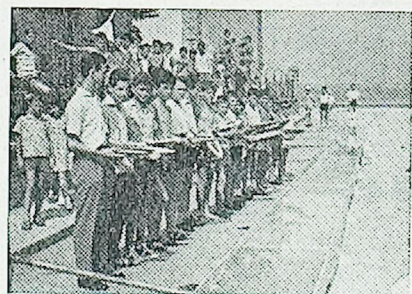
Na zaključni svečanosti je predsednik Občinskega strelskega odbora Postojna Ernest Sav razdelil zmagovalnim ekipam in posameznikom praktične nagrade ter diplome, popoldan po so si pionirji ogledali Postojnsko jamo.

V zadnjih sedmih dneh je bilo to že drugo republiško prvenstvo pionirjev v Postojni. Kakor zadnjič med košarkarji, je tudi to tekmovanje poteklo v najlepšem redu. Kakor povzemamo iz razgovora z Leopoldom Jesenikom, delegatom Strelske zveze Slovenije na tem tekmovanju, so organizatorji sicer pričakovali, da se bo prvenstva udeležilo najmanj 30 ekip.

OBČINSKA MODELARSKA PRVENSTVA

Krog mladih modelarjev se širi

V našem obalnem pasu se vodno modelarstvo vedno bolj razširja in pridobiva vedno več mladih pristajev. O koprskem občinskem modelarskem prvenstvu smo že poročali, danes pa vam bomo še o občinskem

Člani modelarskega kluba Mehanoteknika iz Izole pred tekmovanjem z modeli motornih čolnov s krmnimi in vgrajenimi elektro-motorčki

prvenstvu v Portorožu, ki je bilo 17. junija. Na njem so sodelovali modelarji Pomorske srednje in piranske osnovne šole, pogrešali pa smo modelarje Zavoda za gluho mladino iz Portoroža.

Kot prvi so nastopili modeli motornih čolnov, ki so tekmovali kar v malem bazenu pri avtobusni postaji.

Z modeli motornih čolnov s krmnimi elektro-motorčki so dosegli naslednje rezultate:

1. Stane Abrahčič, 2. Hilarij Pegan, 3. Bruno Srgač.

Z modeli motornih čolnov z vgrajenimi elektro-motorčki:

1. Vlado Munda, 2. Izlok Premru, 3. Stane Zdešar, vsi osnovna šola Piran.

Po končanem tekmovanju z motornimi čolni se je pričelo na desni strani pomola tekmovanje z modeli jadralnic. Veter za tovrstno tekmovanje je bil zelo primeren; opazili pa smo tudi, da se je kvaliteta izboljšala, saj je na primer drugoplasirani iz lanskega državnega prvenstva zasedel na tekmovanju šele drugo mesto. Modeli jadralnic so tekmovali v treh disciplinah.

športa v Jugoslaviji. Pravico nastopa imajo vse ekipe športnih društev, kolektivov podjetij in ustanov, JLA itd., ki se bodo prijavile do 1. 7. 1961 komisiji za odbojko na naslov: BORIS DEBELJAK, Izola, Industrijska 1. Po roku za prijave bo žreb parov, tekmovanja pa bodo od 9. julija dalje. Z željo, da bi se prijavi čim več sindikalnih ekip, je komisija za odbojko poslala razpis tekmovanja 136 gospodarskim organizacijam in drugim kolektivom.

Tekmovanje bo prirejeno tako, da bodo najprej izločilna tekmovanja v posameznih občinah, s čimer se bodo znižali stroški tekmovanja. Po končanih tekmovanjih se bodo pomerile ekipe, ki bodo zasedle prva mesta v občinskih tekmovanjih, okrajna prva pa se bosta zopet pomerila s prvaki okrajev Slovenije.

Razpis tekmovanja za pokal Jugoslavije je bil poslan tudi vsem občinskim sindikalnim svetom z željo, da bodo le-ti zainteresirali sindikalne podružnice na svojem območju.

db

Nogometna enajstotica Kovinskega podjetja LIV v Postojni, ki se je na zadnjih delavsko-sportnih igrah po treh visokih zmagah prebila na drugo mesto

NOGOMET

Razveseljiv utrinek za Izolo

NK IZOLA : NK BRANIK (Nova Gorica) 1:0 (0:0)

Izolčani so se plasirali v drugo kolo kvalifikacij, lahko rečemo, skozi Sivankino uho, in po zaslugi sodnika Doberleta iz Ljubljane.

Mnenje večine gledalcev je bilo, da je sodnik že samo enajstmetrovko dosodil prestrogo, povsem nerazumljivo pa je ponovil udarec, ko je Marchesan prvič zgrešil.

Tekma se je odvijala v izredni vročini in so igralci težko spremljali njen potek. Zato igra ni bila na višini. Česte napake niso prinesle spremembe rezultata. V prvem polčasu je imela Izola več od igre. V drugem polčasu pa so prevladovali gostje in le nerazumljivi nespretnosti svojih napadalcov se imajo zahvaliti, da v tem delu niso dosegli odločitve, kar bi popolnoma zaslužili.

Nekaj minut pred koncem je prišlo do usodne enajstmetrovke. Sodnik je pokazal na belo piko. To je bila njegova prosta odločitev in ni moč ugovarjati. Marchesan je streljal v prečko, toda radost gostov je bila kratka, kajti sodnik je zahteval ponovitev udarca. Mnenja so deljena: eni trdijo, da se je vratar pri izvajanju premikal na gol črti (kar ni točno), drugi pa zastopajo tezo, da je igralec prezgodaj vletel v igro (kar tudi ni točno).

Pri ponovnem strelju je bil Marchesan uspešen in je tako podel svoje

moštvo v vodstvo in postavil končni rezultat.

Sodnik je začel dobro, vendar je kasneje izgubil iniciativo ter je moral celo izključiti po enega igralca iz vsakega moštva. Izola je bila oškodovana s tem, da poškodovani Sosič ni mogel nadaljevati igre.

Vodstvo NK Branika je po tekmi vložilo protest zaradi sojenja sodnika Doberleta z navedbo, da se je pregrešil zoper pravila igre.

NK Izola ima zelo neučinkovit napad in je torej malo verjetno, da bo preprečila »Kovinarju« iz Maribora prehod v višjo kategorijo.

Ostali rezultati:

Kovinar* : Jesenice 3:0

Celje* : Grafičar (Murska Sobota) 7:0

Bela krajina : Grafičar (Ljubljana)* 5:0

* Klubi, ki so se plasirali v naslednje kolo. Agfa

TEKMA MLADINSKIH REPREZENTANC KOPRA IN PULE

Pomemben uspeh mladincev koprškega okraja

KOPER : PULA 3:1 (0:0)

V predtekmi za kvalifikacijo za vstop v SCL med Izolo in Branikom iz Solkana, sta se pomerili mladinski reprezentanci okrajev Koper in Pula. Reprezentanca Kopra so zastopali mladinci Pirana, Izole in Kopra, medtem ko so za Pulo nastopili mladi igralci Pulja, Uljanika, NK Rudarja (Labin) in Vodnjana.

Sodniku Krkaču iz Kopra sta se predstavili reprezentanci v naslednjih postavah:

Reprezentanca Kopra: Favento, (Štibel), Brojan, Ogrin, Šker, Antolčić, Marušič, Valusi, Škerjanc, Tišler, (Vižintin), Allesjo, (Pleterski) in Miklavčič.

Reprezentanca Pulja: Poropat I., Višković, Peruško, Šverko, Bolfrane, Aleksič, Poropat II., Mačinič, Kokot, Zorč in Gobo.

Koper je (takoj v začetku prešel v napad, toda obramba Pulja je dobro varovala svojo mrežo, tako da so se domala vse akcije domače reprezentance zaključile že pred kazenskim prostorom gostov. Tudi gostje so se kasneje zbrali in zaigrali bolj zanesljivo, vendar so njihovim akcijam manjkali končni streli. Za prvi polčas moramo reči, da sta se obe strani precej trudili, vendar sta zaradi hude vročine odšli reprezentanci na odmor brez golov.

V začetku drugega polčasa pa so pritiskali gostje na vrata domačinov in izvedli vrsto nevarnih strellov ter končno v 49. minuti dosegli gol po Zorču. Zatem je bilo še nekaj napadov puljske reprezentance, nato pa so prevzeli iniciativo domačini in nevarno ogrožali vrata Pulja. V 50 minuti je prišel hiter skrijanec postal iz oddaljenosti kakšnih 20 metrov močan strel proti vratom gostov in dosegel prvi gol za domačine. V 54. minuti so domačini dosegli drugi gol, katerega strel je bil ponovno Skrijanec. V 57. minuti so ponovno gostje izvedli hiter protinapad, ki ga je zastavil zanesljiv branilec Brojan. Po tem poskusu je prešla iniciativa ponovno v roke domačinov, vendar igra ni bila dovolj učinkovita. Šele v 63. minuti je dobil Vižintin lepo podano žogo, na kar se je odločil za solo akcijo. Preigral je dva igralca gostov in tako dosegel tretji gol za reprezentanco Kopra.

Kar zadeva potek igre, lahko trdimo, da so mladinci Kopra bolj navdušili kot kandidati v kasnejši kvalifikacijski tekmi za vstop v SCL. Zmaga mladinske reprezentance Kopra pomeni navdese lep uspeh tudi pri prvotni dejstvu, da so naši zastopniki premagali Puljo, ki sodi med najboljše mladinske reprezentance v državi.

OBVESTILO

Pozivamo vse občane okrajne mladinske nogometne reprezentance, ki bodo 4. julija igrali povratno nogometno tekmo z mladinsko reprezentanco v Pulju, naj se zberejo v torek, 4. julija, ob 13. uri pred koprskim stadionom, od koder bo skupni odhod. Začetek tekme v Pulju bo ob 18. uri. Okrajna komisija za nogomet

NK TOMOS POVABLJEN NA TURNIR V LITJO

Nogometni klub Tomos je bil povabljen na nogometni turnir, ki bo odigran v Litji, 4. julija, v počastitev 20. obletnice vstaje jugoslovanskih narodov in v počastitev Dneva Iborca. Na tem turnirju bodo sodelovala naslednja nogometna moštva: NK RUDAR Trbovlje, PROLETAREC Zagorje, TOMOS Koper in domačin NK LITJA. Kakor vidimo, bo konkurenca za prvo mesto precej močna. Nogometni klub TOMOS se je vabilu odzval.

Zbor modelov jadralnic, ki so v nedeljo tekmovale na I. občinskem prvenstvu v Izoli

Z modeli jadralnic »Pionir« so se plasirali:

1. Vinko Marinac, Pionirski dom, 2. Ivan Maršič, Pionirski dom, 3. Vanjo Jez, modelarski klub »Mehanoteknika«.

Z modeli jadralnic internacionalne klase »G«:

1. Janko Gobbo, 2. Srečko Baričič, 3. Duško Cigoj, vsi modelarski klub »Mehanoteknika«.

Z modeli nacionalne klase »F-2«:

1. Tone Pavlovič, 2. Dušan Perger, 3. Avgust Krebblj, vsi modelarski klub »Mehanoteknika«.

Skupno je na I. občinskem prvenstvu nastopilo 21 modelarjev s 35 modeli. To tekmovanje je bilo istočasno izbirno za bližnje okrajno modelarsko prvenstvo, ki bo verjetno v Izoli 9. julija.

Franc Pokorn

To so mladi Pirančani-modelarji s svojimi jadralnicami

»Forma viva«

O mednarodnem simpoziju kiparjev »Forma viva«, ki je v oljnim gaju v Seči nad Portorožem, smo že precej pisali, saj ima simpozij mednarodno obsežnost in je druga prireditev kiparjev te vrste v svetu. Preteklo leto je bila podobna kulturna manifestacija kiparjev v Avstriji, v St. Margaretnu pri Dunaju, vendar bodo za razliko od avstrijskega kiparskega simpozija, kjer so vse plastike napredaj, ostale kiparske umetnine v Portorožu na prostem ter bodo zamelek bodoče galerije pod milim nebom. Naj omenimo, da je simpozij razdeljen na dva dela: medtem ko v Portorožu klečejo kamen, bodo kiparji v Kostanjevici, v neposredni bližini znanega kostanjeviškega samostana, rezali

v hrastov les. Ta del simpozija se bo začel 4. julija, oba pa bosta zaključena 3. septembra. Na sliki: v Seči nad Portorožem se sicer še niso zbrali vsi napovedani kiparji, vendar številni obiskovalci lahko občudujejo izredno vztrajnost že prispele kiparje, kot so Japonec Haime Kogashi, Američanka Pat Dika in Nizozemec Kneulemann. Japonec Kogashi se na primer ne umakne iz te

STARI MODREC

Slavni modrec in filmski igralec Maurice Chevallier postaja z leti modrec. Ameriški listi so pred nedavnim razpečali kakor sveže žemlje njegovo najnovejšo opombo: »Prejšnje čase so dekleta zardevala, če jih je bilo sram. Dandanes pa jih je sram, če zardevajo...«

Na južnem Tirolskem je po zadnjih atentatih na električne daljnovode in centrale kaj napeto stanje in vojaki tudi brez opozorila streljajo po sumljivih osebah, ki se ponotič približajo prepovedanim conam. Na sliki sta dva vojaka, ki stražita cevovod za elektrarno v Zgornjem Poadižju

30. junij 1961 • ZADNJA STRAN • LETO X. — St. 27, 28

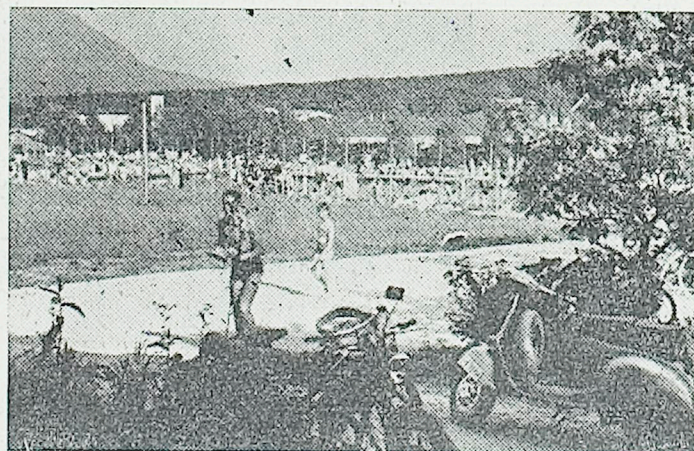
Iz naše prazgodovine

O prazgodovinskih prebivalcih naših krajev nimamo dosti poročil. Vemo le, da je bilo ljudstvo malo izobraženo, napoli divje, prebivalo je v skalnih duplinah ali na vzpetinah močvirja. Bil je lovski rod ter se je boril z divjimi živalmi za svoj obstoj. Glavno orodje mu je bil kamen, iz njega si je napravil tudi mlat ali kladivo, zato mu je kamen služil tudi za orodje. To je tedaj bila kamena doba.

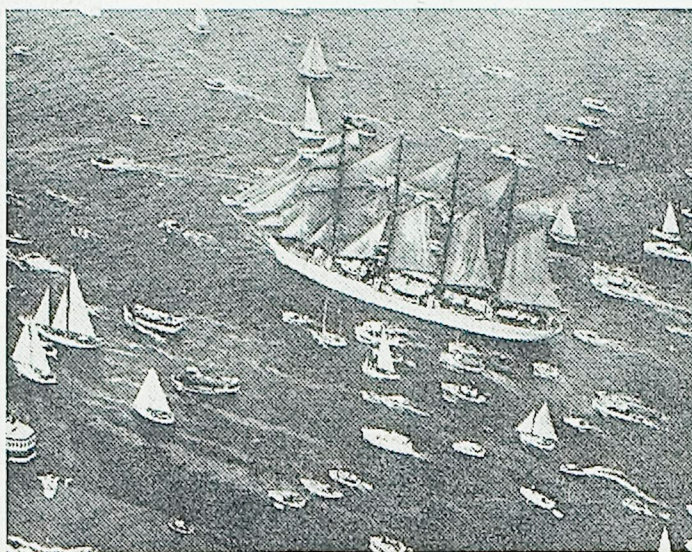
Najzanimivejše selišče kamenarjev je bila Skočjanska jama pri Divači. V tako imenovani »Tominevi jami«, ki je bila podobna podolasti visokookobani cerkvi, so našli štiri plasti pepela s prazgodovinskimi ostanke. Med vsako pepelnato plastjo je bila debelejša ali tanjša plast ilovice, nanesevala voda, ki včasih v Skočjanskih jamah naraste do 80 m visoko. Te plasti označujejo razne dobe, v katerih je bila jama obljubena. V najbolj spodnji plasti so našli ostanke kamenarjev, razno orodje iz nebrušenega kamna: osti za puščice in kopja, nože in mnogoštevilne žare, v katerih so tolkli žito. Razen tega so našli tudi orodje iz kosti, zlasti iz jelenovih rogov, lončene črepinje s preprostimi okraski in vretenci za prejo iz ilovice ali kosti. Vse polno je bilo kosti ubitih živali, medvedov, jelenov, srn, merjascev, lisic in jazbecov. Kadar je bila jama ob kakoli veliki povodnji poplavljen, so jo prebivalci za časa časa zapustili, nato se pa zopet vrnili. To izpričujejo višje pepelnate plasti. V drugi prazgodovinski plasti popolnoma izginja kamenito orodje in tudi koščeno orodje postaja že redkejše. Kostni ulovljeni ali ubiti živali so vse naših domačih vrst, le malo je kosti divjih zverí. V tej dobi so tudi že poznali bron. V tretji in četrti plasti so našli predmete iz dobe Rimljanov

nov in preseljevanja narodov. Ljudje niso sicer več prebivali v jami, služila jim je v varno zavetje.

Tudi v TEREZIJSKI JAMI pri Devinu so našli ostanke živali, ki so danes že izumrle, okrašene črepinje, orodje iz kremenca, lepo brušeno kamnito sekirko in še drugo orodje. Blizu Nabrežine so bile prazgodovinske naselbine v jami »LASICA«, v »RUSI SPILJI« in v »PITNI JAMI«. Gotovo je, da so bile od kamenarjev naseljene še mnoge kraške jame, saj je ves Kras poln naravnih jam, tako tudi jama pri Postojni, Landarska jama v Beneški Sloveniji, pa še jame pod Matajurjem.

Nova Gorica, okrajno središče novogoriške skupnosti komun, ki raste in se razvija ob zeleni Soči, nima morja. Pač pa ima za poletne dni vzorno kopališče z olimpijskim plavalnim bazenom, ki služi v primeru potrebe tudi kot akumulacijski protipožarni bazen kromberški tovarni pohištva. V neposredni bližini kopališča je tudi lepo urejen camping. Naš posnetek kaže skozi senco eksotičnega drevja pogled mimo camping prostora na plavalni bazen v ozadju, ki ima prav v teh vročih dneh obilo gostov

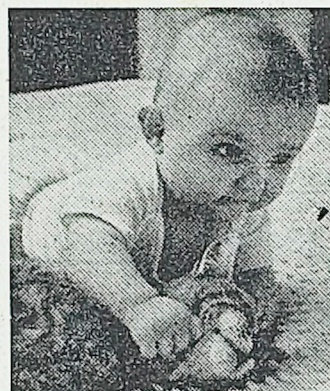
Desetine majhnih jadrnic pozdravlja v sidneyskem pristanišču v Avstraliji svojo veliko sestro Esmeraldo iz Čileja, ki je prišla k njim na obisk kot šolska ladja — edina te vrste in velikosti na svetu. Bila je zgrajena pred dobrimi šestdesetimi leti kot potniška jadrnica, nato pa so jo preuredili za prevažanje žita in moke, dokler je ni odkupila država in napravila iz nje šolsko ladjo vojne mornarice

Hladnokrvni blagajnik

V Rockfordu (Velika Britanija) je prišel na tamkajšnjo banko razbojnik in pomolil blagajniku pod nos kos papirja, na katerem je pisalo: »Daj mi ves denar

Mačka na splošno velja po svetu kot zahrbtna žival, ki

se mi zanesti na njeno razpoloženje. Vendar pa gornje slike kažejo, da tigrasta žival prav nič ne zameri mrcvarje-

nja svojemu malemu prijatelju. Oba sta stara po šest mesecev, doma pa iz Italije

in ne delaj sumljivih gibov!« Blagajnik se je nasmešnil, vzeml svinčnik in na drugo stran papirja napisal: »Popravi si kravato, dečko, pravkar te fotografirajo!«

107 VSAK DAN

V Veliki Britaniji je vedno več tatvin avtomobilov. Lansko leto je bilo ukradeno 39.000 avtomobilov ali 107 na dan. Policija sodi, da ukradene avtomobile prodajajo na črni borzi.

Rasistična politika južnoafriškega režima se dobro zaveda posledic, ki jih utesne imeti strahovlada nad črnim domaćim prebivalstvom. Zato režim oborožuje vse belce brez izjeme in celo žene so dolžne nositi revolverje. Na sliki je skupina belk v mestu Littleton pri Pretoriji na domačem strelišču med obveznim poukom v streljanju

V Franciji so iznašli nov način transportiranja tekočih goriv po suhem. Vsaka izmed ogromnih pnevmatik na gornji sliki je pravzaprav le cisterna za tisoč litrov bencina. Vsaka se kotali na svoj račun, mogoče pa jih je med seboj povezati v pravcati konvoj, ki ga lahko vleče navaden traktor. Prednost novega načina transportiranja goriv je predvsem v tem, da takle konvoj brez težav vozi tudi čez najslabše terene in tudi tam, kjer ni nobenih poti

— Bi rada vedela, zakaj ne povabim šefa na večerjo? Zato, ker sem prestar, da bi si potem iskal novo službo...

GOVORI 11-17

VOHUNSKI ROMAN IZ II. SVETOVNE VOJNE

»Danes sem jaz na vrsti, da vas gostim.«
»Da,« si je mislil, »major si je vse zapomnil. Danes je židane volje. Kaj naj to pomeni?«

»Vse kaže, da ste našli stanovanje. Name ste pa pozabili.« Zandel mu je smehljalje se zagrožil s kazalcem.

»Da, stanovanje. Živim pri neki družini. Zelo slabo se počutim. Ob pravem času sem zapustil fronto.«

»Kaj?«

Dementjov je žalostno nagnil glavo.

»Videl sem, da so na svetu še družine, kjer pijejo zjutraj kavo, zvečer pa večerjajo in berejo knjige. Mislim, da se o takšnem življenju lahko le sanja.«

»Ruckert, kaj pa je z vami? Že v teh nekaj dneh ste postali pesimist.« »Gotovo imate zveze z Rusi in so vam jamčili, da vas ne bodo ubili,« je rekel Dementjov.

»Slaba šala, Ruckert,« je dejal Zandel zaskrbljeno. »Včeraj sem dobil pismo od svojih. Odpotovali so k mojemu bratu v zgornji del Harza. Tam je povsem mirno. Zaradi tega sem tako dobre volje.«

»Če se še vi rešite, ste na konju. Potem pa je bolje, da se vsi skupaj utopimo! Moj Reich — moja družina. Tako so nam govorili nekdanj.«

»Le kaj vam je, Ruckert?« V Zandlovem glasu je bilo čuti iskreno potrtost.

»Kaj? Zda, ko se že vsi pripravljajo na evakuacijo iz tega prekletega kraja, si ne morem kaj, da ne bi mislil na svojo divizijo. Za vedno bo ostala na tujem. In s to divizijo sem korakal pred Slavolokom zmage v Parizu. Tam nas je pozdravljaj Führer. Povejte mi, zakaj — zakaj sem ostal živ le jaz? Zato, da grejem kljuko po štabih in vsemogočih kabinetih hoteti dokazati, da sem živ in da se hočem boriti, oni pa me gledajo s svojimi kovinskimi očmi, kot da bi bil mrtev. Jaz sem mrtev, kakor je mrtva moja divizija... Poslali so me na fronto, zdaj mi pa govorijo: »Poslušajte, niste vi za to, da bi krojili usodo.« — in ničesar mi ne predlagajo. Živite tukaj, pravijo, in se odpočijte. Dovolj ste preživeli. Jaz pa nočem počivati. Nočem!« Dementjov je udaril po mizi s takšno ihto, da so poskočili krozniki.

»Tiše, Ruckert.« — Major ga je zaskrbljeno opazoval. »Pozabili ste name. Našel sem delo za vas.«

Dementjov je pogledal Zandla s pridržano radostjo, kakor da mu ne veruje.

»No, našel sem. Delo res ni nič posebnega, vendar delo je. In od tod boste šli lahko pred drugimi. Jaz delam pri organizaciji civilnega zaledja. Ukvarjamo se z izvozom vseh vrednosti iz tega kraja. V Reich. Razumete?«

»Razumem. Je mar Nemčiji potrebno to imetje?«
»S tem si ne belimo glave,« je rekel Zandel strogo. »Isto priporočam tudi vam. Zaradi tega je vrgel pred dvema dnevnoma gestapo iz našega oddelka nekega oficirja.«

»Zakaj?« mu je vskočil v besedo Dementjov.
»Ni hotel izpolniti povelja. Bil je histeričen in si je privoščil grobosti na načelnikov rovaš. Bog z njim. Načelniku sem pripovedoval o vas. Strinjal se je in hotel bi se z vami pogovoriti. Zdaj bova šla k njemu. Piše se Mölch. Herman Mölch.«

Malo je manjkalo, da Dementjov ni prasnul v smeh.

»Spet Mölch!«

»Trezen človek je. Že dolgo ga poznam. Skupaj sva hodila v oficirsko šolo. Med vojno je hitro napredoval, čeprav ni fronte niti povohal. Ves čas vojne se je ukvarjal s civilnim zaledjem. Zlobneži jezika, da je pri tem delu obogatel. Jaz ne vem o tem ničesar, navsezadnje pa je to njegova osebna zadeva. On ima dobre zveze. Ni bah, vendar ima dobro glavo. Ume delati. Organizator je, da malo takih.«

»In če mu jaz ne bom ugajal?« je vprašal Dementjov nemirno.

Zandel se je zasmejal.

»Da, takšen pesimist, kakršni ste vi, pa Mölchu res ni potreben.«

»Samo da čutim pod rokami delo!« je rekel Dementjov ognjevit.

»Tako, tako kapetan! To mi je všeč! Vrh tega pa Mölch, kakor mnogi iz zaledja, rad poskrbi za frontovce. Pojejte, pa greva.«

Kmalu nato je Dementjov skupaj z Zandlom stopil v Mölchov kabinet.

V prostornem kabinetu je sedel za pisalno mizo m. hen človek. Nad bleščečo polituro mize se je kakor grič dvigala njegova glava.

Ko sta Dementjov in Zandel vstopila, se je siv grič zganil in izza mize je stopil Herman Mölch. Njegovi lasje so bili sivi. Hodil je prožno kot deček. Tudi črte njegovega obraza so bile mladeniške, z redko brado in rdečimi lici. Imel je velike, temne in globoke oči.

»To je oficir, o katerem sem vam pravil,« je rekel Zandel, prijel Dementjova pod roko in ga privedel bliže. Mölch mu je stisnil roko. Njegova dlani je bila čvrsta in koščena. Povedel ju je v vogal kabineta, kjer je bila nizka mizica in nekaj naslonjačev. Posedli so. Mölch ni umaknil svojih oči z Dementjova. Mölče sta motrila drug drugega.

»Zandel vam je vsekakor povedal, za kaj gre,« je polkovnik naposled spregovoril.

»Da, vendar brez podrobnosti,« je odvrnil Dementjov.

»Vi vsekakor ne dvomite o nujnosti našega dela za Nemčijo?«

Dementjov je pozorno pogledal Zandla; mar mu ni omže kaj namignil o njunem razgovoru pri zajtrku? Vendar je ta pogled polkovnik razumel drugače.

»Dozdeva se mi, da mojega vprašanja niste razumeli. Mesto, na katerega pretendirate, je prazno zaradi tega, ker je oficir, ki je to delal, prišel nenadoma do zaključka, da je edina nacionalna vrednost, ki je tu in ki jo je treba na vsak način odpeljati v Nemčijo, njegova osea!«

Polkovnik se je dolgo smejal in pomigoval Zandla, le-ta pa se mu je odobravajoče nasmihal.

Kot bi odrezal, se je nehal smejati in Dementjova vprašal: